

EL PITJOR DESACORD

PER molt comprensius, i generosos, i indulgents que ens esforcem a ésser, no ens azindrem mai amb dues coses: la immoralitat i la barroeria, que ben espinzellades, vénen a ésser una sola. El mancament conscient i reiterat a un deure elemental pot donar-se en persones de mans fines, però no en una ànima de sentiments delicats. La immoralitat habitual és la més gran de les grolleries, i si una cosa la pot tornar encara més repugnant és la pruija de manifestar-se, recaptant la rialla imbècil o l'aplaudiment avilit.

Si ja és prou trist d'haver-se de resignar a la humanament inevitable desgràcia del desacord en els problemes més fonamentals que la mort i la vida plantegen, l'afflicció sobreïx de mesura en descobrir com l'acord no és possible ni en aquelles conveniències de ciutadania i de moral que són a la base del funcionament de tota persona honesta, pensi altrament com pensi.

Una literatura espeterrantista (només una paraula lletja podia qualificar-la) s'insinuà a casa nostra fa a la vora de deu anys, i ha anat prenent peu, mercès a uns pocs escriptors ben dotats, que no tenen el sentit de la responsabilitat al nivell de llurs facultats artístiques. Benauradament, no tenen seguidors, però el mal que han fet i el que estan a punt de fer, si llur moda arriba a pendre, és suficient perquè les persones i les publicacions que no creguin incompatibles llurs conviccions amb la normalitat humana (no demanem pas gaire!) del sentit moral, els neuguin tota convivència literària.

No es retregui l'exemple de grans literatures que compten amb exemplars d'aquesta mena. Un Barri Llatí pot fer oblidar un Montmartre, però el trist seria, i el vergonyós, creure's que la grandesa d'una gran cultura la fa allò precisament que n'és una vergonya inevitable, allò que s'ha de fer oblidar a còpia de fruits saborosos de l'esperit. No és pas la banlieue el que fa la grandesa de París.

La nostra cultura és massa jove perquè ja s'hagi de fer perdonar pecats. Mitja dotzena de revistes i dos cents cinquanta llibres a l'any no basten a cobrir una zona de literatura pestilent. Si ni aquest pudor no tenim, si creiem que ens ha d'ésser valedor davant el món civil el

gest picaresc de l'adolescent que té la cultura limitada a la fisiologia del vici, més val que renunciem d'una vegada a una personalitat que ja poluïm abans d'haver fet la creixença.

Guardem els decadentismes per a quan serem decadents, i desitgem haver-los de guardar força segles. Els vicis dels homes són lamentables, però els vicis dels minyons són repugnants i ridículs. Tenen allò tan grotesc de la vanitat del mal. Exactament el que passa amb alguns (amb tots?) dels nostres neo-pitarrins, mancats del serafinisme d'En Pitarra. Són bons minyons. Neòfits de l'amoralisme, fan un coresforç continu per aparèixer més destemençats del que són. Més que per dolenteria, són immorals per petulància. Reneguen als hotels, perquè els mossos sentin un senyor que renega i es violenten a fer maldats contra llur bon tarannà per demostrar que ja no els resta res de l'educació de família. El que realment demostren és que, benauradament, els en resta tant, que han de bracejar violentament per somorgollar-ho en el llot de la brutícia humana.

Hem escrit aquestes ratlles sense que s'insinués en els nostres llavis el més petit somriure d'ironia, ni de menyspreu. És pena, i condol, i aflicció sincera, el que ens les ha dictades. No ens cal recordar que som catòlics. Ens basta considerar que som col·laboradors modestíssims en la tasca noble i àrdua d'eixermar aquesta terra nostra, grassa i sedejant, en preparació de pròximes i esplèndides primaveres d'esperit i de cultura. Va bé que es destrüin camps, i posat que el desacord és inevitable, que cadascú actuï des del seu, només que ho faci amb honradesa i amb subjecció a aquelles normes de moral en les quals convergeixen tots els homes d'honor i totes les escoles dignes. Que el fet d'ésser d'aquesta o d'aquella banda de la vedruna intraspassable no doni dret a ningú a discordar-se, ni a parlar fora del to honest i cordial de què han convingut tàcitament a no sortir-se totes les persones que serveixen un respecte al llinatge.

Justament ara que es va liquidant un passat pròxim que si no arribà a concrecions més fecundes, fou perquè la discòrdia dilacerà de dins estant l'host brillant i victoriosa, no és pas hora indicada per caracteritzar amb la grolleria i la incivilitat un dels dos estols que dintre la defensa més aferrissada dels respectius idearis, hauran d'assajar-se continuament a no moure's mai d'un to únic fonamental, si volen que llur aspiració comuna conegui dies d'eficàcia.

Totes les posicions polítiques, com tots els estils literaris, són compatibles amb l'honestetat, fora les que voluntàriament se'n desixin. Serà molt de demanar un acord general de tots els treballadors d'una mateixa tasca en la zona neutra de la moral natural i del respecte mutu?

Serem massa exigents de demanar, almenys, respecte per a aquest nou-nat de la nostra llengua renadiva i de la nostra cultura balbucejant? Si això és cregut excessiu i hom prefereix d'enllefernar-se en la putineria verbal i en la pollució de l'idioma, ens limitarem a fer present que l'afallerament sensual dels irracionals té la mesura i la gràcia de totes les coses natives i condecents a la naturalesa, però que la de l'home disbauxat és un capiculament no solament monstruós, sinó sobretot ridícul, i que el seu actor n'és la víctima principal, bé que, malauradament, no sempre l'única.

CHESTERTON I LA HUMILITAT

CHESTERTON, el Chesterton escriptor, que és l'únic que coneixem i podem judicar des d'aquí, és un poeta i un practicant de la humilitat. Ell no en fa professió expressa, però la seva actitud envers les coses té tota la tendresa i tota la força que vénen de la humilitat. Els seus mètodes, que li han estat tan retrets; la seva resistència a tractar les coses profundes i vitals segons els cànons de serietat del món; la mena de joia infantil i d'engrescament natural que es fan endevinar sota el joc enlluernador de les seves idees i les seves paraules, sota l'expressió de les paradoxes que descobreix i denúncia (car no hem d'oblidar—i un dia o altre ens caldrà de remarcar-ho especialment—que allò que anomenem paradoxes de Chesterton són, en la seva major part, paradoxes de la realitat); tot duu el segell d'aquella complaença inefable, absoluta, directa, personal i desinteressada que pertany només com un do exclusiu i diví a la humilitat.

Aquells que s'atansin a Chesterton amb la preocupació de trobar un autor exclusivament ambiciós de sorprendre i desorientar, de cara només a aquell resultat relativament fàcil i modest que els francesos expressen amb el verb *épater*; els que esperin trobar en ell només allò que en diem un escriptor brillant, seran verament desorientats i amb dificultat el podran comprendre.

Això és reservat per als que el considerin una mica a la claror en què ell veié el Jotglar de Nostra Dona, aquell jotglar de la llegenda que s'aguantava de cap per avall per tal de plaure a la Mare de Déu. Per això ell és dels que millor han comprès l'esperit animador d'aquells altres Jotglars de Nostre Senyor que suscità l'ànima fragant del *Poverello*, i per això el seu Sant Francesc és una de les coses més comprensives i més intelligents que s'han escrit sobre el Sant i la seva vida.

La humilitat és una disposició del cor. Però també és una actitud de l'enteniment. I aquesta actitud és el que manca, de vegades fins a alguns que es pensen ésser humils. La major part dels vicis antics i moderns contra la humilitat són efecte de passions intel·lec-

tuals. No parlem ja de les grans rebel·lies de la raó; sinó simplement d'actituds i preferències que, fins i tot, han pogut ésser tingudes honestament per qualitats. Un cert grau de contenció i d'auto-vigilància, la prudència de no aviar massa fàcilment els nostres entusiasmes, de no fer afirmacions massa categòriques que després puguem haver de rectificar; la tria d'uns mètodes que satisfacin d'una manera especial un públic particularment intelligent: aquestes i altres coses per l'estil podran en un moment determinat ésser una cosa bona, també podran ésser una cosa servil, però difícilment s'escaurà mai que siguin una cosa humil.

El Jotglar de Nostra Dona s'aguantava de cap per avall per tal de plaure-li i no trobava aquest homenatge indigne d'Ella perquè no el trobava indigne d'ell mateix. El seu cap i els seus braços i tot el seu cos havien seguit directament un moviment del seu cor i en fer-ho no havia tingut respectes humans; no s'havia aturat a considerar si l'acte era prou seriós, o si la presència d'altra gent li treia o li afegia dignitat. Allò expressava tot el que ell sentia i no li calia saber res més.

Que aquesta mena d'humilitat es pot trobar (salvades les distàncies que el separen del món dels fets primaris i impulsius) en el món més complicat dels fenòmens intel·lectuals, ens ho demostra gairebé tota l'obra de Chesterton, i ens ho demostra de l'única manera com es pot demostrar tot el que es refereix a aquesta virtut, o sigui d'una manera pràctica. En Chesterton no és la repetició profusa de les alegacions a favor de la humilitat el que preferentment ens atreu sinó la constant iteració de les posicions ideològiques realment humils.

Un efecte d'aquesta disposició espiritual havia d'ésser forçosament la col·lisió amb les escoles que han predicat una armatosta d'humilitat purament exterior, com ara el que ell anomena "aquella escola de la vida senzilla, comunament associada amb Tolstoi".

A propòsit d'aquesta gent, ell diu:

"Els ens voldrien fer senzills en les coses sense importància, però complicats en les coses importants. Ens voldrien fer senzills en les coses que no vénen d'aquí com són la dieta, el vestir l'etiqueta, el sistema econòmic. Però ens voldrien fer complicats en les coses que realment vénen d'aquí, en filosofia, lleialtat, espiritual acceptació i espiritual rejecció. No ve gaire d'aquí si un home menja un tomàtec cru o un tomàtec escalivat; el que ve molt d'aquí

és si es menja un tomàtec cru amb un enteniment escalivat..."

"Hi ha més simplicitat en l'home que menja caviar per impuls que en l'home que menja nous per principi."

I més avall:

"L'única simplicitat que importa és la simplicitat del cor. Si aquesta ha fugit, no es pot fer tornar menjant naps o vestint robes cellulars; sinó només amb llàgrimes i terror i els focs que no s'apaguen. Deixeu-nos posar un *entrant* complicat a dintre un vell senyor senzill; però no posem un *entrant* senzill dintre un vell senyor complicat. Mentre la societat deixi estar el meu interior espiritual, jo li consentiré amb comparativa submissió, que faci la seva voluntat amb el meu interior físic. Jo em sotmetré als cigars; jo abraçaré manyagament una ampolla de Borgonya; jo m'humiliaré a entrar en un *hansom cab*¹, si només per aquests mitjans puc preservar la virginitat de l'esperit, que gaudeix amb astorament i por. Jo no dic que aquests siguin els únics mitjans de preservar-la. Jo m'inclino a creure que n'hi ha d'altres. Però jo no vull tenir res a veure amb la simplicitat que manca per un igual de temor, d'astorament i de joia. Jo no vull tenir res a veure amb la dimoniaca visió d'un infant que és massa senzill perquè li agradin les joguines."

Això gairebé val una definició, però si volíeu quelcom més explícit de la ploma del mateix autor, ho trobareu en un altre molt lúcid moment de la seva obra, quan parla del paganisme i de les modernes provatures de fer-lo reviure.

Segons ell, el Paganisme, als seus darrers temps, féu una descoberta psicològica que el convertí en Cristianisme, i aquesta descoberta és senzillament que així com s'havia suposat que el més complet gaudi possible es trobava estenent el nostre jo fins a l'infinit, la veritat és que el més complet gaudi possible es trobava reduint el nostre jo a zero.

"La humilitat és la cosa que està sempre renovant la terra i les estrelles. És la humilitat i no el deure, el que guarda les estrelles de malvestat, de la imperdonable malvestat d'un fortuit abandonament; és per la humilitat que els més antics cels són per a nosaltres nous i forts. La maledicció que caigué abans de la Història ha deixat damunt nosaltres una tendència a cansar-nos de les

¹ Carruatge anglès semblant al cabriolé.

meravelles. Si veiéssim el sol per primera vegada seria el més paorós i bell dels meteors. Ara que el veiem per centèsima vegada, l'anomenem amb la frase fastigosa i blasfema de Wordsworth "la claror del dia comú". Nosaltres som inclinats a augmentar les nostres pretensions. Som inclinats a demanar sis sols, a demanar un sol blau, a demanar un sol verd. La humilitat ens està perpètuament fent recular a la foscor primicera. Allí tota claror és llampec, sobtador i instantani. Fins que nosaltres comprenem aquella foscor original, en la qual no tenim ni espectacles ni espectació, no podem respondre amb cap lloança entusiàstica i pueril a l'esplèndid sensacionalisme de les coses."

I amb referència al concepte modern de l'home fort, trobem altres dos fragments que fan amb l'anterior una sola estructura com l'urdit i la trama o el dret i el revés d'un sol teixit:

"Carlyle digué que els homes en la seva major part eren folls. El Cristianisme, amb un realisme més segur i més reverent, diu que ho són tots. Aquesta doctrina de vegades és anomenada la doctrina del pecat original. Pot també ésser descrita com la de la igualtat dels homes. Però el seu punt essencial és senzillament aquest: que siguin els que siguin els perills morals primaris i de llarg abast que afectin algun home, afecten tots els homes. Tots els homes poden ésser criminals si són temptats; tots els homes poden ésser heroics si són inspirats."

.....

"I tota persona generosa convindrà que l'única mena d'orgull que és totalment condemnable, és l'orgull de l'home que té quelcom de què enorgullir-se. L'orgull que, proporcionalment parlant, no perjudica el caràcter, és l'orgull de coses que no reflecteixen cap mena de crèdit sobre la persona. Així no fa cap mal a un home enorgullir-se del seu país i, comparativament, li fa poc mal enorgullir-se dels seus remots ascendents. Li fa més mal enorgullir-se d'haver fet diners, perquè en això té una mica més de motiu d'orgull. Li fa encara més mal enorgullir-se d'allò que és més noble que la moneda: l'intel·lecte. I el que li fa més mal que tot és el prear-se ell mateix per la cosa més preable de la terra: la bondat. L'home que s'enorgulleix del que realment li fa honor és el Faritzeu, l'home a qui Crist mateix no és pogué estar de colpí."

Coronament de tot això, trobem en un altre indret:

“Perquè la veritat és molt més estranya fins del que apareix en la doctrina formal del pecat de l'orgull. No solament és veritat que la humilitat és una cosa molt més assenyada i molt més vigorosa que l'orgull. És també veritat que la vanitat és una cosa molt més assenyada i molt més vigorosa que l'orgull. La vanitat és social, és gairebé una mena de camaraderia; l'orgull és solidari i incivil. La vanitat és activa; desitja l'aplaudiment de multituds infinides; l'orgull és passiu i desitja només l'aplaudiment d'una persona, la qual cosa ja té. La vanitat és festiva i pot gaudir una broma encara que sigui a costa d'ella mateixa; l'orgull és ensopit i ni tan sols pot somriure.”

Després del que hem transcrit, no trobareu estrany si ara diem que darrera de les objeccions que Chesterton fa a la majoria dels pensadors i de les escoles modernes, darrera la seva aparent hostilitat al conjunt del món modern hi ha una concepció de les coses, xiques i grans, estructurada sota l'acció i equilibrada pel contrapès d'aquesta clarivident i fecunda virtut de la humilitat. Així, si prenem el cas de la seva manera de reaccionar davant l'obra de Bernard Shaw, trobarem que a l'hora de concretar allò que els separa, ell no s'adhereixi al cúmul de les objeccions ordinàriament fetes a Shaw pels que no hi estan d'acord i fins, si n'hi ha—diu ell—pels que hi estan. Ell no solament no s'hi adhereix, sinó que el defensa de l'acusació d'ésser un home inconseqüent que avui diu una cosa i demà una altra, només que pel gust de deixar la gent amb un pam de boca oberta. Ell no creu que això sigui exacte; ell creu que Bernard Shaw té uns principis que no canvien, i els aplica a totes les coses amb una mena d'exactitud i imparcialitat gairebé mecànica. El que ell troba objectable de Bernard Shaw no és l'aplicació d'aquests principis, sinó els principis mateixos, allò que podríem dir la seva filosofia i d'aquesta, especialment, el que Chesterton anomena “la religió del Superhome”. Segons ell, Bernard Shaw “ha descobert un nou déu en l'inimaginable futur” i “ha erigit el més impossible de tots els ideals: l'ideal d'una nova criatura.”

“La veritat és que Mr. Shaw no ha vist mai les coses tal com són. Si les hi hagués vistes, hauria caigut de genolls davant d'elles. Ell ha tingut sempre un secret ideal que ha marcit totes les coses d'aquest món. Ell ha estat tothora comparant silenciosament la humanitat amb quelcom que no era humà, amb un monstre de Mart, amb el Savi dels estoics, amb l'Home Econòmic dels Fabians, amb Juli Cèsar, amb Sigfrid, amb el Superhome. Ara bé: tenir aquest

"standard" interior i despiedat pot ésser una cosa molt bona o una cosa molt dolenta, pot ésser excellent o dissortat, però no és veure les coses tal com són. No és veure les coses tal com són pensar primer en un Briareus amb un centenar de mans i després dir que tots els homes són esguerrats perquè només en tenen dues. No és veure les coses tal com són estremir-se amb una visió d'Argus amb els seus cent ulls i després menysprear tots els homes com si només en tinguessin un. I no és veure les coses tal com són, imaginar-se un semi-déu d'una infinita claredat mental, que pot o no pot aparèixer els últims dies de la terra, i després veure tots els homes com idiotes. I això és el que Mr. Shaw ha fet sempre en un grau o altre. Quan nosaltres realment veiem els homes tal com són, no els critiquem: els adorem; i amb molta raó. Perquè un monstre amb misteriosos ulls i miraculosos pòlzers, amb estranys somnis a dintre el crani, i una rara tendresa envers aquest lloc o aquell infant, és veritablement una cosa meravellosa i enervant. És només l'hàbit arbitrari i pedant de fer comparacions amb alguna altra cosa que ens fa possible de romandre tranquils davant d'ell. Un sentiment de superioritat ens manté freds i pràctics; els fets nus ens farien tremolar les cames amb una por religiosa."

Chesterton estaria més inclinat a creure que Mr. Bernard Shaw veu les coses tal com són si el trobava mirant-se els peus amb un religiós astorament. Diu:

"Què són aquests dos éssers bells i industrials—jo me l'imagino murmurant-se—que jo veig a tot arreu, servint-me'n jo no sé per què? Quina fada padrina els féu venir trotant del país dels elfs quan jo vaig néixer? Quin déu de més enllà de les fronteres, quin bàrbar déu de les cames he de propiciar amb foc i amb vi perquè no fugin i se m'enduguin?"

En veritat, si aquí hi ha una filosofia és una filosofia d'humilitat. Si hi ha una posició espiritual, és una posició humil.

Com ho és el que el duu a fer en un altre indret la defensa del "llauna".

"No hi ha al món un objecte sense interès; l'única cosa que pot existir és una persona que no s'interessa. Res no és més vivament necessitat que una defensa dels "llaunes". Quan Byron dividí la humanitat en llaunes i avorrits, s'oblidà de remarcar que les qualitats superiors existeixen per enter en els llaunes; les inferiors en els avorrits, entre els quals es comptava ell mateix. El llauna, pel

seu rutilant entusiasme, la seva solemne felicitat, pot en un cert sentit resultar poètic. L'avorrit, certament, ha resultat prosaic.

"Nosaltres podem, sens dubte, trobar un avorriment a comptar tots els brins de l'herba o totes les fulles dels arbres, però això no serà per mor de la nostra jovialitat i decisió, sinó per mor de la nostra manca de jovialitat i decisió. El llauna tiraria endavant, joiós i decidit, i trobaria els brins d'herba tan esplèndids com les espases d'un exèrcit. El llauna és més fort i més joiós que nosaltres; és un semi-déu, encara més: és un déu. Perquè són els déus els que no es cansen de la iteració de les coses; per ells el capvespre és sempre nou, i l'última albada tan vermella com la primera."

"El sentit que totes les coses són poètiques, és una cosa sòlida i absoluta; no és un mer afer de fraseologia o persuasió. No és merament veritat, és comprovable. Els homes poden ésser desafiats a negar-ho; els homes poden ésser desafiats a esmentar res que no sigui matèria de poesia."

Aquesta abraçada de l'esperit que troba una dignitat, no en les coses excepcionals, sinó en totes les coses sense explicació, ens fa pensar—encara que això sigui repetir un paral·lel—en aquella altra abraçada de l'ànima divinament incendiada de Sant Francesc que li feia anomenar germanes seves totes les coses.

I és aquest mateix esperit el que fa trobar a Chesterton la defensa de la família, no en les raons que el món té ordinàriament per a defensar-la, sinó en les raons que el món té ordinàriament per a combatre-la, i, incidentalment, li fa ponderar les excel·lències de la petita comunitat com un món més vast i més excitant i més complex i més ple de feres varietats i intransigents divergències que el món de les grans societats i del cosmopolitisme, perquè en aquest món nosaltres ens triem la companyia i en el de la família i la petita societat ens la trobem triada i l'hem d'acceptar i provar de viure-hi bé.

"Nosaltres—diu—ens fem els nostres amics; nosaltres ens fem els nostres enemics; però Déu ens fa el veí del costat de casa."

I en l'acceptació d'aquesta "mostra de la humanitat que ens és donada de fet", que "és tothom perquè pot ésser qualsevol", que "és un símbol perquè és un accident", és on la humilitat de Chesterton li fa trobar tota la força i el romàntic encís, el que ell anomena la novella de la vida.

I aquest mateix sentiment li fa denunciar la feblesa de la posi-

ció d'aquells que volen fer una virtut de defugir "la brutal vivacitat i la brutal varietat dels homes corrents".

"Nietzsche, qui representa molt prominentment aquesta pretensió dels mel-rosats, té una descripció en un indret o altre—una descripció molt poderosa en el sentit purament literari—del fàstig i menyspreu que el consumeixen a la vista de la gent vulgar, amb llurs cares vulgars, llurs veus vulgars i llurs vulgars mentalitats. Com he dit, aquesta actitud gairebé és bella si ens la podem mirar com a patètica. L'aristocràcia de Nietzsche té la qualitat sagrada que pertany als febles. Quan ens fa sentir que no pot suportar les innumerables cares, les veus incessants, l'aclaparadora omnipresència que pertany a la multitud, ell tindrà la simpatia de tothom que hagi estat marejat en un vaixell o cansat en un òmnibus atapeït. Tot home ha tingut humanitat als ulls com una boira encegadora, humanitat al nas com una farum sufocant. Però quan Nietzsche té la increïble manca d'humor i manca d'imaginació de demanar-nos de creure que la seva aristocràcia és una aristocràcia de múscles forts o de fortes voluntats, és necessari denunciar la veritat. És una aristocràcia de nervis delicats."

No cal dir que aquest podríem dir "standard" d'humilitat, és aplicat també per Chesterton tàcitament o expressament als oficis de crítica purament literària i artística i a la valoració dels homes. Ell li fa dir d'un artista: "Ell no era una gran personalitat perquè pensava massa en ell mateix" o bé, en un altre lloc: "Si un home és autènticament superior als seus companys, la primera cosa en què creu és en la igualtat de tots els homes".

I encara: "El gran home de primera és igual als altres homes, com Shakespeare. El gran home de segona s'agenolla davant dels altres homes, com Whitman. El gran home de tercera és superior als altres homes com Whistler."

També li ha fet dir, no recordem a on, comentant el fet que grans escriptors com Shakespeare i Dickens han escrit coses definitivament dolentes, com si diguéssim: han tingut prou humilitat per a no aturar-se davant la por de fer-ho malament.

I que la humilitat és quelcom d'una constant permanència entre les forces que combinen dintre el formidable gresol de l'espirit filosòfic i creador de Chesterton, res ho demostra tant com que fins en les obres de pura imaginació té situacions i solucions i recursos d'escriptor impressionantment humils. Per pendre exemple, pendrem el dels seus contes del Pare Brown. Aquests contes, que

sota títols diferents omplen quatre volums de les obres de Chesterton, són històries policiaques en les quals el lloc que ocupa en les de Conan Doyle el personatge universalment popularitzat de Sherlock-Holmes, és ocupat per un capellà catòlic una mica excèntric i d'exterior insignificant. Aquest home realitza les seves descobertes sense l'auxili de cap muntatge exterior, sense laboratori, sense el cúmul acostumat de deduccions lògiques sobre els fets i el material exterior, i en cada cas el detall revelador que ell ofereix com una explicació als circumstants o al lector, és un detall de caràcter purament espiritual o psicològic. No parla mai dels seus mètodes, que romanen ignorats, fins que obligat per la pressió d'una situació moral a revelar-los, diu que el seu secret és que "ell havia mort tota aquella gent". "Jo, diu, havia planejat cada un dels crims molt curosament. Jo havia pensat exactament com una cosa com aquella podia ésser feta, i en quin estil i en quin estat d'esperit un home la podia realment fer. I quan estava ben segur que jo sentia exactament com el mateix assassí, naturalment, jo coneixia qui era."

I això, diu ell, no és una figura de llenguatge.

"Jo vull dir que jo em veia realment jo mateix, el meu real jo, cometent els assassinats. Jo no he mort els homes, de fet, per mitjans materials; però això no és el cas. Un maó o una peça de maquinària els podia haver mort per mitjans materials. Jo vull dir que jo pensava i pensava com un home podia arribar a ésser d'aquella manera, fins que m'adonava que jo realment *era* d'aquella manera, en tot, excepte en el real consentiment essencial a l'acció..." "Jo no provo—diu més endavant—de copsar l'exterior de l'home. Jo provo d'entrar dintre l'assassí. En realitat és molt més que això, no compreneu? Jo *estic* dintre un home. Jo *estic* sempre dintre un home, movent els seus braços i cames; però jo espero fins que conec que *estic* dintre un assassí, pensant els seus pensaments, lluitant amb les seves passions; fins que jo m'he doblegat en la positura del seu odi tens i escorcollador; fins que jo veig el món amb els ulls injectats de sang i revirats, guaitant entre els finestrans de la seva folla ofuscació; guaitant la breu i retallada perspectiva d'un camí que mena de dret a un bassal de sang. Fins que jo sóc realment un assassí."

Descomptant l'indiscutible força i bellesa literària del fragment, hom pot discutir la versemblança de la cosa; però no és això el que ens interessa aquí; el que ens interessa i ha motivat que retreguéssim aquest exemple, és que aquest personatge manifesta que el pro-

cediment li havia estat suggerit per un amic i ell el posava en pràctica, com un exercici religiós. "És tant—diu—un exercici religiós, que jo m'estimaria més no haver-ne dit res... Cap home no és realment res de bo, fins que coneix quant dolent és, o pot ésser; fins que ell ha mesurat exactament quanta raó té pel seu esnobisme, i menyspreu, i per parlar de "criminals" com si fossin simis en una foresta deu mil milles lluny; fins que ell s'ha desempallegat de tot el vil engany de parlar de tipus inferiors i cranis sospitosos; fins que ha ben expremut de la seva ànima l'última gota de l'oli dels Faritzeus; fins que la seva única esperança és haver capturat un criminal i mantenir-lo sa i segur sota el seu propi capell."

Només un home realment humil es podia haver inventat això. Quines insospitades i llòbregues fondàries de l'esperit no veiem en llegir-ho, sobtosament il·luminades per la fulminant centella de la humilitat!

Haurem de posar terme a aquest treball, perquè amb tot el que hem transcrit i comentat ens sembla haver aconseguit el seu objecte que és justificar l'afirmació amb què l'hem començat; no perquè l'abundantíssima obra de Chesterton no ens pogués encara oferir innombrablement més exemples i casos per retreure. Ens queda el dubte de si hem triat bocins prou característics; però esperem que el lector haurà pogut anar seguint la nostra intenció. Ens serà permès encara de dir-li que insistim tant sobre la humilitat de Chesterton perquè és una cosa que es troba sempre a la rel d'una altra virtut o sentiment en ell característic: la seva democràcia, o si voleu, la seva caritat, i aquesta, es pot dir en veritat, constitueix el torrent circulatori que vivifica tota la seva obra.

PAU ROMEVA

L'HISTORIADOR ALMARCHE

FRANCESC Almarche i Vázquez va néixer el dia 29 de desembre de 1875, a una casa del carrer d'En Bou, situat a la part antiga de la Ciutat de València, prop de la Llotja de la Seda i del Consolat de Mar. Pertanyia a una família modesta. El seu pare era tartaner. Durant molt de temps, la il·lusió de la majoria de valencians va consistir a tenir—segons la dita popular—mil duros i tartaneta. El vell Almarche va fer els mil duros amb la tartaneta.

El noi Almarche, que ja palesava molta afició a les lletres, va començar els seus estudis al col·legi jesuític de Sant Josep, on va cursar assignatures de batxillerat amb qualificacions molt honorables.

Després va obtenir una beca per al Reial Col·legi del Corpus Christi, conegut vulgarment pel Col·legi del Patriarca, car va ésser fundat l'any 1586 pel Patriarca d'Antioquia i Virrei de València Don Joan de Ribera. Dins aquella casa, que serva tantes meravelles i que és ella mateixa una meravella, passà Almarche unes anyades de la seva joventut. I sempre va recordar-la amorosament. Quan, per exemple, parla en una de les seves obres de la troballa del manuscrit original de l'anomenat Dietari del Capellà d'Alfons el Magnànim, feta per ell al magnífic arxiu del Reial Col·legi del Corpus Christi, traspua per la prosa científica un sentiment de joiosa enyorança.

Però el cert és que Almarche, que havia anat simultanejant els estudis eclesiàstics amb els de la Facultat de Filosofia i Lletres, en la llicenciatura de la qual obtingué la nota d'excel·lent, va abandonar el Col·legi del Patriarca.

Després anà a Madrid per a cursar les assignatures del doctorat de l'esmentada Facultat. La seva tesis doctoral, que va obtenir la màxima nota favorable, tractava precisament del Consolat de Mar. Als elements aplegats aleshores va anar afegint, al llarg de la seva vida, moltíssims d'altres, fins arribar a recollir un remarcable volum de notes que resten inèdites.

En retornar a la Ciutat de València fou professor a l'Institut de Segona Ensenyança.

Més endavant va fer unes oposicions a càtedres d'història. La seva actuació fou molt lluïda, per la qual cosa aconseguí un bon nombre de vots, encara que no assolís l'objectiu que cobejava.

I així anava passant la vida. Ja aleshores tenia molt deixondit el sentiment d'amor envers les investigacions històriques valencianes. Hi contribuïa molt la seva assistència a la tertúlia de Mossèn Roc Chabàs. Aquest, que pot ésser considerat com el més gran treballador que han tingut les erudites lletres valencianes dels darrers temps, ajuntava en la seva casa de la petita, silenciosa i aristocràtica plaça de Crespins, molts que tenien la mateixa fallera. Almarché, que era el més jove de tots, hi anava assíduament per a sadorllar-se dins la doctrina que tots, cada un a la seva faísó, professaven.

L'any 1911 va ingressar, mitjançant oposició, al Cos Facultatiu d'Arxivers, Bibliotecaris i Arqueòlegs.

Els primers anys els va passar a Terol, després anà a Castelló de la Plana i darrerament aconseguí ésser destinat a la ciutat nàdiva, on serví a l'Arxiu General del Regne i a l'Arxiu d'Hisenda.

Una vegada establert a València, va ésser nomenat—l'any 1919—president de Lo Rat Penat, càrrec que va desempeñar fins poc abans de morir. Almarché va anar ple d'illusos a la presidència de la vella entitat que es diu d'amadors de les glòries valencianes. Però ja aleshores tenia Lo Rat Penat una tradició d'eixorquia. Cal dir, però, que si el nou president no aconseguí el reviscolament, no va ésser per culpa d'ell. Li mancava ajut. I, d'altra banda, el Centro de Cultura Valenciana, fundat per la Diputació Provincial, s'atribuïa el dret a realitzar una obra que de temps ençà era atribuïda a Lo Rat Penat.

Almarché també va ésser nomenat secretari de la Real Academia de Bellas Artes de San Carlos, que és l'entitat de la qual depèn el Museu de Pintura. Mentre exercí aquest càrrec, va fer una tasca fructuosa. La revista "Archivo de Arte Valenciano", que havia iniciat el seu antecessor Lluís Tramoyeres Blasco i que havia restat endarrerida, va ésser represa per Almarché, que, però, no havia aconseguit posar-la al corrent.

Almarché, en ésser nomenat per aquest darrer càrrec, es va canviar de casa, per anar a viure a una dependència de l'Acadèmia. Del seu despatx estant veia un bell jardinet. I allà passava hores

i hores quan una llarga malaltia el va tenir molt de temps sense poder sortir al carrer.

El dia 28 de maig de 1927, ja prou refet de la malaltia dessusdita, havia baixat al Museu com cada tarda. De sobte es va sentir malalt. Poc després, havent-lo pujat a la seva casa, moria. Hom diu que les causes de la mort no solament foren físiques, car va influir també cert afer de caire moral en el qual haurien intervingut malvolences inconcebibles. I fou soterrat al cementiri de Benetússer, d'on procedien els seus pares.

En morir havia reunit, a més dels càrrecs esmentats, els d'acadèmic corresponent de la de Bones Lletres de Barcelona, acadèmic corresponent de la d'Història de Madrid, vocal-secretari de la Comissió Provincial de Monuments de València, vocal de la Junta de la Reial Confaria de la Mare de Déu dels Desemparats, etc.

* * *

Heus ací una llista de les principals publicacions de Francesc Almarche i Vázquez.

I.—*Nuestra Señora de los Desamparados, Patrona de Valencia. Su cofradía, capilla y culto.* València, 1909.—No abunden—diu l'autor—els llibres en els quals tracti hom extensament la brillant història de la Confraria de la Mare de Déu. I aquesta escassetat—afegeix—ens ha mogut a presentar en un petit volum tot el que hem pogut aplegar referent al culte a la Patrona, a les obres pies que a l'ombra del seu mantell benfactor neixen i floreixen, a l'augment de la devoció, a la fundació de la capella, a les festes seculares que el poble valencià ha celebrat sempre i cada vegada amb més entusiasme. No ens guia—acaba dient—una pretensió d'historiador, sinó el desig que tots els valencians puguin veure en un nombre de pàgines reduït quelcom del que els nostres avantpassats varen fer per l'enaltiment de la que ha estat aixopluc i conhort per als afligits, vas espiritual, espill de justícia i seu de saviesa de la pàtria valenciana. Així parlava l'autor en el pròleg d'una obreta que, tot i ésser ben documentada, fa bo de llegir pel to planer de l'estil que correspon al propòsit vulgaritzador.

II.—*Ramon Muntaner, Cronista dels Reis de Aragó, Ciudadá de Valencia.* Barcelona, 1910.—És una comunicació al I Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, publicada dins les Memòries del

Congrés esmentat i en tiratge apart. L'autor es fixa principalment en el temps que el gran cronista va viure a València, per a la qual cosa acut als documents de l'Arxiu General del Regne de València, de l'Arxiu Municipal i de la Biblioteca Universitària. Referint-se a les dades relatives a l'estada de Ramon Muntaner a Mallorca, diu que ell s'acontenta d'anotar les que hom troba a València, deixant per a una altra avinentesa la formació d'un diplomatarí complet, tant del cronista il·lustre com de la seva descendència, la qual havia seguit fins el segle XVII, quan un dels seus hereus, habitants de Campanar, avui anexe de la Ciutat de València, tenia el càrrec de capità de milícies. Malauradament, aquest diplomatarí no ha vist la llum, ni tan sols sap hom si ha estat format.

III.—*Ensayo de una bibliografía de folletos y papeles sobre la Guerra de la Independencia, publicados en Valencia*, 1804. Saragossa, 1910.—L'obra, segons sembla, respon perfectament al títol. És una curiositat constatar que l'autor ha estat molts anys sense posseir cap exemplar. Com que havia estat premiada en un certamen convocat a la capital d'Aragó, la varen editar allà. A l'autor li trameteren un paquet amb vint i cinc exemplars. Aquest paquet, però, es va perdre abans d'arribar al destinatari, el qual va fer posteriorment moltes reclamacions que no foren ateses. I darrerament, mitjançant una casualitat, va aconseguir un exemplar de l'assaig bibliogràfic esmentat.

IV.—*Crónicas inéditas de la provincia de Castellón*. Castelló de la Plana, 1914.—És un treball que també respon al seu títol i que fou publicat primerament a la "Revista de Castellón".

V.—*Noticias históricas sobre el culto de la Inmaculada en Valencia*. València, 1917.—Aquest treball va ésser premiat en un certamen celebrat aleshores de les festes cinquantenàries de la declaració dogmàtica al Col·legi de Sant Josep de València. Fou publicat així mateix a la revista "El educador contemporáneo". I l'autor, una vegada publicat el treball, continuà treballant en la matèria, que li era molt cara. Entre els papers que ha deixat en morir, hi ha un recull voluminós referent al culte de la Immaculada a València.

VI.—*Goigs valencians. Sigles xv al xix. Estudi y publicació*. València, 1917.—La dedicatòria de l'obra és a la bona memòria de Mossèn Roc Chabàs i Llorens, Canonge de la Seu, mestre de la moderna Història Valenciana. I en l'extens pròleg potser ha posat l'autor més foc pairal que en cap altra de les seves obres. Referint-se als goigs que publica, escriu que no podrà dir que tots siguin

perfectes ni molt menys, però afirma que admeten comparació amb la majoria dels goigs que, traduïts o novament compostos, omplen les tauletes de les esglésies i ermitoris, i en els quals la banalitat va acompanyada de buidor en les idees i manca absoluta d'art; redactats en temps que la fe i la profunda instrucció religiosa han esdevingut patrimoni de comptades persones, són cantats pels qui, desconeixent la valor i el significat de la major part de les paraules, fan ressonar als llocs sagrats conceptes erronis que donen abundosos motius d'hilaritat... Aquesta degeneració de les formes artístiques—continua dient l'autor—estén la seva influència de les més enlairades manifestacions del culte catòlic a les més baixes. Malgrat les sàvies i ben pensades Constitucions de l'Església en els manaments dels sacrosants Concilis, les quals ordenen la predicació i explicació de la Doctrina de l'Església en la llengua vulgar del poble, el nivell de la instrucció religiosa no és gaire alt, tot i la contínua predicació, els innombrables sermons i el caudalós riu d'eloqüència vessada de les trones estant en forma d'altisonants panegírics, plens d'ampulositat i semblants a focs d'artifici, però que el poble no comprèn. I Almarche, tot seguit, remarca la manifestació del sentiment religiós al través dels escriptors valencians clàssics; encamina l'adaptació de la llengua vernàcula als cants litúrgics de l'Església; es plany novament de la pèrdua de les tradicions i al·ludeix breument un fenomen curiós, ja assenyalat al segle xv, que consisteix en adaptar al to dels goigs religiosos una lletra satírica o simplement d'actualitat. Tothom coneix, per exemple, els versos atribuïts a Sant Vicents Ferrer que fan: "Vostres goigs amb gran plaer—cantarem, Verge Maria—puix que Vostra Senyoria—és la Verge del Roser". I bé: els partidaris de l'Arxiduc Carles d'Àustria parafrasejaren aquests versos així: "Vostres goigs amb gran plaer—cantarem sempre, tot dia,—puix d'esta gran monarquia—sou vós, rei, Carlos tercer". Després del pròleg comença el recull de versos: no manquen els de la Santíssima Trinitat, que el colleccionista considera com els de més doctrina dels antics i moderns; ni els de la Gloriosa Mare de Déu de la Concepció, originals del poeta Pere Vilaspinosa i que han estat considerats com els primers goigs dedicats a la Immaculada, per la qual cosa foren presentats a Roma per a la declaració de la festa d'aquest dogma. Cal remarcar que en parlar dels goigs a llaor de la Mare de Déu dels Desamparats posi Almarche no solament els cantats a València, que són els demanats pel títol de l'obra, sinó els cantats a diversos indrets de Catalunya.

I constatem així mateix que, passant també per damunt del títol, no manquen goigs d'aquest segle com els del Sant Càlzer, deguts a Francesc Caballero i els de la Mare de Déu de Lledó, Patrona de Castelló de la Plana, deguts a Lluís Revert.

VII.—*La antigua civilización ibérica en el Reino de Valencia*. València, 1918.—Aquesta obra, que primerament va tenir la forma de conferències, la va escriure l'autor, segons declara, no per a formular noves teories i hipòtesis, sinó per arreplegar notes sobre els elements de cultura i civilització que deixà en el territori valencià el poble primitiu dels ibers. Almarche comença la seva obra recordant els valencians que cercaven els estudis arqueològics i principalment els que s'encaraven amb el problema que plantejava la troballa d'inscripcions en una llengua no coneguda i en uns signes no coneguts. Amb els elements i mitjans emprats, no han passat tots ells—diu Almarche—d'uns sistemes més o menys complicats per a la lectura, traducció i filiació d'aquest llenguatge ibèric. I no anaren gaire més lluny—afegeix—els especialistes forasters que intentaren de resoldre la incògnita. Tot seguit planteja la situació a què fa deu anys havien arribat els estudis ibèrics. A continuació dóna un corpus d'inscripcions ibèriques trobades al Regne de València. La deficiència i poca seguretat dels estudis lingüístics i epigràfics—diu després—és compensada amb escriu per les clàries que ofereixen a l'arqueòleg els monuments, nombrosos i importants, d'aquella època. I tot seguit els va anomenant per ordre alfabètic de les poblacions on els monuments foren trobats. Descriu el monument, retreu les circumstàncies i el lloc de conservació, arreplega les opinions dignes d'ésser tingudes en compte, etc. I d'aquesta manera tant l'erudit com el profà tenen a l'abast un seguit de dades referents a les inscripcions de Castelló i Sagunt, a les joies de Xàvia i de Xest, a l'esfinx d'Algorf i a l'esfinx de Bocairent, al cavall de Font de la Figuera, a la ceràmica que pròdigament creixia empenyada per la rella, a les pintures agilíssimes de Tírig, a la Dama d'Elx que sembla la sobirana d'aquest món perillat.

VIII.—*Historiografía Valencina. Catálogo bibliográfico de Dietarios, Libros de Memoria (sic), Diarios, Relaciones, Autobiografías, etc., inéditas, y referentes a la historia del antiguo Reino de Valencia*. València, 1919.—Es va publicar formant part dels "Anales del Instituto General y Técnico de Valencia". L'autor fa, com de costum, un pròleg, on, després de cantar les glòries de l'escola històrica valenciana, que veu presidida per Joan Lluís Vives amb

el seu concepte que podríem dir civil de la història, exposa el pla de l'obra. Els dietaris, llibres de memòries, apuntacions o comsevulla que els anomenin—diu poc més o menys—no són autobiografies o memòries íntimes, com els llibres moderns de personatges de major o menor influència, els quals, a l'ensem que ens contenen la part que varen tenir en els esdeveniments contemporanis, ens donen notícies d'altres esdeveniments que no varen presenciar, però que són relacionats amb els primers. Els documents que anem a enumerar—afegeix—no es varen proposar, generalment, això; llurs autors eren simples cronistes, en l'accepció moderna d'aquest mot, per la qual cosa es limitaren a pendre nota dels fets de la seva època que més els interessaven, donada la idiosincràsia de cada un, si bé de vegades, obrant amb més pretensions, encapçalaven les notícies de fets contemporanis amb un resum històric pres de les cròniques generals. L'únic i exclusiu objecte d'Almarche era, segons pròpia declaració, oferir la major quantitat possible d'aquestes fonts inèdites per tal que fossin aprofitades en els nous estudis històrics. I les presenta per ordre cronològic. Dintre de cada article—diu—comprenem la descripció bibliogràfica i la història, vicissituds i lloc de conservació del manuscrit; les dades biogràfiques de l'autor, si no és anònim, o les referències a la seva bibliografia, si ha estat publicada, amb l'objecte de conèixer la seva personalitat i el seu caràcter i els mitjans que va tenir a mà per a la seva informació; el propòsit de l'autor comparat amb la realització; la quantitat de dades que enclou i tots els detalls que puguin ésser útils. L'obra comprèn 139 articles. Alguns ja no tindrien raó de pertànyer-hi, com la descripció de les noces, celebrades a València, de Felip III d'Espanya amb Marguerida d'Àustria, feta per Felip Gahona, la qual ha estat publicada per "Acción Bibliográfica Valenciana". Però la immensa majoria es refereixen a documents encara inèdits. I és una llàstima, car els amants de la història valenciana, encara que fossin admiradors d'Almarche, desitjarien que l'obra d'aquest perdés aviat la seva eficàcia, ara tan gran.

IX.—*Catálogo de la exposición bibliográfica y de recuerdos históricos de los riegos en el Reino de Valencia*. València, 1923.—Obra de circumstàncies.

X.—Dins d'aquest número resten inclosos els treballs publicats per Almarche a la revista "Archivo de Arte Valenciano". Són els següents:

El Arte ibérico valenciano en el Museo de San Carlos de Valencia.

Cerámica Valenciana. Marcas alfareras de Paterna.

Mestre Esteve Rovira de Chipre, pintor trecentista desconocido.

Leonart y Domingo Crespi, miniaturistas del siglo xv.

Primitivas pinturas de la "Mare de Déu" o Santa Maria de València.

Cerámica de Paterna. "Els socarrats".

Noticias topográficas de la ciudad de Valencia, según un manuscrito de Antonio Suárez, siglo xviii.

Aquest darrer treball no s'havia acabat de publicar en morir l'autor. D'altres havien estat tirats en fullets apart. I gairebé tots denoten un decantament cada vegada més accentuat en Almarche envers els estudis artístics. L'atreia particularment l'estudi de la ceràmica. En tenia fet un bon recull de notes i sobretot una col·lecció molt nodrida de dibuixos que segurament hauria utilitzat més endavant.

Ja havem parlat d'algunes obres que, tot i havent estat publicades, havien continuat rebent aportacions de l'autor. Tot això resta inèdit. També resten inèdites altres obres, la formació de les quals era més o menys avançada. Entre els papers deixats per Almarche, sembla que hi ha un paquet de notes o un llibre ja redactat sobre poetes valencians.

* * *

Francesc Almarche i Vàzquez, sense ésser pròpiament un bibliòfil, tenia una discreta biblioteca formada principalment per llibres d'art i llibres referents a història valenciana. Tots aquests llibres han estat adquirits per l'Ateneu Mercantil de València.

També tenia cert nombre d'antiguitats, principalment de ceràmica i, més particularment, de rajoles. Tothom creia que aquestes rajoles anirien a parar fora de València, potser al Museu de la Ciutadella de Barcelona (on, al capdavant, estarien ben acompanyades), car les corporacions valencianes no solen palesar gaire interès per la conservació de les romanalles artístiques i arqueològiques. Aquesta vegada, però, va coincidir la venda de les rajoles d'Almarche amb l'acord pres per la Diputació Provincial de formar un Museu Arqueològic, cosa que va determinar la compra.

Arran d'aquesta compra, una persona entesa en la matèria, Josep Lluís Almúnia, va publicar amb les seves inicials, el dia 19 de novembre de 1927, a "La Correspondencia de Valencia", un arti-

cle on, parlant de la tasca cultural de la Diputació Provincial, deia entre altres coses, que l'adquisició, abans que la col·lecció fos pasaportada a qualsevol Museu o desmembrada entre molts particulars, era un gest desconegut fins ara en les altres corporacions.

Força interessant—afegia—és l'esmentat aplec de rajoles, que pertanyen gairebé en la seva totalitat a l'època gòtica.

Figuren en primer terme—anava dient—dues terracotes, una amb un paó i altra amb dues cigonyes estilitzades o ocells de llacuna, la qual decoració té un remarcable regust persa, origen del nostre art ceràmic. La finor dels trets i l'alt sentit decoratiu d'aquestes dues rajoles gòtiques, fan que aquestes peces siguin les més suggestives de la col·lecció, fins al punt que al senyor Almarç li haguessin estat ofertes, per un col·leccionista italià anomenat Branner, 1.500 pessetes a canvi de les dues.

També són interessants—continuava dient el senyor Almúnia—els nombrosos exemplars de la fauna i flora de l'art medieval. Flors i estelles esrlitzades, llegendes gòtiques, arabescs, enllaços i aliatats.

Cal esmentar a banda—afegeix—els models inclosos dins l'heràldica, testimoni de la importància que els nostres prelats, la nostra noblesa i els nostres gremis donaren a la nostra ceràmica. La gran casa dels Boix, senyora del lloc de Manisses, breçol de la famosa producció alfarera, és representada en alguna rajola pels seus taurins i pel seu castell. Hi ha especialment un petit albó on és figurada xamosament, en relleu i amb reflex metàl·lic, l'opulenta raça dels senyors de Manisses.

Roig, Centelles, Català, Català de Centelles, Zapata, Almúnia, Aguilar, Santàngel, Reig, Valeriola, Cavanilles, Frígola, Ribelles i Joan de Torres, tenen exemplars en aquesta secció, així com el bisbe de Segorb, els gremis de pelaires, ballesters i armers; la parròquia de Sant Valeri, el monestir de Sant Jeroni de Cotalba i el convent de Sant Domènec.

També cal esmentar—acaba dient—una curiosa rajola de les anomenades socarrats, amb un dibuix de mà innocent que representa l'Arcàngel Sant Gabriel. Aquest dibuix ha estat atribuït per algú, amb prouja arcaïtzant, a cosa de moros.

El cert és que aquesta col·lecció ha estat adquirida per la Diputació de València. I tan de bo fos nucli de futures adquisicions ceràmiques. A València, naturalment, hi ha molta ceràmica de Paterna i de Manisses, a més de la d'Alcora i de l'anomenada saguntina

Però aquesta ceràmica de Paterna i de Manisses es troba escampada per diverses col·leccions particulars que no pot veure el turista i que el viatger estudiós no tindria lleure d'estudiar encara que volgués. Per això cal fer un arplec al voltant de qualsevol nucli. I si fos aquest al qual ens hem referit, segurament se'n gaudiria l'esperit d'Almarche.

* * *

L'any 1908 començaren Josep Almenar i Vicents G. Novella unes excavacions al lloc anomenat El Testar, terme de la vila de Paterna, la qual colimita amb la ciutat de Manisses. Aquelles excavacions donaren lloc al descobriment de la ceràmica particularment dita de Paterna, la qual havia d'ésser adquirida posteriorment, amb intervenció de Francesc Almarche i Vázquez per la Junta de Museus de Barcelona, per al Museu d'Arqueologia. I en ésser teta l'adquisició, va escriure Joaquim Folch i Torres un fullet titulat "Notícia sobre la ceràmica de Paterna". Almarche va fer relligar aquest fullet junt amb dos oficis. Un d'ells deia així:

"Junta de Museos
de
Barcelona
N.º 3803

Aquesta Junta, en sessió d'ahir, al fer-se càrrec de l'emmotllat d'un relleu de ceràmica de Manisses, que vostè es va servir oferir per a les col·leccions dels nostres Museus,

ACORDÀ significar-li la deguda gratitud per son estimable desprendiment, consignant-ho en acta i significant-li a V. per a son coneixement i efectes.

Déu lo guard molts anys.

Barcelona, 22 gener de 1921.

El President,
Josep Llimona.

Per A. de la J.

El Director dels Museus-Secretari,
J. Folch i Torres.

Sr. D. Francisco Almarche."

L'altre onçí deia així:

"Junta de Museus de Barcelona

3923

Aquesta Junta, en sessió d'ahir,
ACORDÀ

significar a V. S. el més sincer agraïment per les atencions amb què distingí els comissionats de la mateixa i al Conservador dels Museus don Emili Gandia, en ocasió dels seus treballs a València, amb motiu de les adquisicions de ceràmica fetes darrerament.

Així mateix acordà significar l'agraïment per l'oferta de la collecció de marques de la dita ceràmica, estudiada i publicada per V. S., la qual collecció aquesta Junta desitjaria exposar juntament amb les sèries adquirides en una exhibició que prepara per a ésser inaugurada el dia 10 del vinent abril.

Repeteix així mateix la manifestació de la seva gratitud per la reproducció en guix de la testa de Minerva descoberta a Dènia i que estimem, el mateix que les marques, com el senyal eficient de tenir en aquesta bella Ciutat de València un col·laborador a la nostra obra de tan alts prestigis científics com són els que reuneix la V. S.

Déu lo guard molts anys.

Barcelona, 12 de març de 1921.

El President,
Josep Llimona.
Per A. de la J.

El Director dels Museus-Secretari,
J. Folch i Torres.

Il·lustre Sr. D. Francisco Almarche."

Aquest detall de fer relligar curosament els dos oficis amb el full, no cal trobar-lo significatiu?

Almarche era un catalanòfil, sense ésser pròpiament un catalanista, cosa que a València no tothom té coratge d'ésser-ho, car qui ho és topa amb prejudicis vulgars.

Durant les mesades que va romandre a casa seva, va rebre tots els dies—menys el dia a la setmana determinat pel descans dominical—un amic fidel: “La Veu de Catalunya”. I en un prestatge del seu despatx hi havia el munt d’una revista amb cobertes grogues: LA PARAULA CRISTIANA.

FRANCESC ALMELA I VIVES

LES BELLES LLETRES

TRES CONTES

LA VELLESA D'ORFEU

L'ANTIGA Tràcia era una terra trista, menyspreada i oblidada dels déus. Feix d'esponera vegetal voltat de planells deserts, com una illa de vida rodejada de landes estèrils, l'habitaven animals d'una terrible ferotgia i homes encara més salvatges que ells, els quals vivien tan sols de la cacera. Al cor de les selves, sota una llum lassa, feixuga, clapejada de tenebrors, homes i bèsties s'abraonaven èpicament; i els aires s'extremien de paüra en escoltar la bàrbara orquestra dels udols. No hi havia camins; només hi havia rastres de sang. I era per ells que els habitants descobrien, cada matí novell, els caus amagadíssims de la salvatgina. Hom diria que la destresa en la lluita, fent parts i parts, embellia les feres i enlletgia els homes; tan i tan dures eren les topades entre ells, i en tanta de manera els uns havien adquirit ja les qualitats i els defectes de les altres. Calia mirar ben bé homes i feres per a no confondre'ls; i, a fi de comptes, si els confonguéssim, no hi perdriem gran cosa. L'antiga Tràcia era una terra deixada de la mà dels déus.

El dia menys pensat, un estranger va fer-hi ruta. De lluny, va creure's que els boscos celaven una ciutat tota cenyida de jardins. Assedegat i lent, el caminant petjà el dintell d'arbres. I ningú va fer-ne cas. Era un home bell, de faç dolçament taciturna, d'ulls suavíssims i somriure bondadós. Vestia una túnica morada i caminava descalç. Duia a la mà esquerra una closca de tortuga i damunt d'ella, ben lligats amb arrels dures, dos corns d'auroc. I, entre els corns, tívaven unes cordes d'un metall estrany, com de claror teixida. Quan posava els dits de la mà dreta damunt d'elles, vibraven, cantaven i ressonaven amb una sonoritat lamentadissa i perllongadament esvaïdissa. Ningú no sabia qui era. Nosaltres, però, sabem que era Orfeu, el més gran músic de la antiguitat.

Orfeu entrà en el bosc jugant l'instrument estrany. I una melo-

dia nova ferí les oïdes de les bèsties i els homes. Tots dormien i tots obriren els ulls meravellats. Remor de rius que s'escolen entre la molça i la gespa, cantúries d'ocells entre les fulles i les flors, balbuceig d'aures entre les branques i les soques; tot era un soroll feridor comparat amb el so de la lira d'Orfeu. De mica en mica, homes i bèsties van alçar-se i avançaren vers el nou-vingut. Lleons i tigres, guineus i llops, serps i homes, tots els animals del bosc terrible, encisats per la música mai escoltada, seguien dòcilment Orfeu, i l'admiraven i li obrien camí. D'aquell moment ençà, la gran selva sangonosa comptava amb un nou hoste diferent dels altres. I ell sol semblava omplir-la més que tots els altres plegats. Homes i bèsties, asseguts entorn d'Orfeu en una clariana penumbrosa, escoltaven i més escoltaven, sense fadigar-se mai, les harmonies que semblaven brollar com deu fonts de mel dels dits del gran músic. Ja no pensaven en lluites; no pensaven, ja, ni en menjar i beure. Vivien com embriacs de tanta dolcesa, amb els ulls mig closos i les oïdes mig esmortuïdes. I els rastres de la sang negrosa, tot al llarg dels camins, s'anaven esborrant i cobrint de flors. Orfeu sonava la lira. I tota la Tràcia trista devenia joiosa i benaurada, com una vella d'anys que reculés la sendera vital i tornés als bons temps de l'adolescència i la virginitat. Cap al tard, quan el sol es ponia, fins els arbres semblaven adormir-se. I de tota la gran tofa esponerosa se n'alçava un concert inefable, com un fum benolent d'una foguera reïnosa. Orfeu havia domesticat les feres, i els homes que també són feres, i la Tràcia, terra maleïda d'ahir, era un paradís beneït i amb blanícies de cel.

Fins ací la llegenda. I la llegenda, també, més enllà d'ací. Però la història no parla igual. La història és perduda o calla, quan la llegenda parla. No contrastant, la història parla quan la llegenda calla, si la llegenda cau en error. Orfeu, segons la llegenda, va pendre Euridíça per muller. I el dia mateix de les noces, una serp va fiblar-la al peu. Morta que fou, Orfeu cregué morir del gran dolor. I, amb la lira al braç, davallà als racers infernals. Les divinitats del més enllà, ombres magnificades dels homes i les feres del més ençà, també van ablanir-se en escoltar la cançó del gran músic. I permeteren a Orfeu que recobrés la esposa benamada, a condició de no girar-se ni mirar-la abans d'haver traspasat el dintell del fosc imperi. Orfeu, enfollit pel gran amor, va guaitar-la i va perdre-la per sempre. I trontollat de penediment i d'adoloriment, amb l'ànima esquinçada, vagà per sempre més, segons la lle-

genda, tornat ombrós i insensible, apagada la raó, fins a caure en mans de les Bacants, les quals, fent-ne una presa fàcil, el trossejaren i el dispersaren terres de la Tràcia endins. La història, però, és ben altra. La història és aquesta:

Orfeu, dominador dels habitants salvatges de la Tràcia, fou alçat damunt d'ells com a rei dels homes i les bèsties, dels boscos i les muntanyes. Tota mena d'ésser vivent li faria presentalla matinal dels millors bocins i la millor bevenda. Orfeu tindria tants esclaus com habitants de la gran selva. Orfeu seria rei; i homes i feres, servidors d'Orfeu. Només li demanaven, en paga del sacrifici ben acceptat i acomplert, la gràcia de sonar la lira del matí al vespre i nit endins. Orfeu el músic seria sempre el músic Orfeu. Orfeu segellà el pacte, i homes i bèsties amb ell.

Passaven els dies i els anys; i la lira cantava tothora. Orfeu, de jove com era en petjar la terra hospitalària, s'havia tornat home. I la lira seguia sonant; tant i tant, que Orfeu ja era un vell. I la lira sonava encara. I sonaria sempre, segons el pacte clos...

Els arbres, les feres i els homes d'avui, eren els fills d'aquells del temps passat. Nasqueren bressats pel so de la lira d'Orfeu, i en res no s'assemblaven, ja, als pares tan salvatges. Eren dolços i suaus d'ànima, i bells i harmoniosos de cos. Orfeu els tenia, una mica, com a fills d'ell. I ell el tenien, un tros, com a un esclau de la comunitat d'homes, de feres i d'arbres. Orfeu seguia tocant la lira. En feien cas? No; l'escoltaven encara, però no en feien cas. Orfeu, envellit, tenia ja ben poques necessitats de menjar i beure. Un mal dia, l'aplec rector dels habitants de la Tràcia va acordar suprimir despeses supèrflues del pressupost comunal. I Orfeu restà a pa i aigua. Damunt les galtes solcades d'arrugues, Orfeu plorà llàgrimes salades. De què li servia, ja, jugar les cordes lluminoses, si la seva feina era perduda per sempre més? Preferí no sonar. Posà la tortuga als seus peus i medità. Un home jove, en passar pel seu davant, va llençar una moneda d'aram brunyit dintre la tortuga. Orfeu s'extremí. Creien, potser, que demanava caritat? Passà una fera jovençana. I li llençà una altra moneda. Orfeu mesurà, d'un cop de cor dolorós, tota la profunditat de la seva dissort! S'alçà; i prenent en mà una branca esquinçada, caminà penosament. A mig camí del bosc, mentre el plor li rodolava cara avall, escoltà una veueta d'infant que li deia: —Orfeu, Orfeu! T'has deixat la tortuga!— I Orfeu li va respondre, no sense un vel d'ironia damunt les paraules mullades de llàgrimes: —Juga, fill

meu, juga! No em cal la lira per a demanar caritat! Ja en tinc prou amb les mans!—

REIXES

A L. Nicolau d'Olwer

UN dringueig mig ofegat de claus, un forfolleig nerviós, un fer-ralleig ràpid i sec de panys i baldes; la porta de la presó venia de cloure's darera d'ell. Va semblar-li que li havien arrencat els ulls. Era de nit, potser? Voltat de tenebra, mirà enlaire, a terra, girà damunt dels peus. Debadés. En realitat, no sabia què li havia passat ni perquè era allí, ni sí, veritablement, era allí o fora. La sang avalotada, a intervals irregulars, li feia un tenacíssim repicar de martells damunt la nuca. Semblava que tingués brases a la gorja i les orelles li xiulaven com si dintre d'elles hi hagués una terrible baralla de vents. Hauria jurat que li reblaven entorn del cap, ratllant-li els polsos, una rotllana de ferro vermell. Tenia les mans balbes i els genolls afluiats. Mogué els ulls dintre les conques engrandides per la febre i l'angoixa; un moment li semblà que el dolor li encenia flametes al cor de les nines i que cara avall li rodolava una doble ratlleta de fosforescències. Un sanglot glaçat li rautava pit amunt i avall. I brandava la testa de dreta a esquerra, tossudament, en un desolat abandó de desesperança. Allargà les mans en la fosca. Alçà un peu amb por de moure's de lloc i començà l'exploració de la negror que el voltava. Mig pas, un, tres, cinc; topà amb un cos dur i va dur-hi les mans. Era humit, llefiscós i tenia tacte de pedra. Passejà les mans, lentament, amunt i avall i a banda i banda. D'aquesta guisa anà acomplint la presa de possessió de la cella carcerària en la qual venia de caure, com un oce'l inexperimentat en el parany subtil. Quan li semblà que, de memòria, ja coneixia el tros de món que, a partir d'ara i per temps, li faria de món universal, caigué de genolls, va doblegar-se tot ell damunt la fredor mullada, s'apunyegà les galtes en un esclat de ràbia i esclatà en un plor esquinçat, bullent, dolorosament inestroncable...

Dormí molta estona. En desvetllar-se, una rosada de celistia amorosia una finestra oberta en la part alta d'un dels murs, cap a l'esquerra. Jaume, com un autòmata, anà tombant el cap fins a clavar-hi els ulls. No tenia consciència clara del què li passava. Sentia a cada costat del coll com un tivar de cordes de pou enram-

pades. Nervis i ossos li feien mal. Obrí la boca i claquejà la llengua resseca. El pit li pantejava com una manxa difícil de manejar. I las, sense esma per a moure el cos, només girant a poc a poc la doble llanterneta dels ulls, complementà la descoberta de les coses que el voltaven. Allò del fons semblava un jaç de palla bruta i de draps podrits. Allò de més ençà diria que era un gerro escantellat. Gairebé al seu costat, una banquetta mig corcada. Féu un esforç; s'arripà al mur amb les ungles, clavà bé un peu i s'alçà fins a seure-hi. La fusta cruixí. Jaume va portar-se els dits a les munyegues i sentí com una fiblada en dues llagues; tenia la carn assenyalada per la corda o pel ferro. I anà aplegant al mig del cervell, com un avar a l'hora de la mort, tots els amagatalls dispersos del record. Semblava que se li encengués un llum i li aclarís la raó tant de temps dormidora. I davant la mirada desorbitada li anava caient una cortina roja, talment el teló d'un teatre quan els actors han acabat el joc de les passions.

Bena vermella damunt els ulls i entorn dels polsos! Car Jaume no tenia esment d'allò que li havia succeït. Ell era un home serè, cor-obert, amic dels amics i ben avingut amb tothom. No perdia mai la calma. Del seu record, no s'havia mai barallat amb ningú. Sabia compendre quan la conversa o la discussió tocava els límits no ultrapassables; i rectulava, i deixava que els altres guanyessin terreny a mesura que ell en perdia. Tenia sempre la sensació exacta, com dibuixada damunt d'un registre, del lloc on petjava la paraula i el cop de geni. Àdhuc, comprenia quan tot el terreny era de l'adversari, quan li havia estat arrabassat injustament, quan era dut contra la paret sense lògica ni motiu. I, mentalment, saltava els murs de tanca; i abandonava als altres, desorientats, tot el tauler lliure. Era la seva manera irònica i ingènua de desfer els nusos discursius. Els amics el temien, car el sabien àgil i esmunyedís. Era fi en els negocis, als ulls dels altres; Jaume, però, comprenia ben bé que això que pels altres era un excès de finor, per a ell no era més, a fi de comptes, que una fallida poruga, una mena d'art de cobrir la retirada perquè hom sap que no pot plantar cara a l'enemic. Coneixia perfectament fins on podia tivar l'arc de la seva voluntat; i no ignorava que la corda era ben curta. Llançava l'arc per bravata, però al cor de la bravata vivia la por. Ara, recordava només una junta d'homes d'afers; hi havia una immensa taula tapissada de verd, i llibres oberts, i càlculs i crits damunt les fulles dels llibres. Sonaven les paraules com esclats d'explosius; i un

moment, com un coet per damunt el fum d'una batalla, va caure-li al front una acusació. La paraula "falsari" revolà com un corb contra el sostre de la sala de juntes, i, en caure, li enfonsà el bec entre cella i cella. La bena roja damunt dels ulls era la sang de la picada insultant. I Jaume no coordinava més. Un puny s'abaté damunt la taula, mil mans li enfonsaren els dits acusadors als ulls; i sonà un tret. Recordava encara, molt esvaïdament, un seient on caigué tremolant; un gemec i una baticor, com si dintre d'ell tot un terratrèmol fés miques i bocins de la seva vida d'home honorable; una suprema imploració de naufrag:—Senyor, Déu meu!—; i res més, en absolut. En resum, Jaume no era més que això: la refracció, com en ressò lluminós, d'un formidable llampec vermell.

I això d'ara, era la presó? Ell, empresonat? I la muller, i els fills, i la vida de cada dia, tan indiferent quan hom la viu, però tan desitjada quan hom la perd, i potser per a sempre! Jaume s'alçà; semblava que l'haguessin bastonejat, i juraria que el seu cos duia la marca de les ferides. Estava capolat, de cos i d'ànima. Com un sonàmbul, començà a marcar passos al llarg de la cella. Per la finestra del mur—o glop de pietat!—entrava la llum del nou dia. Jaume respirà més fort; i li semblà que la claror l'animava com si fos un aire revivificador. La cella era un recó infecte; pel sostre, per terra, per les parets i els quatre mobles, animalons de la brutícia feien carreres i repòs tranquil. Jaume no devindria, dintre de poc, un més entre ells, potser més menyspreable, potser més repugnant que tots ells plegats? Anima recta, però feble, ell es coneixia enemic de les mitges tintes: o tot bo o tot dolent. Anava a convertir-se, ara, en un home tot dolent, ell que tenia una vida d'home bo sense cap tara? Jaume s'arronçà d'espatlles i plorà de nou. La humitat llefiscosa s'escorria pels murs; era com una mena d'aigua lenta, penetradora i tenaç. Després de corcar-li el cos, no li podria també l'ànima? I pensar que, durant anys, totes les seves més nobles facultats no tindrien altra pissarra on fer dibuix que les quatre parets tancades, com les fustes d'un bagul clavat! Jaume fità la finestra. I el sol naixent va cremar-li el front. S'enfilà al banc, i s'arropà als barrots. Reixa de ferro! Comptà fins a dotze; dotze barrots de mort! I la llum li besava els dits. Entre els dotze barrots de mort, altres barrots de vida, altra reixa de sol! I Jaume, l'aprenent de captiu, somrigué entre les llàgrimes. Dià nou, vida nova. Ell seria un pres entre reixes de sol. Elles li serien claror i escalfor. Per elles, la mort duria màscara de vida. I a Jaume va semblar-li que la bena vermella li queia dels ulls febrilosos...

EL BASTAIX DECANDIT

A Pompeu Fabra

LA pluja de sol pesava com un plom. Damunt tota l'estesa dels molls planava un alè de forn. Al peu de les estives, calçades d'una ombreta minça i retallada, dormien o dormitaven els treballadors sense feina i els trinxeraires sense ganes de treballar. De tant en tant, un carro curull de bales de cotó, de sacs de grans, de feixos de pells seques, s'escorria trontollant amb parsimònia ensunyada per entre els carrerons de mercaderies cobertes d'encerats. Guardians i mossos de l'esquadra feien conversa ensopida sota una vela rodona. Al fons, a la dreta, s'esqueixalaven els terrats i els campanars de la ciutat, en gradacions de boires i d'ombres. Als costats, la mole gallarda dels vaixells llançava al vent una sentor composta, mixtura de quitrà i petroli, de fruita i fum, de cuina i greix. L'oreig, a estones, removia la gran extensió ardent, i semblava que damunt els molls passés, ràpid, un terbolí de mànegues enceses i de xucladors de foc. Al mig mateix de la terra bullent, encerclat d'una graderia de caixes i de llaunes, un grupet d'homes colrats jugava a fer pujar i baixar una balança gronxadissa. Pesaven cotó. Dalt de les estives, un capataç llançava llambregades olímpic, amb les mans enfonsades en les butxaques del gec i un barretinot morat dintre la baixa blava, la llibreta a la mà esquerra i la pipa a la dreta, el llapis damunt d'una orella i un brot de romaní damunt l'altra. Sempre vestia igual, tant hivern com estiu. Al seus peus, els pesadors es movien amb els ganxos a les mans els uns, arrossegant les carretes els altres. Les bales de cotó passaven de l'estiva a la carreta i a la balança, per a caure en la nova estiva. Tots els pesadors treballaven en mànega de camisa i el cap nu, arremangats fins als colzes.

Donant voltes entorn d'una gran muntanya de garrofes posades a assecar, un home alt, cepat, fornit, però pàl·lid i ullerós, espiava la feina dels pesadors. Sovint, parava de donar voltes i, en un cop de cor decidit, feia un pas vers la balança. Però reculava, i tornava a voltar. Un vailet brut, lladre de molls, l'espiava al seu torn i li seguia el moviment i les vacil·lacions. El prenia per un company que preparava un furt; i no es desdeia d'ajudar-lo. L'home va adonar-se'n i s'esmunyí per l'altra banda de l'estiva. Un dels pesadors venia de cara a ell; l'home va aturar-lo i li explicà

la cosa. No tenia feina. Feia dies que vagava per la ciutat; no en trobava; no havia treballat mai al moll, però ara, si el volien entre els carregadors, faria tot el que pogués. Era fort i segurament serviria; no voldrien llogar-lo, i s'ensinistraria? El pesador va fer-li, simplement:—Parleu al capataç!—I amb el dit l'assenyallava. L'home seguí el pesador i pujaren a l'estiva. El capataç, solemne, llogà l'indigent. La colla i l'home s'ajuntaren en la feina. L'home prengué un ganxo, el clavà a la saca de cotó, i estrebà; féu caure la bala damunt la carreta, i estirà; prengué una altra bala de la balança, i l'issà; però amb quina misèria, pobre home! Tram-palejava. La colla va guaitar-lo sorpresa, i esclafí una riallada divertida; allò era un home o un nen? Tres vegades van recomençar el joc; i totes tres l'home afluixava. Què s'havia cregut? No servia pas tothom per a pesar cotó al moll! No tothom, al món, ha tingut la sort immensa de néixer per a bastaix! I no era pas neutlit, veïam? Un bon pitral, uns bons braços, un ample coll, una ampla espatlla; ah, taül! El capataç baixà de l'estiva, li prengué el ganxo, l'apartà posant-li la mà estesa damunt l'espatlla, i li digué, desdenyós:—Aparta't, fill, que et fariem mal!—Sonà la corneta als quatre caps del moll; era l'hora de fer beguda. I la colla va dispersar-se rient del nou-vingut.

En Ramon, que aquest era el nom de l'home, va sentir-se una calrada de flama a les galtes. Tivà els nervis dels dits i saltà fins al capataç. Aquest va girar-se sobtat, i vegé un home amb els ulls encesos, però humits. Era robust, però trontollava. Ramon va dir-li que allò que feien era mal fet. Ell era fort, era treballador, era voluntariós. Però estava decandit, cansat, malalt; feia quaranta vuit hores que no havia menjat calent! Com volia el capataç, com volia la colla que es portés com un home? Ell no s'atrevia a demanar-ho, però si s'atrevis... El capataç va pendre'l pel braç i va dur-lo a la taverneta dels treballadors.

Asseguts un a cada costat de la taula corcada, el capataç digué a Ramon:—Què pendries?— El bastaix decandit no gosava a demanar. I amb un balbuç poruc, mormolà:—Vós mateix.— El capataç:—Demana!— Ramon, tímidament:—Un plat de bacallà a la llauna!— El capataç cridà la mestressa i li encarrega dos plats, un per a ell i un altre per En Ramon. Com menjava, l'afamat! I amb el plat, va fondre tot un porró de vi. El capataç, com un noi gran, fruïa veient-lo menjar. Quan no hi hagué ni menjar ni beguda, el capataç va dir-li, somrient, però brusc:—Què més vols?— Ramon,

més enardit, menys pàl·lid, va dubtar un instant i respongué amb un somriure de benaurança:—Un altre plat de bacallà a la llauna!— Ara era el capataç qui somreia; i ordenà a la dona que servís un nou plat de bacallà i un nou porró. Ramon menjà i begué. —Què més vols?—va dir-li encara el capataç, quan hagué finit. I Ramon, com si estés al cel, decidit:—Un altre plat de bacallà a la llauna, si us plau!— I el capataç, rient de satisfacció i de divertiment, ordenà:—Un altre plat i un altre porró!— Ramon féu el seu fet, magníficament. S'alçà radiant, després de menjar els tres plats i de beure els tres porrons. Estrenyé la mà del capataç, l'abraçà, va alçar-lo enlaire. I marxaren, agafats del coll, com dos coneguts de tota la vida. Tocaven les trompetes del retorn al treball. I la colla dispersa va reunir-se de nou entorn de la balança voltada d'estives.

Tots els pesadors s'adonaren del canvi de Ramon. I el capataç es mossegava les puntes del bigoti ficades a la boca. Ramon, vessant força i puixança, embranzida i decisió, va plantar-se davant les bales i els sacs. I movent les mans autoritàriament:—Aparteu-vos!— Els carregadors es feren a banda i banda, amb els ganxos a la mà. Ramon llençà el seu a terra. I obrint els braços com una tenalla de ferro i de nervis, féu girar una bala com si fos una joguina. S'ajupí, la féu caure damunt les seves espatlles, la portà enlaire com una bolva, i la deixà caure a plom damunt el carro buit. Ni una ganyota de feblesa, ni una contracció de celles, ni un gemec d'esgotament. Els ganxos caigueren de les mans dels pesadors. El capataç s'havia tret el bigoti de la boca i se'l caragolava amb els dits, com si toqués un piano de dos manubris. Ramon, indiferent a l'admiració que el rodejava i a les boques obertes d'aquells que es reien d'ell una estona abans, engrapà una altra bala i la portà damunt del carro, com si tal cosa. I així fins a haver carregat tota la partida. Ramon, en acabar, pantejava dolçament i somreia ensenyant les dents al sol, com un cavallet de creixença. El capataç feia salts de joia i de gaubança per dalt de les estives. Els carregadors estrenyien les mans de Ramon i se'l passaven pels braços, folls de sorpresa i d'enlluernament; un d'ells, el més jove, fins i tot s'atreví a fer-li un petó al front i es prometé, per dintre, que seria el seu amic inseparable. Li allargà la bóta:—Beveu, company!— I Ramon refusà dignament. El sol queia com un plom. Els molls cremaven com un forn. En Ramon reia com un nen.

A. ESCLASANS

CRONIQUE DE L'ESTRANGER

D'ITALIA

LA PREMSA FEIXISTA I EL VATICÀ. - L'ESTABILITZACIÓ FINANCIERA

1.—Les suposades deferències de la Santa Seu vers el cartellisme demo-maçònic de França i altres incidents de la mateixa importància són el motiu dominant en la premsa feixista d'Itàlia sempre que es presenta l'avinentsa de fer manifestació d'un mal dissimulat malhumor existent en alguns grups polítics no satisfets del comportament "poc adhesiu" del Vaticà a tota la realitat política de la Itàlia dels feixos. I qui sovint fereix la susceptibilitat d'aquests feixistes frenètics és sens dubte l'òrgan de la Santa Seu, l'*Osservatore Romano* que, sobretot quan més corren les fantasies sobre fets político-religiosos, no s'està de llançar fredes declaracions i significatius avisos. Més o menys, tota la premsa s'ha donat a aspres consideracions entorn del "comunicat" que de tant en tant publica l'òrgan del Vaticà; però qui més agrament s'hi ha assenyalat és *La Tribuna*, diari de fusió amb el vell òrgan dels nacionalistes, *L'Idea nazionale*. La tradició d'aquest diari pot, en part, explicar la seva actitud hostil en front de la condemna de l'"Action Française" i de tot el moviment polític dels catòlics de França, marcat pel Vaticà com a nacionalisme modernistic.

És fora de dubte que el malestar dels nacionalistes catòlics de França ha tingut grans repercussions en l'estat d'ànim dels feixistes italians, les quals es posaren en palès llavors de l'arribada a Roma de Monsenyor Maglione, Nunci a París, a qui la premsa italiana no ha sabut perdonar mai el famós discurs de cap d'any en la recepció del cap del govern de França al Cos diplomàtic. El pretès afeccionament del Vaticà pel cartellisme demo-maçònic de França féu suposar el viatge del Nunci a Roma causat per la necessitat de constituir-se mitjancer entre el Vaticà i el govern de coalició francesa, amb l'objecte de preparar un compromís per les eleccions de l'abril vinent. Mentrestant, s'afegia a la llista dels incidents l'altre de la no participació del cardenal Ascalesi de Nàpols a la benedicció de les noces d'un príncep de la Casa de Savoia amb la princesa de França.

Com es comprèn bé, la continuïtat d'aqueixa actitud de la premsa no pot per menys de conduir a malentesos i a estats d'ànim desfavorables a la solució de les grans qüestions del camp catòlic. Després de les

solemnes festes i cerimònies de Bolonya pel Congrés Eucarístic, que va desenrotllar-se amb la benèvola tutela i amb la participació de l'autoritat civil, s'havia clos no molt temps després l'any franciscà amb la restitució a l'Orde de Sant Francesc, per part del govern italià, del convent d'Assis, que feia una seixantena d'anys que pertanyia als béns nacionals. Tot això havia fet creure que es consolidaria la impressió d'una voluntat—tant pel cantó del govern com de la Santa Seu—d'estreñer alguna cosa més que relacions de bon veïnatge. I com quan es tracta de canvi de relacions entre govern italià i Santa Seu, és inevitable de retreure la llei de garanties, les al·lusions d'alguns diaris van ésser de seguida recollides per l'òrgan oficiós de la Santa Seu, el qual va esperar de fer-ne objecte d'un article de resposta general per l'avinentesa acostumada del 20 de setembre. L'*Osservatore*, tot i admetent que les autoritats civils havien estat corteses i deferents, afegia: "qualsevol endoliment en els modes, qualsevol millorament de les relacions en punts secundaris i pràctics no afecta el principi jurídic ni desfà el nus essencial de la qüestió. Aquesta és tota en la necessitat absoluta i innegable, segons la doctrina catòlica, que la llibertat i la independència del Mestre Suprem i cap visible de l'Església catòlica sigui no solament real i perfecta, ans també manifesta a tots; de manera que cap individu ni govern no pugui haver pretext de les condicions polítiques del Papa per acusar de nacionalisme o de favoritisme governatiu les determinacions o els ensenyaments, o per sostroure's als seus consells o preceptes, ço que seria fer cisma en l'Església. És a dir, que és necessari per les condicions supra-nacionals del Papa, que ell, com a pare que és igualment per a tots, i dels individus i de les Nacions, no sigui i ni tan sols no sembli, ni de bon tros lluny, junyit a l'un o l'altre govern, partit o nació. I aquesta seva, no sols llibertat, ans també evidència de llibertat plena i d'absoluta independència política, és necessari que es tingui no ja per disposicions particulars o per pràctica diplomàtica d'un govern o d'un partit en el poder, ans per una posició jurídica constant i reconeguda universalment; és a dir, que sigui tal que de cara a tots els pobles, i pel present i per l'esdevenidor, doni totes les garanties necessàries i suficients de la total i manifesta independència, àdhuc en l'ordre polític, de llur Cap comú i Mestre. Mentre això no es verifiqui, és una conseqüència necessària que la divergència inicial persisteixi "en principi" i sigui reconeguda dels pobles i dels governs estrangers per a refermar-los que el Papa no està subjecte a un govern rival o enemic d'ells, o almenys estranger, i per això naturalment suspecte".

A aqueix retorn de l'*Osservatore* sobre la vella qüestió, va respondre un article del senador Gentile, el qual, quasi atorgant l'acabament de l'article abans citat, deia que, donat l'estat de fet i donades les premisses recíproques contrastants i irreductibles, era en igual avantatge d'ambdues parts de no mudar l'estat de dret. No foren tan escèptics, en les conclusions d'aquests atansaments, altres escriptors que per llur condició política podien dir-se reflectir el pensament de les més altes esferes. D'aquí entrà en la qüestió gran part de la premsa i entre tots

Il Popolo d'Italia arribà a fixar alguns punts d'una eventual o probable discussió.

Entre respostes i contra-respostes, la discussió tornà en substància al seu punt de partida. De tot el conjunt, hom encara podria ésser portat a creure en un equívoc inicial. L'haver admès el Vaticà la possibilitat de tractar directament amb el govern italià, ha donat tal vegada la impressió d'una cessió que significa la possibilitat d'atènyer la solució sense comprometre la situació internacional. Però pertocant al Papa, aquest té la plenitud de facultats per a tractar per si sol, sinó que la seva posició respecte del món catòlic, consagrada pel *Syllabus*, li ofereix ja la matèria i els modes de les negociacions. Aquesta situació internacional, fins i tot des d'un punt de vista temporal, és implícitament acceptada pels Estats, que entren amb el Vaticà en règim concordatari. Amb això ve a perdre tota importància el fet de precisar quants metres quadrats en més o en menys podrien deixar-se en propietat a un eventual Estat papal.

La discussió va ésser closa per un comunicat del partit nacional feixista que prenent acte d'algunes conclusions derivants clares del debat serè, declarava àrdua la qüestió, però no impossible la solució.

Encara més, el govern feixista promet de fer tot a fi que amb paciència i prudència torni soluble fins i tot aquest nus difícil que no podrà, certament, desfer amb la força, com ho ha pogut fer amb tants d'altres.

* * *

2.—Els problemes de la vida italiana als quals ja s'ha posat mà amb èxit feliç, fan esperar molt que moltes altres qüestions trobaran solució oportuna.

Mentrestant, ara hi ha una altra qüestió d'indole econòmica que es resol amb èxit tal vegada inesperat de molts. Un dels problemes en què més s'ha interessat el govern italià ha estat el monetari, la solució del qual, segons el sentir de molts, ha de menar a un arranjamant econòmic, amb un benestar comú.

Quan el govern italià va expressar en les declaracions fetes al Parlament pel Ministre de les finances, comte Volpi di Misurata, la intenció de revaloritzar en la seva potència adquisitiva, la lira, dins els límits compatibles amb l'equilibri del sistema econòmic intern d'Itàlia, molts compregueren que el greu problema transcendia els termes d'una qüestió econòmica. Amb tot, coneixent-se quines serioses aprensions embarassaven l'ànim dels estudiosos de política financiera, hom esperà, endebades però, que els experts en la matèria exterioritzessin llur pensament, no pas per combatre l'obra del govern, sinó solament per il·luminar-lo en esguard al mode d'actuar la revalorització volguda. Fou una determinació mal entesa que va induir la premsa a no acollir aleshores, sobre el problema monetari, el debat dels estudiosos. De la serena discussió de les diverses argumentacions no podien venir, per a qui duia a realitat el projecte, sinó oportuns esclariments i llum, i en

tot cas resultats útils. Qui podia seriosament tenir l'ànim de contrariar el sa disegni del govern, que volia anar a la resolució del problema monetari, després de tants desenganys i tants dolors derivats a Itàlia de la política inflacionista?

La inflació monetària, en efecte, havia determinat una situació fictícia i il·lusòria; pel fenomen de la intensa demanda de productes industrials en la post-guerra—fenomen absolutament transitori, puix que es tractava de reacció a les restriccions i constrenyiments que havien durat qui-sap-lo—per l'abundant circulació de paper, havien trobat manera de mantenir-se en eficiència excessius establiments industrials, a qui mancava una vertadera base, i que no responien a un sa ordenament econòmic. Altrament, això no era esdevingut sols a Itàlia, ans també a altres països. Quantes indústries, sota el mantell d'una prosperitat aparent i d'un il·lusionari desplegament d'activitat, han aconseguit d'amagar la vertadera substància i el caràcter real de la situació! Per acabar aquest preocupadíssim estat de coses era, doncs, necessari de disminuir la circulació de paper i anar amb això a una revalorització estable de la lira.

Per tant, la deflació que no podia ésser entesa més que com a mitjà per a fer desaparèixer els tristos efectes d'una inestable moneda desvaloritzada, produí, com a conseqüència primera, la reducció de l'anormal demanda de productes i amb això esdevingué excessiu el muntatge industrial, es reduí el treball, va créixer el nombre dels obrers en vaga. S'arribà així a la crisi, crisi greu, crisi inevitable en tot període de revalorització forçada. Amb tot, el govern italià estava decidit a dur a terme l'experiment; volia estabilitzar la lira, no volia, amb raó, estabilitzar en moments de desvalorització monetària; fou, per tant, irreducible en la lluita empresa per a la revalorització.

Els plans foren molts i la realitat de la situació fou excepcional; i encara perdura, verificant-se àdhuc el fet de l'emboscament del capital. Es va saber, però, impedir eventuals retorns ofensius de l'especulació.

El dissentiment dels estudiosos del problema monetari era ací; es preguntaven si, tot i mantenint el necessari propòsit d'estabilitzar en període que no fos de desvalorització monetària, no fóra estat millor de posar tot el compte a la realització d'una deflació lenta, que no hagués dut greus trontolls a l'economia nacional, i no hagués seriosament compromès l'ordre constituït. Aquest pensament era dictat pel desig d'evitar tants de laments que després afligiren la nació; una carrera feta de crisis econòmiques no pot menys de comprometre la sanitat de totes les indústries del país. I això no hauria frustrat el propòsit de tirar per terra les indústries menys sanes, les quals, a més del progressiu reduir-se de la moneda, podien conduir-se a un estat encara més angoixós, amb un lleu retoc dels impostos de duana. Ací era doncs el "punctum saliens" del dissimulat dissentiment, ben llunyà de la idea d'aquells qui negaven la utilitat d'una revalorització, i àdhuc contrari (em sembla oportú d'anotar-ho) al criteri de revalorització integral no

responent a la necessitat de confiança que la condició interior i exterior d'Itàlia sentia.

Cal, però, convenir que el greu període d'aprensions avui és en part atenuat pel nou fet de la circulació d'or. Amb raó s'havia notat que a Europa, mentre un respectable nombre de divises havien estat estabilitzades, cap país de la unió monetària llatina no hagués pres una decisió sobre aquest punt. La franca decisió presa per Itàlia tindrà certament influència sobre Espanya i sobre França, les quals no podran a la llarga romandre indecises en front del perill de veure damnificat el propi prestigi monetari, econòmic i polític. El Ministre de les finances havia diferents cops declarat que per aqueixa nova operació del tresor no havia de menester d'emprèstits. En efecte, el cobriment or del Banc d'Itàlia en comparació a la sola circulació dels bitllets, que és actualment de prop de 17.500 milions, ateny el 81 per cent i si s'afegeixen a la circulació els altres deutes a la vista, aquesta continua mantenint-se al respectable percentatge del 57 per cent. Però a manca d'emprèstits, el Ministre ha tingut a bé d'assegurar-se per prudència un crèdit de 125 milions de dòlars que li ha estat assegurat pels governadors del Banc d'Anglaterra i del "Federal Reserve Bank" de Nova York. Però està convençut que aquest crèdit no caldrà que es toqui.

El fet en si i la seguretat, rapidesa i precisió amb què el ministre ha conduït l'operació han fet un gran servei a l'economia italiana, que així ha vist la possibilitat d'una base estable de càlcul i s'ha trobat alliberada del temor d'una nova revalorització.

La mida present del govern italià és senyal de progrés decisiu pel camí de l'endegament i de la consolidació de l'economia mundial; en efecte, l'esdeveniment no té valor sols per la Itàlia, ans té segures resonàncies en aquell camp d'interessos de tota mena a què s'entrelliga l'economia de les nacions europees. Això representa l'esforç ardu d'un poble que en el terreny de la restauració de post-guerra, després de les greus proves passades, lluita tenaçment per al ressorgiment de les pròpies energies, i lluita amb renúncies i abnegacions incomparables.

Dèiem que la crisi de deflació a Itàlia encara no es pot donar per superada, car si l'índex dels preus a l'engròs ha baixat d'un 25 per cent, el dels preus a la menuda no ha minvat més que d'un 15 per cent. Però la lluita empresa contra tants elements contrastants, imponderables, inabastables, es reduirà, gràcies a la decidida voluntat dels dirigents, a una feliç resolució, fins respecte al problema dels preus a la menuda. Els tractants a la menuda hauran de cedir per al bé llur i dels consumidors; sense creure que siguin ells sols els cridats a dur el farcell pesat de les reduccions.

Però per a esclarir millor la situació, cal dir que en el camp econòmic el govern italià prova una vasta acció, l'abast de la qual va molt més enllà de la tasca de posar els preus en relació amb els salaris. L'adequació de tota la vida econòmica a la *quota novanta* ha de voler significar mobilització i endegament racional en el camp de les activitats productives, amb una política de concentració econòmica ja anunciada pel discurs del Ministre de l'economia a les Cambres italianes, que

assenyalarà tot el 1928, any decisiu de la batalla econòmica italiana. Car el govern de Mussolini vol resoldre la gran qüestió dels preus a la menuda, tornant a la qüestió del cost de producció. Amb això el govern ha assumit damunt seu tota la responsabilitat de l'execució del seu pla tendent a reduir el cost de la vida en correlació a la reducció dels salaris. Tornem a dir que el propòsit del govern és més vast i més pregon, tendint a un sà endegament de l'economia nacional, fins i tot amb el sacrifici dels rams exuberants, produïts per la guerra i la inflació. Però cal que aqueixa adequació del cost de la vida amb els salaris disminuïts sigui duta amb seriositat, i que la compensació dels preus reduïts es fonamenti damunt la veritat dels nombres índexs responents al més possible a la veritat.

Tanmateix, en la realitat s'ha de constatar que la resistència en els preus no porta a l'eficàcia esperada de les mesures fins ara preses. És un fet que els qui donen treball a Itàlia han procedit amb molta celeritat en la reducció de les pagues, sense una suficient entesa amb les organitzacions sindicals competents; i per això se n'ha seguit una inadequada relació dels preus de consum amb la minva de compensació del treball. La batalla iniciada es porta resoltament a conclusions, passant per damunt de totes les resistències que revelen l'egoisme cec de determinats interessos particulars.

Altrament, cal que l'interès col·lectiu encarnant-se en l'Estat, redueixi al deure i a les justes proporcions els interessos particulars de certs nuclis.

ITALUS

D'OCCITANIA

LA VIDA OCCITANA EN 1927

ELS meus lectors de LA PARAULA CRISTIANA em permetran de donar-los avui una mica de crònica, no sobre les obres de prosa i de poesia que han sortit en terra occitana durant l'any 1927, sinó sobre les manifestacions diferents per les quals l'ànima del país d'Oc ha demostrat la seva vitalitat profunda.

Alguns diuen—i de vegades qui ho diu són homes que volen passar per occitans—que aqueixa vitalitat s'adorm en la rutina, i no es desvetlla més que alguns instants al soroll dels tamborins. Fins i tot proclamen la fallida del "Felibrige", i somnien no sé en quina acció de la qual no sabrien dir ni l'objecte ni els mitjans.

Ah! sens dubte, l'obra de resurrecció occitana—puix que el "Felibrige" ha operat una mena de resurrecció—no és terminada encara. Els obrers puixants i desinteressats són rars potser. Les multituds occitanes es dobleguen més i més al pas del rolen centralitzador i igualitari. La política malsana, junt amb la set dels interessos materials, fa decantar el poble enfora del sentiment d'una vida pròpia que és al fons del desvetllament de les races.

Però el pessimisme no ha de privar de veure el blat que germina, i que promet una mesa abundant. Girant el sentit dels versos famosos de Sicart de Marvejols, hom pot exclamar amb alegria:

A! Tolosa e Proensa
e la terra d'Argensa,
Beziers e Carcassey,
quo vos vi e quo vos vey!

(Ah! Tolosa i Provença, i terra d'Argença, Beziers i Carcassonès, com us viu i com us veig!)

El trobador plorava en contemplar les ruïnes sembrades del Roine al Garona per l'host de la Croada, ruïnes materials, sí, però ruïnes morals i espirituals, sobretot. Hom havia fet una destrossa d'aqueixa civilització meridional, fruit del sòl, producte de la societat cavalleresca, on s'esbadiava la més delicada i la més fràgil flor de poesia. La llengua d'Oc va sobreviure, indubtablement; però en segon terme, com una germana pobra de la llengua dels conqueridors.

I heus ací que amb el "Felibrige", amb la renaixença literària del segle XIX, aquesta llengua sorgeix, com per una mena de miracle, de

la seva tomba al mateix temps que la llengua catalana. És vivent, ressona, de primer a Provença, després, poc a poc, en totes les províncies occitanes. Mistral és mort; però la seva obra es prolonga i s'amplifica. Del Roine al Garona, dels Alps als Pireneus, assistim a un esclat de poesia d'una esplendor incomparable.

No hi ha dubte que a Catalunya la Renaixença ha estat més ràpida, car la llengua no havia estat tan alterada, i sobretot perquè l'ànima és més vivent, més actuant que no l'ànima occitana. La dominació de París s'ha exercit amb una puixança extraordinària, i pesa damunt l'Occitània amb un pes molt feixuc. Els cants de Mistral no han estat sentits i compresos pel poble com l'*Oda a la Pàtria* de l'Aribau. Per això mateix, la lluita per al redreçament, empresa pels bons occitans, és digna d'ésser coneguda i admirada.

Els anys s'escorren, i cada un d'ells assenyala un grau de la restauració, en la resurrecció de l'ànima occitana. Heus ací alguns fets tots de l'any 1927, exposats amb la imparcialitat més estricta, que demostraran el treball acomplit, els avanços realitzats. Per a més claredat, els agruparé en capítols diferents, classificant com millor em serà possible, sota rúbriques generals, les diverses manifestacions de la vida occitana. Parlaré de l'ensenyament, de la predicació, de la premsa, del teatre, dels concursos literaris, i finalment de les festes. No cal dir que deixaré un nombre de detalls considerable, bé sigui voluntàriament, bé per manca de informació.

ENSENYAMENT

Sota aqueixa rúbrica, classifco de primer les conferències molt nombroses que tant en francès com en occità són donades en les poblacions importants, en l'avinentesa d'alguna festa felibrenca, o bé en èpoques fixes i determinades segons un programa establert per les Escoles esteses una mica pertot en terra occitana.

Aquestes conferències, amb temes sobre literatura o la vida occitana, són en voga principalment a Provença. No oblidaré pas aquelles que dóna un Praviel a la regió de Tolosa, un Farnier al Llemosí—i me'n deixo. Però reconec que la Provença en aquest punt va molt més endavant que les altres regions occitanes. A Avinyó, l'Institut històric de Provença i *Lou Flourege*, a Arles l'*Escolo Mistralenco*, a Marsella *Lou Calen*, a Toló l'*Escolo de la Targo*, a Cannes l'*Escolo de Lerins*, a Hyèses l'*Escolo dis Isclo d'Or*, no paren d'organitzar sèries de conferències i d'enraonies donades pels mestres de la literatura occitana, tals com ei mateix "Capoulié" del "Felibrige", Marius Jouveau, el professor i poeta Emili Ripert, els majorals Fontan, Valeri Bernard, el felibre Bessat, la jove poetessa qui signa Farfantello (una llum qui comença) i sobretot l'advocat Frederic Mistral, és a dir, el mateix nebot del gran poeta de Maillane. Aquest darrer ha anat a dur la paraula fins en països estrangers, i ha donat, amb l'èxit més gran, conferències sobre la literatura provençal a Londres, Praga i Viena. Així, a cents i a milers de persones, gràcies a aqueixa propaganda incessant, es posen en con-

tacte perpetu amb les bel·leses de la literatura i de la llengua d'Occitània.

No em perdonaria pas d'oblidar les nombroses conferències que són donades per T. S. F., a la Ràdio-Tolosa per mi mateix, a la Ràdio-Béziers pel felibre-editor Gaston Vinas, a Marsella pel majoral Roman, qui dona cursos regulars segons el mètode Berlitz.

L'ensenyament pròpiament dit no existeix encara més que en estat embrionari. Hom ha parlat, amb una tristesa eloqüent, de "la gran pietat de les càtedres de llengua d'Oc a França." Efectivament, a penes hi ha càtedres de llengua romana a Bordeus, Tolosa, Montpeller, Aix, on professen amb saber i competència mestres il·lustres com Bourciez, Anglade, Millardet, Ripert. Igualment a París, així com a Estrasburg, les facultats de lletres tenen cursos de llengua d'Oc. Però cal anotar que aquí, com pertot, si fa no fa, es tracta de cursos d'alta cultura sobre la filologia o la literatura, i no de cursos de llengua d'Oc moderna vivent. A Tolosa, M. Anglade ha reeixit, per la seva perseverança i la seva tenacitat, a organitzar un Institut d'Estudis Meridionals amb cursos de llengua, literatura, història, art, etc. Ha constituït un centre d'estudis quasi complet proveït d'una biblioteca molt abundant. Però he de reconèixer—i puc parlar-ne amb certitud per haver-lo freqüentat—que aqueix Institut és, dissortadament, poc seguit pels meridionals. Al cap de deu anys, a penes cinc o sis diplomes han estat lliurats.

L'ensenyament secundari no ha fet gaire cosa més que l'ensenyament superior. Els meus lectors no ignoren que a la demanda formulada per la Lliga de la Llengua d'Oc a l'Escola, el ministre De Monzie va respondre, l'any 1925, amb una denegació. Els cursos de llengua d'Oc professats en els establiments secundaris, són deixats a la iniciativa particular. És així com a Provença són professades unes lliçons de llengua i de literatura al Liceu de Senyorettes d'Aix, per Marius Jousseau, i pel Doctor Fallen al Liceu de Joves de Marsella. També cal esmentar els cursos de llengua bearnesa donats, així com els de llengua basca, segons les instruccions del bisbe de Baiona, Monsenyor Gieurs, en tots els col·legis lliures i petits seminaris dels Baixos Pirineus, per excel·lents professors, entre els quals cal esmentar el poeta Simin Palay. El Liceu de Baiona, seguint aquest moviment, també té cursos regulars. No crec pas que en el Llenguadoc hi hagi altres lliçons de llengua occitana en els establiments secundaris que les que jo mateix dono al Petit Seminari de Castelnaudari.

Quant a l'ensenyament primari, les portes hi són tancades més rigorosament encara. Tal vegada hom ja no castiga els nois per ço com parlen "patois"; però si la llengua d'Oc és utilitzada, i discretament, per alguns mestres independents, per a un ensenyament del francès més racional, enlloc no és l'objecte d'un ensenyament especial. D'ací i d'allà, gràcies a iniciatives individuals, la llengua d'Oc penetra, com a l'Escola Normal Superior de Limoges, on dona lliçons el felibre René Farnier, i algunes escoles lliures com la de Terrasson, en la Bor-

donya, el mestre de les quals, Pere de Miremont, és un enamorat fervent de la llengua occitana.

Tot això, verament, és poca cosa, quan hom esguarda la grandària, la immensitat de la tasca. Jo crec que els felibres han esperat massa la salvació del govern francès que no para de fer-los passar en raons i de diferir les reformes desitjades, fins al dia que ja no seran considerades útils. Mentrestant, la llengua es corromp com més va més, i el poble perd cada vegada més consciència de la seva raça. Cansats d'esperar, comprendran els felibriges que el remei vindrà d'ells mateixos, i que si volen llibertats, les han de prendre? A Marsella, s'ha creat una escola de dicció, *La Parvenço*, on noies i nois aprenen de pronunciar bé la llengua provençal. A Castelnoudari, recentment, *Los Grilhès del Lauraguès*, agrupats entorn del gran poeta Prosper Estieu, han fundat el *Colètge d'Occitània*. Tots els dissabtes a la tarda, en una sala de la casa de la vila, són donades lliçons públiques per professors i conferenciants sobre la literatura i la història meridional. També hi ha una lliçó de gramàtica occitana, exercicis de traducció, de lectura i de dicció. Caldria que aquest exemple fos seguit en tota l'Occitània, i que cada població, gran o petita, tingués el seu *Colètge Occitan*.

PREDICACIO

A diferència de Catalunya, ja fa temps que l'Occitània no sent, generalment, més que la llengua francesa a la trona. Podia ésser, altrament, quan hom veu fer l'edició de catecismes i llibres de pietat en francès? Debades, alguns bisbes, com Monsenyor de Mazenod, bisbe de Marsella, recomanen la predicació en provençal. Debades ordenen d'altres a llurs sacerdots, de no cedir a l'engoliment de la llengua francesa i de seguir llurs instruccions al poble en llengua d'Oc, com el bisbe de Carcassona, Monsenyor de la Porte, l'any 1822. La llengua d'Oc restà en ús al camp, perquè la gent no comprenia bé el francès; a les ciutats hom continuà fent en llengua d'Oc el sermó a les misses matinals per a les minyones de servei i gent humil. Això es feia encara una trentena d'anys ha. En aquesta mateixa època, els exercicis de predicació al Seminari Major de Carcassona comprenien una peroració en "patois".

Però, d'ençà de començos del segle xx, aquestes últimes restes desapareixien. La llengua d'Oc a la trona no és utilitzada més que en alguns llogarets perduts de muntanya, i Déu sap en quina forma, incorrecta i grossera.

La predicació en llengua occitana ha esdevingut una cosa excepcional, cal reconèixer-ho. És principalment en la celebració de les festes felibrenques que la llengua d'Oc se sent a la trona; sermons de circumstància en els quals sovint la doctrina cedeix el pas a la literatura. Ara, cal subratllar amb joia que tota manifestació felibrenca d'alguna importància comprèn, gairebé pertot, una missa amb sermó en llengua d'Oc. Així s'ha esdevingut enguany a Montpeller per les festes de l'Es-

tel Sant, a Bazas (Girona), a Riscles i a Sant Gaudens (Gasconya), a Périgueux (Dordonya), a Marsella, a Saint-Priest (Llemosí), a Sant Felis (Lauraguès), per les festes celebrades per diverses Escoles.

També hi ha cerimònies religioses d'un caràcter local i de sabor terral on la llengua d'Oc és invitada a dur la seva nota pintoresca, com la festa de la terra a Gasconya o la festa del Vi Novell a Beziers. Però hem de cuitar a dir que els rars predicadors occitans són com més va més demanats per llurs companys, i que el Pare Xavier de Fourvières, que havia adquirit una gran reputació de predicador provençal, ha tingut imitadors nombrosos.

Durant el curs de l'any 1927, la Provença ha sentit els sermons del majoral Mossèn Spariat, dels reverends Clerc, Pepin, Pons, Chaix, Fassy, Bonifay, Baravalle, Rebufat, Raynaud, etc. Els pelegrins provençals a la Mare de Déu de Lourdes, al mes d'agost, escoltaren un sermó provençal magnífic de Mossèn Pons i una bella allocució de Monsenyor Simeone, bisbe de Frejus. El Llenguadoc és menys ric en predicadors occitans, i jo que escric aquestes ratlles, sóc encara gairebé sol i he de multiplicar-me per a atendre tots els encàrrecs: és així com en el curs de 1927 he fet una dotzena de sermons occitans dels temes més variats. La gent qui ve a sentir aquests sermons—atreu un xic per la curiositat, cal dir-ho—deixen comprendre com s'abellix d'escoltar la Doctrina cristiana en aquesta llengua simple i saborosa. I ja és hora de reaccionar contra prejudicis estúpids. És difícil voler que prediquin en occità uns clergues qui han estat instruïts a les escoles en el menyspreu i l'avversió per a aquesta llengua, considerada com l'enemiga més mortal de la llengua francesa.

Diem, finalment, que els càntics occitans—sobretot els de Nadal—són sempre molt assaborits pel poble. Poques parròquies hi ha, urbanes o rurals, on no ressoni, en certes ocasions, algun càntic tradicional o alguna obra novella, creada per pastors en vena de poeta rústec. Però generalment, aquests càntics vells o nous no es fan recomanar per cap mèrit literari. En aquest punt, tot o gairebé tot s'ha de refer.

LA PREMSA

La Premsa Gran occitana encara no existeix. Existirà algun dia? Quan veurem, en la nostra Occitània, un diari en llengua occitana comparable a *La Publicitat* o a *La Veu de Catalunya*? Com explicar aqueixa carència gairebé completa de la premsa occitana, després de tants anys que el "Felibrige" combat? En primer lloc, s'ha de reconèixer que els diaris parisencs d'informació de gran tiratge ofeguen insensiblement tots els òrgans d'informació local; i si els grans diaris de província volen subsistir es creuen obligats de posar-se a remolc dels parisencs.

Altrament, tindria gaires lectors un diari occità? La llengua occitana encara és massa diversificada, perquè, dels Alps als Pireneus, hi ha gués un nombre suficient de lectors capaços de llegir-lo. Caldria un diari provençal, un diari pròpiament llenguadocià, etc. I encara. Sigui o sigui, el diari occità no té una naixença pròxima. I els meus lectors s'es-

balairan de saber que certes empreses de tipografia facturen les pàgines de llengua d'Oc a la mateixa tarifa que les pàgines en llengua estrangera. Tal és l'empremta del francès! Els impressors són quasi incapaçs de compondre en llengua d'Oc, i els trossos que alguna vegada insereixen els diaris, són plens d'errades.

Ara, no vull que es digui que em dedico a recarregar de negre la pintura, i cuito a fer veure que tanmateix alguna cosa es fa a Occitània, i que podem esperar molt.

De primer, un mot sobre els diaris. Els diaris de la regió es mostren com més va més favorables a les idees i al moviment del "Felibrige", pertanyin a la color política que es vulgui, amb un matis de diferència, però; és a dir, que els diaris d'oposició de dreta són més favorables que els d'esquerra, en què prevalen les teories del centralisme jacobí a ultrança. És així com a Tolosa, *Le Telegramme* i *l'Express du Midi*, a Bordeus *La Petite Gironde* i *La Liberté*, a Montpeller *L'Eclair* i *Le Petit Méridional*, són molt simpatitzants i obren ampleament llurs columnes a les diverses manifestacions de la vida occitana. Alguns fins i tot publiquen, regularment, cròniques literàries consagrades exclusivament a les Lletres Occitanes, i molt particularment hem d'assenyalar els articles de propaganda a *L'Eclair* de Frederic Mistral, nebot. Alguns d'aquests diaris, més pocs, obren llurs columnes a la mateixa llengua d'Oc, com *Le Telegramme* i, a Provença, *Le Petit Marseillais*.

Els setmanaris francament i obertament simpatitzants amb la causa del "Felibrige", són molt nombrosos. La major part donen un gran acolliment a les cròniques occitanes, començant per *L'Eclaireur de Nice*, on escriu Pierre Devoluy, i fins a *La Gazette du Centre*, de Limoges, on René Farnier escriu articles crepitants. Seria enutjosa l'enumeració de tots els periòdics que a Marsella, Avinyó, Montpeller, Beziers, Carcassona, Tolosa, Rodez, Aurillac, Perpinyà, Tarbes, Pau, Perigueux, etc., sostenen fervorosament la causa felibrenca.

Els periòdics verament occitans, vull dir redactats en llengua occitana, no existeixen o poc se'n falta. Algunes provatures fetes pels felibres de la Provença o del Llenguadoc, com *L'Aioli* i *Le Grèl*, poc han durat. Avui es publiquen dos periòdics occitans, *Oc* a Tolosa d'ençà de quatre anys, *La Pignato* (La marmita) a Marsella, d'ençà de tres. El segon és quasi enterament redactat en provençal, amb bé de contes, algunes poesies, proses fresques i populars; el primer sembla de caràcter més literari, amb un aire de revista d'articles de combat, entretenint-se en polèmiques inútils, si no noïbles. Tots dos surten ben just dues vegades al mes, i temo que no arriben al poble. Amb tot, la seva tasca és estimable i ha d'ésser presa en consideració.

No fóra just d'ignorar ací les nombroses revistes i publicacions periòdiques que són els veritables òrgans de propaganda i penetració que posseeix el "Felibrige", encara que siguin expressió d'una individualitat o d'una escola.

Deixo a part les revistes sàvies, en què la llengua d'Oc viva no intervé sinó rarament en forma d'una crònica curta, revistes indispensables tanmateix, car són l'òrgan dels filòlegs i dels gramàtics, com per

exemple *Romania*, de París, *Les Annales du Midi*, de Tolosa, i *La Revue des Langues Romanes*, de Montpeller. Aquesta última sembla que viu amb dificultat. Classificaré tots els altres periòdics occitans en tres categories.

En primer lloc, revistes més aviat franceses en què una part més o menys gran és reservada a la llengua d'Oc: *Les Feuilletés Occitans*, de París, òrgan del grup occità de la capital; *L'Auvergne littéraire*; *Aquitania*, revista dels felibres de Bordeus; *La Revue Limousine*; *La Nouvelle Revue du Midi*, de Nîmes; *Le Feu*, òrgan del regionalisme mediterrani, dirigit a Aix pel majoral Joseph d'Arbaud; *Septimanie*, revista d'art, de Narbona; *La Tramontane*, del Rosselló.

Una segona categoria comprèn certes revistes bilingües, on, de tota manera, la llengua d'Oc predomina, i que són generalment els òrgans de les Grans Escoles felibrenques: *Lou Bournat* (La bresca), de Perigueux, dirigida pel majoral Benoit; *La Terre d'Oc*, de Tolosa, òrgan de "L'Escolo Moundino"; encara de Tolosa, i irradiant per tot el Midi, *Lo Gai Saber*, òrgan de l'"Escola Occitana", que té per caps els grans poetes Antonin Perbosc i Pròsper Estieu; la vella i sempre vivent revista *Lemouzi*, en el Llemosí.

Hi ha, finalment, algunes revistes, menys nombroses, redactades enterament en llengua d'Oc: en el Bearn, *Reclams de Bearn e Gascongne*, amb el majoral Camelat; *La Cigalo Narbouneso*, amb el majoral Albarel; *Era Bouts (la veu) dera Mountanho*, òrgan dels felibres dels Pirenèus; *La Cigalo Lengadouciano*, que agrupa els felibres de Beziers. En fi, cal esmentar *Lou Felibrige*, de Maillane, òrgan oficial del "Felibrige" redactat en llengua provençal (dialecte mistralià).

Aqueixa nomenclatura, seca i molt incompleta, mostra amb tot quina vida s'escondeix encara en el fons i quines deus fecunden hom en pot esperar. Quan tots aquests esforços isolats podran ésser coordinats i adreçats a un mateix objectiu, la suma d'aquests esforços no serà la decisiva? Podem esperar aquest resultat quan hom veu els progressos realitzats sense parar, lentament, però segurament, vers una certa unificació gràfica. A aquest resultat tendeix l'obra empresa per l'"Escòla Occitana", de Tolosa, la qual, recolzant sobre l'Acadèmia dels Jocs Florals, pren cada dia més força i amplitud.

EL TEATRE

No vull parlar de les obres teatrals, aparegudes en llibreria durant el curs de l'any 1927, de les quals tractaré en la meva crònica dels llibres. Només vull referir-me a l'esforç considerable realitzat pels felibres per a propagar, mitjançant el teatre, la llengua d'Oc.

Cal reconèixer, amb molta de vergonya, que els teatres, tant en les poblacions petites com en les grans, a Narbona com a Tolosa, tenen les parets empastifades de cartells anunciant sempre obres franceses. La llengua d'Oc és voluntàriament ignorada i menysconeguda al teatre pitjor que a les llibreries.

Sens dubte, les obres de teatre en llengua d'Oc no són encara re-

marcables ni per llur abundància ni per llur vàlua. Els empresaris tindrien molta feina a organitzar un programa passador. Però també s'ha de reconèixer que per l'efecte d'un cercle viciós comprensible, bé d'obres excel·lents resten enterrades dins les carpetes dels autors.

En què consisteix, doncs, el teatre occità? Heus-ho ací. Un gran nombre d'Escoles felibrenques, en l'ocasió d'una festa gran que volen organitzar, posen en programa una vetllada o "matiné" literaris durant els quals, entre mig de discursos i poemes, música i danses locals, hom representa una obra de teatre, generalment una comèdia o farsa en un acte o dos. Conec molt poques obres en llengua d'Oc capaces de durar tota una vetlla. Els meus lectors es donen compte de la dificultat que les Escoles tenen de constituir una companyia teatral. Generalment aqueixa mena de companyies són formades d'actors de bona voluntat, de circumstància, les més vegades dependents i obrers, sovint no tenen gaire instrucció, i cal per a ensinistrar-los fer molts assaigs, i els quals mantes vegades amb llur mimica exagerada, exciten més que res les rialles dels espectadors. Evidentment, amb la bona voluntat no n'hi ha prou per a tot el que es necessita: accentuació, presentació, joc de l'escena, etc. Car, un cop feta la representació, acabada la festa, actrius i actors tornen a llurs quefers ordinaris; amb el tros del seu paper a la butxaca, d'on no sortirà fins a una altra ocasió pròxima... o llunyana.

Ara afegiu-hi l'organització material defectuosa. Sovint és una escena en ple aire, on la representació pot guanyar en natural, però no en valor artística. Les nostres grans escenes meridionals, els nostres teatres a l'aire lliure tan vanats, reben subvencions governamentals o municipals, per a representacions franceses que no es troben pas sempre, certament, ben emmarcades, com aquella "Athalie", de Racine, que un dia vaig veure representar al "Théâtre Antique" de Carcassona. Res o quasi res no s'ha fet per a encoratjar el teatre d'Oc. I sé d'un gran drama històric, un "Rançon de Perelha" qui endebades espera entre els manuscrits d'un dels nostres poetes occitans millors, una mesa en escena digna.

I mentrestant, els felibres, comprenent quina eficàcia pot tenir el teatre per al manteniment i descabellament de la llengua occitana, i també de l'esperit de la raça, fan tots els esforços per crear un repertori còmic o tràgic digne i un auditori occità.

Fàcilment, hom arriba a trobar l'auditori i les obres en llengua d'Oc atreuen indiscutiblement la multitud de les diades, ço que és una prova de la font vital que posseeix encara la llengua occitana. Però hi ha un perill a evitar, de què sembla que els felibres no s'han adonat prou. Corren el perill de transigir amb el gust ben comprensible de les masses populars per la farsa, el còmic descordat, tot allò gruixut. Segueixen en això, incoscientment, el consell donat per J. Delteil en un manifest publicat per *Les Feuillet Occitans*, de París: "Fer propaganda pel teatre, sobretot pel teatre. No us fareu vostre el poble d'Oc més que pel teatre. (I ben entès, el teatre-farsa, el teatre-natura, el veritable teatre, al capdavant!)"

El meu parer és diferent, i crec que el poble occità és capaç de comprendre igualment bé el drama seriós, la comèdia fina com la farsa. Servint-li sempre farses, hom el persuadirà encara més que la seva llengua és impròpia per als bells pensaments, per als sentiments delicats; en una paraula, la hi fareu menysprear.

Una altra dificultat inherent al teatre occità és la contitució d'una companyia teatral. En aquest punt s'han fet prodigis; però caldria fer-ne molts d'altres. El poble d'Occitània, àdhuc el qui es té per lletrat, va tan a remolc de París que és dóna vergonya del seu "accent" propi. No comprèn que aqueix "accent meridional" no serà per a ell un motiu de menyspreu el dia que posarà tota la seva ànima a pronunciar bé la seva llengua occitana. Però aneu a dir això als professors de dicció, àdhuc en els Conservatoris meridionals! Com sofreixo quan, en una vetllada recreativa d'alguna Associació en alguna petita ciutat del Midi, veig nois, joves de raça occitana pura, aplicar-se a recitar alguns versos de Baudelaire o de Sully-Prudhomme, o a cantar algun tros d'opereta parisenca! Què malament que esmercen llur presumpció i vanitat! Quant guanyarien en naturalitat, en bona manera i en valer si esmercessin la mateixa aplicació a poesies occitanes o a melopees del terror!

Però veig que m'embranco en digressions i no parlo del teatre occità en 1927.

He de reconèixer que, en aquest punt, la Provença no fa semblant de regina. Els drames dels seus grans escriptors, Mistral i Roumanille, dormen a les carteres. A penes, algunes representacions a Hyeres, a Tolon, per cí per llà, d'obres familiars i simples de La Sinso, un autor que tingué la seva hora de popularitat, i del felibre Clement. "Els pastorets", representats en temps nadalenc, tenen sempre èxit.

Les altres províncies occitanes, en qüestió de teatre, han superat "la mare Provença qui tocà diana". Però encara els resultats obtinguts són molt localitzats i han d'ésser atribuïts gairebé sempre a l'acció personal dels autors qui sovint pugen a les taules i representen, ells mateixos, les obres seves, com Simin Palay i Filadelfa de Gerde.

La Gasconya sembla ésser el país de predilecció del teatre occità. Renuncio a comptar les nombroses representacions donades en tots els indrets de la contrada per companyies nombroses i ben ensinistrades, animades a voltes, com acabo de dir-ho, amb la presència de l'autor. Filadelfa de Gerde, la poetessa inspirada de la Bigorra, ha fet aplaudir les seves obres—encara manuscrites—*El Biroulet* i *Lou Pèpi*, davant públics tant de poble com de ciutat. Particularment he d'esmentar l'èxit més gran obtingut per la seva companyia, la tardor passada, davant els auditoris dels occitans d'Estrasburg. Els majorals Simin Palay i Daugé, els reverends Dambielle, Castet i Sarrañ, el felibre Labatut, etc., han vist llurs comèdies representades nombroses vegades. A Provença, cada festa felibrenca reclama faràndoles i tamborins; a Gasconya vol una obra teatral.

La irradiació dels Gascons va fins a la Garona i Bordeus. A Perigueux i al Llemosí, el teatre occità és en singular honor d'ençà d'al-

guns anys, i això gràcies a dos grans animadors populars, el majoral Robert Benoît i el felibre René Farnier. No hi ha reunió felibrenca a Perigord on no es representi alguna comèdia de Robert Benoît, davant de 10.000 espectadors, de vegades, com fou per exemple aleshores de les festes del 17 de juliol. Però la tasca de René Farnier és, jo crec, més fecunda. Aquest felibre encara jove, desbordant de flama i d'entusiasme, d'ànima d'apòstol, exerceix una acció real sobre el jovent intel·lectual i rural del seu país. Ha aconseguit reconstituir o crear dues o tres companyies de teatre que, no solament en una festa felibrenca, però també en altres avinenteses, representen esplèndidament bé les comèdies que Farnier els escriu, una, per terme mig, cada any.

L'Auvèrnia i Ruerga estan endormiscats en qüestió de teatre. Al Llenguadoc, la vida teatral és més intensa. A Tolosa, que hauria d'ésser la capital del moviment occità, el "Felibrige" és sobretot acadèmic i literari. Ara, de tant en tant hi ha algun assaig recíxit, i l'estiu darrer he pogut assistir a la representació, davant un públic considerable, d'una obreta occitana de Margarida Navarre, autora de *Mugueto*, per a la qual el plorat Deodat de Sévérac escriví una música esplèndida. Prop de Tolosa, a Castelnoudari, la companyia dels "Grilh de Lauragés" ha representat amb èxit algunes obres—encara inèdites—de Prôper Estieu.

No crec que en tota la regió de Narbona s'hagin representat enguany les comèdies del majoral Albarel, i és lamentable, car, pels voltants de Narbona, hi ha companyies vilatanes molt ensinistrades. A l'altre extrem del Llenguadoc, prop del Roine, a Alès, hi ha hagut alguna provatura teatral de menor importància.

Però on l'escena occitana és com més va més flòrida, és en el Clapàs i en el Biterres. A Montpeller, la companyia ben entrenada de "La Lauzeta" (L'oreneta) ha representat, diferents vegades, durant l'any, o bé les obres de Mossèn Favre, un escriptor occità del qual es celebrava el centenari, o la de Pere Azema, jove i ardent felibre. Les obres de Francesc Dezeuze han tingut també representacions brillants. El Biterres és encara més afavorit. Hi ha diferents companyies que representen amb delit les comèdies i els drames del majoral Barthe, de Beziers. Aquest escriptor em sembla a hores d'ara el mestre indiscutible del teatre occità. Porta ja feta una carrera llarga, car la seva primera obra, titulada *Concourdon*, va ésser representada el dia 25 de maig de 1902 al teatre de Beziers davant Frederic Mistral, qui no escatimava la seva simpatia per a l'obra i per a l'autor. Després, Emili Barthe no ha parat d'escriure per al teatre. Ha escrit, és veritat, moltes comèdies; però al revés de molts felibres, s'ha girat vers el drama; aquests anys darrers ha donat successivament *Lous Vièlhs*, *Lou Perdon de la Tèrro*, *Lous Rasims de Lurno*, drames inspirats en el sentit de la terra. Sé que Emili Barthe ha escrit altres drames, la major part en vers, i que tot seguit seran posats en escena. Els drames del majoral de Beziers han tingut aquest any un nombre molt gran de representacions a Vias, Lunel, Beziers, Agde, Pezenas, Puissegner, Nisan; i ja no parlo de poblacions menys importants on el públic llen-

guadocíà ha aplaudit aquestes obres, que li plauen i li fan venir llàgrimes als ulls.

En aquest èxit indiscutible assolit per les obres del majoral Barthe, hi ha un senyal preciós i un motiu d'esperança. Desitjo que el seu exemple, seguit ja per altres escriptors joves del Biterrès, com Gaston Vinas, suscitï una emulació benefactora.

A la qüestió del teatre es lliga la del cinema. El cinema occità està encara per néixer. Alguns empresaris han impressionat bé els films en el país d'Occitània, que ofereix un cel pur i panorames grandiosos. Però, o summum de la ironia! són els films qui representen escenes que passen al Nord, com la vida de Joana d'Arc, o fins i tot de Joana Hachette, que acaben d'ésser impressionats al Midi; i així és com les muralles visigòtiques i àrabs de Carcassona han representat els murs de Beauvais. L'Occitània espera que hom filmi la seva història tràgica i poètica: l'epopea de Guillem del Nas curt, les vides dels Trobadors, la Croada dels Albigesos amb Muret i Montregut...

ELS CONCURSOS LITERARIS

La llegenda graciosa de les Corts d'Amor, segons la qual, a l'Edat Mitjana els trobadors venien a disputar-se la corona poètica davant d'un tribunal compost de sobiranes i de dames "d'alt llinatge", ha sobreviscut en el nostre país malgrat tots els arguments invocats pels crítics i els historiadors. Així, el "Felibrige" no ha hagut d'esforçar-se gota per a instituir, al seu entorn, Corts d'Amor, que són Concursos literaris presidits per Reines de poesia i de bellesa. No cal que presenti aqueixes Corts d'Amor als nostres amics de Catalunya, car de l'una com l'altra banda dels Pirineus la institució dels Jocs Florals és una cosa molt popular.

A dir la veritat, els Concursos literaris de llengua d'Oc, que van tenir molt d'esclat a Tolosa als segles XIV i XV, havien estat restaurats abans de la institució oficial del "Felibrige". Ja feia una vintena d'anys que sota la influència d'alguns romanistes fervents, la "Société Archéologique de Béziers" premiava versos en llengua romana. Aqueixa Societat és, doncs, la primera en data que hagi gosat admetre als seus Concursos anuals la llengua occitana. D'aquest fet, n'és gelosa i amb raó, i cada any continua a distribuir flors i medalles. El "Felibrige" ha instituit *Jocs Florals Septenaris*; en l'avinentesa d'aquests Jocs Florals és quan el premiat primer, sigui en poesia sigui en prosa, elegix la Reina del "Felibrige", la reialesa de la qual dura set anys. L'any 1927 ha vist celebrar-se la cerimònia magnífica d'aquest Jocs Florals. Era a la sala de Concerts de Montpeller; em recordo que hi era aplaudit el gest de dos joves catalans oferint una toia de flors a Madame vi-dua Mistral. El felibre Azema, reemplaçant el poeta Josep Bourrilly, guanyador del primer premi, retingut al Marroc, coronà com a reina, per set anys, Madame Fontan, de Provença, muller d'un majoral, i poetessa també, sota el nom graciós de "Roumaneto". Els escriptors premiats, poetesses i poetes, vingueren l'un després de l'altre a declamar

alguns dels seus versos entre els aplaudiments de la concurrència nombrosa.

Jocs Florals cada set anys serien certament ben poca cosa, tant més que la caixa del "Felibrige" no és molt plena i que els seus premis no tenen una valor monetària considerable. Les diverses Mantenedories—agrupaments de felibres per grans províncies—i sobretot les Escoles—agrupaments de felibres per comarques o ciutat—ho supleixen organitzant Jocs Florals en llur zona respectiva.

No en parlaré en detall, perquè són nombrosos; només esmentaré els organitzats en 1927 per l'*Escolo de Lerins*, l'*Academia Nissarda*, l'*Amistança dei Jouine* i la *Maintenance de Provence*, a Provença; el *Bournat* a Perigord, la *Maintenance du Limousin*, les *Escoles d'Auvergne*, la Lliga *Guyenne et Gascogne*, la *Colla del Rosselló* a Perpinyà; les *Escoles Gastou Febus* i *deras Pireneos*, a Casconya, etc...

En la major part d'aquests concursos hom atorga premis (obres d'art, medalles, llibres, etc.) als escriptors millors (sobre poesia, contes, teatre, etc.). Sovint, com per exemple a Gasconya, hi ha una secció infantil. De vegades, però més rarament, aquests Jocs Florals són únicament escolars, com els organitzats a Castelnoudari per *Los Grilhs del Lauragués*.

Un senyal dels progressos fets per la llengua d'Oc és el concurs que ha obert a Tolosa, pel setembre de 1927, la Lliga Nacional per a la Natalitat en l'avinentesa del seu Congrés celebrat en aqueixa ciutat. El Comitè del Congrés va voler que el Concurs fos bilingüe, francès i occità. Els poetes occitans van ésser més nombrosos que els francesos, i sobretot llurs treballs foren reputats superiors.

Però un fet nou s'ha produït en el mateix any 1927 aportant una modificació sensible a les condicions materials de la literatura occitana. L'Acadèmia dels Jocs Florals, que va ésser fundada en 1323 a Tolosa sota el nom de *Consistori de la Subregaya Companhia*, i que, després de dos segles, havia renunciat a premiar en els seus concursos poètics la llengua d'Oc, tornà a les seves tradicions vers la fi del segle XIX, l'any 1894. Aquest any va obrir, discretament, les seves portes a la llengua d'Oc. Així fou com poetes occitans pogueren venir a collir, al jardí de Clemència Isacera, el clavell, l'englantina, la violeta. Aquest any 1927, un Mecenàs generós, Fabià Artigues, gascó, ha llegat, en morir, una herència considerable a l'Acadèmia, i aquesta ha destinat una bona part d'aquesta suma al concurs anual de llengua d'Oc. No dona, es cert, més que una part d'aquesta suma, l'Acadèmia dels Jocs Florals és encara, ben cert, una Acadèmia sobretot de llengua francesa. Però s'ha donat una passa enorme, i cal no ésser massa exigents, com alguns despitats, amb una institució venerable que, pleret a pleret, progressivament i sense xocs, torna a la seva destinació primitiva.

El concurs anual de llengua d'Oc a l'Acadèmia dels Jocs Florals és cada any més brillant. Els mantenedors no tenen prou flors per a premiar tots els concurrents que vénen a contendre, cada cop més nombrosos, en aquestes justes literàries. L'*Escola Occitana*, amb els seus caps Josep Amade, Pròsper Estieu i Antonin Pertosc, que també són de

l'Acadèmia, s'ha empeltat en certa manera a la venerable Institució i això no contribueix pas poc al prestigi de què gaudeix en tota l'Occitània.

LES FESTES

Hom ha fet càrrecs al "Felibrige" per les seves festes, amb llur programa tradicional acostumat: recepció dels filibres pels poders públics, cerimònia religiosa amb sermó en llengua d'Oc, banquet amb força discursos i cançons, desfilades, corts d'amor, serenades i divertiments populars. Adhuc entre certs intel·lectuals, vinguts a darrera hora i pretenciosos, és de moda somriure d'aqueixes festes i dels seus programes antiquats. No tenen raó. Seria un erro gran de no continuar aqueixes festes tingudes en honor pel mateix Mistral.

El "Felibrige" no ha d'ésser una Acadèmia. La seva obra és essencialment popular, i ha de mantenir-se prop de l'ànima del poble per a fer-la reviure i bategar.

Això és el que, cada any d'ençà de tretze, ve a dir el "Copoulié" del "Felibrige", el dia 25 de març, a Maillane, damunt la tomba de Mistral. Els deixebles resten fidels al Mestre benamat que s'ha endut a la tomba les condolences de tots els occitans, però no pas llurs esperances. Amb aqueixa cerimònia íntima que se celebra cada any, s'obre en certa manera la tanda de festes. D'aquest moment fins els primers fredes de l'hivern, l'Occitània és en festa, i poc hi ha diumenge en què una ciutat meridional de Provença, del Llenguadoc, o de Gasconya, no es desparti al cant dels felibres.

És clar, la festa més bella, generalment, la més grandiosa és la de la Santa Estela. És la festa oficial del "Felibrige" que se celebra tots els anys en una ciutat diferent del Midi, dels Alps als Pireneus. L'any 1924 va celebrar-se a Narbona, l'any 1925 a Clermont-Ferrand, l'any 1926 a Hyeres, i l'any 1927 a Montpeller. Feia 49 anys (és a dir, set vegades set, car s'ha de tenir present que la xifra 7 és la xifra dilecta del "Felibrige", el símbol del qual és l'estel de 7 raigs), feia 49 anys que s'havien celebrat a Montpeller les festes cèlebres en què totes les races llatines havien fraternitzat, en què el poeta català, aleshores jove, Francesc Matheu fou ja premiat, i Mistral va llegir la seva oda famosa *A la raça llatina*.

*Aubouro-te, raço latino,
souto la capo dou Souleu*

(Redreça't raça llatina, sota la capa del sol.)

El record d'aqueixes festes grandioses planava sobre els felibres nombrosos vinguts de tots els punts de l'Occitània. Les manifestacions diverses d'ordre literari, artístic, religiós, van ésser magnífiques d'entusiasme i de fe. La flor i nata intel·lectual cuitava a les reunions literàries per aplaudir el "Capoulié", els mantenedors, els poetes que vingueren a declamar les seves obres premiades. El públic sguia els feli-

bres en les reunions populars, i més de 30.000 persones aplaudiren a l'Square de l'Exposició, les sardanes i els cors de l'Orfeó Canigó, així com el cant de *la Copa Santa*. El dilluns de Pasqua Granada, una placa commemorativa, recordant la lectura de l'*Odo a la Raça Latino* per Mistral, fou col·locada prop de la bella plaça de Peyrou. Hom hi escoltà els admirables discursos pronunciats pels delegats de les terres llatines, i en particular per M. Serra, delegat de Catalunya. Al banquet, sota les frondositats del parc Roche dels voltants de Perpinyà, *La Copa*, adés donada als provençals pels catalans, va passar de mà en mà, i l'emoció arribava al capdamunt quan se sentí el cant immortal entonat per Arnavielle, veterà del "Felibrige", un dels darrers companys de Mistral.

El programa de les festes de la Santa Estela, de Montpeller, s'ha repetit, amb menys amplitud i amb algunes variants, tot al llarg de l'estiu, en les nombroses ciutats occitanes en les quals les Mantenedories o les Escoles han fet reviure, almenys per alguns dies, l'ànima de la raça occitana.

Ja, el dia 2 de maig, a Tolosa, l'*Escola Occitana* havia celebrat les seves sessions solemniais. El dia 29 de maig, pocs dies abans de l'Estel Sant, tres manifestacions grans s'havien celebrat simultàniament a Marsella amb l'*Escolo de la Mar*, a Bazac amb la *Ligue Guyenne et Gascogne*, i a Perpinyà on la *Colla del Rosselló* celebrava dignament la seva quarta festa de la Ginesta d'Or. El dia 18 de juliol, eren els felibres del *Bournat* que a Perigueux, en la Dordonya, dreçaven el bust del cèlebre trobador Bertran de Born en mig d'unes festes d'una bellesa incomparable.

El dia 21 d'agost, la Mantenedoria del Llemosí a Sant Prest (Alta Viena) desvetlla l'ànima popular en el país dels primers trobadors. Els dies 27 i 28 d'agost, a Riscles (Bearn), l'*Escolo Gaston Febus* agrupa els seus nombrosos i fervents adherits al cant d'*Aquelas Montanhas*. El dia 4 de setembre, els provençals organitzen a l'Estaca, prop de Marsella, llur festa anual de la Mantenedoria, amb bells corteigs i Jocs Florals importants. El diumenge següent, 11 de setembre, notables reunions de felibres se celebren a Cassis entorn del "Capoulié" que acaba d'ésser nomenat Cavaller de la Legió d'Honor. Els dies 17 i 18, l'*Escolo deras Pireneos* celebra la seva festa tradicional, amb la solemnitat de costum, a Sant Gaudenci, en el Comminges.

La tanda de festes estivals es clausura a Castelnoudari, els dies 24, 25 i 26 de setembre. *Los Grills del Lauragès* inauguren en la ciutat de naixença un bust al gloriós poeta August Fourès. Les festes, presidides pel "Capoulié" del "Felibre" reuneixen nou majorals, delegats de totes les Escoles, la poetessa Filadelfa de Gerde, felibres, regionalistes, aclamats i seguits per tota una població entusiasta.

Un punt sobre el qual em permeto d'insistir a propòsit d'aqueixes festes felibrenques és la unió qui regna entre els cors, l'atmosfera d'amistat fraternal que embolcalla totes les manifestacions de la vida regionalista. Aquests dies, les divisions de classes socials, d'opinions polítiques o religioses no existeixen. Una sola preocupació domina: l'amor

del país de naixença, l'amor de la llengua ancestral. Aquests dies se sent la llengua d'Oc als llavis dels predicadors a les esglésies i dels batlles als Ajuntaments, es veuen les noies duent amb elegància i amb urc els vestits locals i els agenços tradicionals. Per què aquests dies no tenen demà?

A preparar aqueix demà treballen, cadascú en la seva esfera i segons els seus mitjans, tots els qui estimen l'Occitània i que volen despertar l'ànima adormida de la raça. Les dificultats són grans, l'obra a fer és immensa; però els sosté la visió que esperonava el poeta català, i ara ells repeteixen allò de

Morta diuen que és,
mes jo la crec viva;
no n'és morta, no,
sols està dormida.

ABAT JOZEP SALVAT
Majoral del "Felibrige"

LLIBRES & REVISTES

ELS LLIBRES

En aquesta secció es faran recensions crítiques de totes les obres que ens siguin trameses en doble exemplar.

TOT DONANT LA VOLTA AL MÓN: IMPRESSIONS, per Antoni Serés. Llibreria Catalònia. Barcelona, 1927.

Pel títol podem ja deduir quina és la finalitat que es proposà el senyor Serés a l'escriure aquest llibre. Es aquest "Tot donant la volta al món; impressions". Clarament es veuen pel mateix, les humils pretensions que mogueren al seu autor a donar-lo a la llum; entenem per aquest encapçalament de l'obra que vol l'escriptor explicar el seu romiatge pel món d'una manera subjectiva o personal. "Impressions" diu ell; això al nostre entendre fa simpàtica l'obra.

Tenint present aquest caràcter que En Serés ha volgut donar a la seva obra, no anirem pas a demanar-li un detall tan minuciós sobre tots els llocs per on aquest viatge transcorre a l'igual que si es tractés d'una geografia descriptiva. Això, a part que s'estén bastant sobre aquells llocs, que d'una manera més immediata, han colpit l'observació cultíssima del viatjant.

De tot això ja es dedueix aquella última finalitat de què al començament parlàvem. N'Antoni Serés a l'escriure aquesta obra, no degué pas tenir el propòsit d'al·lisonar la gent; per aquesta raó un que agafés aquesta obra per estudiar, quedaria defraudat; no així el qui la posés en les seves mans per a recórrer amb l'autor els llocs que ell visita, i poder-se així formar una idea del que es troba tot donant la volta al món. No cal dir com resulta interessant al que s'hagi ja donat el plaer de fer, d'haver-lo fet o estudiat, car li recorda i desperta sensacions molt grates per ell viscudes.

Altre avantatge que veiem en aquest criteri de subjectivitat que anima tot el llibre, i que es desprèn com en un principi portem dit del qualificatiu del títol "impressions", és que així sembla que tinguem un cert dret a exigir i saborejar de l'autor pàgines vessants de sentiment i espiritualitat, com ho solen ésser totes, i en especial, aquelles en què ens descriu el seu pas per l'India, Japó o per les illes Hawai i per molts altres llocs.

Mireu si no són tal com dic les descripcions de Benares, ciutat de l'India, totes gurulles de sentiment i d'entusiasme colpidor; explica "l'espectacle més magníficament teatral que mai hagi pogut veure en la meua vida i que crec impossible de veure'n cap més que l'igual", i efectivament el descriu com quelcom sublim, aquell espectacle de llum i de vida que ofereix la graonada que baixa al llarg d'aquella ciutat sagrada, fins a besar les aigües del Ganges. Explicant-ho diu "milers i milers de persones mig nues, vestides de blanc, o de virolats colors que pugen, baixen o s'hi entretenen... aquelles capelletes que al llarg de la graonada hi ha i que contenen ídols de formes monstruoses", a tot això hi adjunta la perspectiva d'aquells temples que s'alcen per damunt de les ciu-

tats religioses i l'espectacle de la incineració dels cadàvers, i dels banys presos a aquelles sagrades aigües per centenars de pelegrins que amb fanatisme religiós, continuament van arribant de llunyans països per a complir promesses i deslliurar-se de malalties, o ja a morir-hi per a "tenir l'honor de que llurs cendres siguin tirades al Ganges, la qual cosa els és assegurada l'eternal benaurança".

De Madura, ciutat també de l'Índia, en diu "sembla un somni d'àngels", i en paraules semblants, totes elles inspirades, continua la lloança d'aquella bella població cantant a l'igual que un premista inspirat, ara els palaus i jardins, ara els somnis de la infantesa que han produït els bells contes de fades o bé els violats colors del vestuari d'aquella gent; en fi, tot entra en aquell moment en la imaginació viva del senyor Serés, precisament "perquè en aquell país amb aquell cel tan clar, amb aquella olor suau de tantes flors, transporten amb una inversemblant realitat, al mateix món de la fantasia".

El Japó fa exclamar a l'escriptor: "aquesta és la terra de la celestial poesia, de la més tendra delicadesa"; i al marxar-ne ho fa amb recança perquè "el deixar-ho era el no veure més aquells maravellosos temples, i el no viure els costums tradicionals."

A les illes Hawai, pondera tot explicant el que veu, aquell escollit floret de la natura en paraules com aquestes de comiat, que mostren la manera, com un esperit sensible com el d'ell, afronta la punyida del desengany a l'haver d'abandonar el que fins aleshores l'ha fet romandre extasiat; aquella vestimenta majestuosa i sublim en què la Providència ha vestit a la natura en aquelles llunyanes terres, donant-li una fauna i flora com no n'hi hagi una altra al món; diu: "i vingué el moment d'abandonar aquella terra tan grata als ulls i a l'esperit per la múltiple coloració de flors i fulles, gaudi de l'olfacte per deliciós ambient saturat de les finíssimes flaires que es desprenen de la flora; bressoleig de l'oida pels alegres i dolços sons de les músiques i els cants" i segueix la descripció fins a fer-nos veure en el comiat, que després del plaer, ve el seu corolar natural, el dolor o pensar que fan exclamar-li paraules que revelen aquest intens sentiment de dissort, que ell tradueix amb aquest clam pessimista: "no és pas el mateix dir: a reveure! que pronunciar: adéu-siau!... i dir-se a si mateix: fins mai més!"

I ens atrevirem a dir que aquesta admiració que sent l'autor per tot allò tan bell, treu a l'obra exactitud a les seves descripcions i no retrata prou bé el que ha vist i creiem tot el contrari, el viatjant artista conserva el seu lloc més enlairat al costat del viatjant tot fredor, tot desinterès, precisament perquè al costat del treball d'aquest adjunta el de fer-ho tot gran; per això tant es disfruta en aquesta obra en una descripció de monuments, com en la pintura d'un espectacle de la viva naturalesa; és així, perquè una cosa creiem que mai pot excloure una altra, ans al contrari formen un tot orgànic.

Aquest caràcter subjectiu que venim predicant que impera en l'exposició d'aquest llibre, no vol dir que sigui exclusiu, sinó que és a l'ensem recreatiu i didàctic; és didàctic, no solament perquè s'esforça en donar una idea dels pobles que visita, sinó que alhora, ho dona del principal que aquests pobles guarden; i és recreativa, perquè tota l'obra es desenrotlla sota el bon humor de l'anècdota personal i viscuda que contribueix a fer suggestiu el llibre. Completa una i altra cosa la seva part per excel·lència artística, car està curulla de fotografies esplèn-

didament il·luminades i estratègicament preses. De les setanta vuit fotografies de diferents grandàries que hi ha a l'obra, de la seva acurada presentació, mai en farem prou elogi. Sigui el dir que aquelles soles serien suficients per a fer interessant l'obra a l'aficionat artista coneixedor de la vàlua de les coses.

Un dels últims indrets que visita és Nordamèrica; la descripció d'aquest país contrasta, com no pot fer-ho més, amb la manera d'ésser d'aquells pobles orientals de què venim suara. Allí i en la descripció que d'ells es fa a l'obra, hom sembla respirar arreu la fragància del "lotus" pagà i sensual, tan bellament cantat en les mitologies orientals pels poetes indis, encara no esfumat per la dalla de les edats. Aquest bell encís del poble oriental a què ens referim, l'engendra el fet d'haver sabut sacrificar l'existència a l'art. Per això es dona l'antítesis d'ésser l'orient un poble pobre tot i éssent exuberantment ric en tota classe de manifestacions estètiques, començant per les mitologies i poemes literaris i religiosos, i acabant pels seus monuments. El contrast a què em refereixo el copsarem d'unes paraules que al senyor Serés se li escapen al començar a parlar de Nordamèrica; diu, referint-se a les xarxes de ferro que passen a Nova-York per damunt de les vies públiques, "seran tot el necessari que es vulguin, mes en canvi, malmeten tota la visualitat i fa l'efecte que es passa per sota un engrallat ombrívol".

En fi, acabarem dient que en l'obra del senyor Serés, pot trobar l'home afeccionat a llibres de viatges, l'esplai i el bon gust, que fan que siguin agradívols en tot moment, els records de les estones que hom ha passat fullejant-los.—
ANTONI DE P. CAPELL.

LA XINA, per Sinibald de Mas. Traducció i pròleg per Joan Sacs. Col·lecció Popular Barcino, XXXII. Barcelona, 1927.

L'Editorial Barcino ha posat en les nostres mans una altra obreta ben interessant. Ve a desempolsar unes belles planes que foren escrites ja fa prop de tres quarts de segle, i que, tanmateix, en el fons, tenen als nostres ulls tota la valor d'una actualitat palpitant. El problema de la Xina que avui commou tot el món, vibrant d'incertitud, interrogant que no s'ha resolt—malgrat el temps que ha passat—en una forma que pugui fer-nos sospitar tan sols si el desenllaç vindrà o no a donar raó als qui temen que la supremacia mundial ha de caure indefectiblement en mans dels pobles grocs, es veu ja apuntat, dibuixat en els seus trets més vigorosos, en aquestes planes de Sinibald de Mas.

Com Joan Sacs ens diu en el seu pròleg, Sinibald de Mas en la seva vida atzarosa de viatger a sou de l'Estat en diferents missions diplomàtiques, amb un esperit finament observador, recollí variades i interessantíssimes dades que oferí als coetanis en diverses obres entre les quals principalment figuren *L'Angleterre, Chine et l'Inde* i *La Chine et les Puissances Chrétiennes*. Joan Sacs vol donar-nos altra prova de les seves aficions orientalistes, i amb mà mestre sap destriar d'aquesta obra de Sinibald de Mas unes planes plenes de vida, el capítol terç de la part primera, i, curiosament traduïda i amb unes notes aclaratòries de situació del lloc i període històric, ens presenta *La Xina*.

En totes les seves paraules hom veu com l'esperit del poble xinès ha impressionat a S. de Mas, i com l'occidental ha quedat admirat, a la vegada que te-

merós, de constatar la grandiositat latent d'un poble que pot despertar-se en el moment menys sospitat, menys temut, i anorrear en un instant tota aquella civilització de la qual està tan orgullós. En els seus viatges per la Xina, penetrant fins el fons de l'ànima popular, donant-se cabal compte de com és un poble que potencialment té totes les forces, examinant clarament els fets naturals en els moments en què el país estava guarint-se de les nafres produïdes en la guerra de l'opí sostinguda contra l'Anglaterra, el viatger català veslluma amb tota perfecció en el xinès un demà de redreçament, de comprensió del propi poder, de sublevació en contra d'una tirania que l'oprimeix, i preveu també els camins per on tot això ha de venir; tots nosaltres podem ben bé dir com Sinibald de Mas no s'equivocava. Però un redreçament de la Xina ha d'ésser en definitiva imperialista, per tal com totes les lleis del medi, climatèriques i geogràfiques, en fan un poble eminentment d'emigració; i enfront d'això, l'esperit noucentista de l'autor, enamorat del principi de l'equilibri estatal, solució universal de tots els problemes internacionals, aconsella una divisió de la Xina, per part de les principals potències europees, en tres o quatre Estats independents, que entre ells es vegin obligats a controlar-se, allunyant així, d'una manera automàtica, tot perill futur a la civilització occidental.

Naturalment que molts dels conceptes i principis exposats i defensats per Sinibald de Mas esdevenen equivocats i antiquats, però, tanmateix, no deixa d'ésser educador i interessantíssim, fets els nostres ulls en l'orient, repassar i examinar amb tot deteniment unes planes que el problema d'avui, quan tot just manifestava els seus primers brots, suggerí a la imaginació d'un català intel·ligent i, com tants, gairebé inconegut.—JOSEP M. CASASSAS.

EL TESTAMENT PARROQUIAL. Manera d'autoritzar-lo, per *F. Maspons i Anglèsell*, advocat, ex-president de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona. Foment de Pietat Catalana, 1927.

Aquest llibre fou escrit, segons se'ns explica en la portada, en compliment d'un acord de la Conferència dels Prelats de Catalunya de maig de 1921, "per a facilitar als rectors el recte exercici de les facultats que a Catalunya tenen, a falta de Notari públic, en ordre a autoritzar testaments dels seus feligresos." La finalitat es, doncs, excel·lent i pràctica. Però l'autor no ha volgut reduir l'obra a un senzill recull de formularis i disposicions legals, sinó que ha fet un tractadet de la institució testamentària en general, i fins un estudi de tota la part més utilitzable del dret successori català. Creiem lloable aquest aspecte donat al llibre, perquè a més de donar una cultura de dret, ni que sigui lleugera, als Rectors que moltes vegades en viuen del tot apartats, desperta la necessitat de fer servir el propi criteri al presentar-se algun conflicte, que fet el llibre en altra forma es resol-dria aplicant-hi, com un motllo, la solució donada per una fórmula, sempre difícil d'adaptar.

Potser en algun moment resulta excessiva l'extensió amb què són tractades certes qüestions, però la ben encertada divisió del llibre en paràgrafs permet, mitjançant l'índex, anar de dret al punt que cal, i això ajuda a treure l'entrellat de les qüestions fins al més llec i refractari a les coses de dret.

La perícia de l'autor com a tractadista de dret, ben reconeguda, ens relleva de judicar la valor de l'obra en aquest sentit. Potser la qüestió de la llengua hi

és indicada un xic massa de passada, i potser a vegades es remarca poc la distinció entre el nostre dret, i les disposicions d'aplicació admesa en la pràctica. Però, la finalitat proposada és assolida. Només el llenguatge a vegades es fa una mica confós i imperfecte, i en general no té aquella simplicitat que és l'estil literari que correspon a les obres tècniques.—MAURICI SERRAHIMA.

LA NOIA DE BRONZE, per *Tomàs Roig i Llop*. Biblioteca Literària. Editorial Catalana, S. A. 1927.

La impressió que ens ha produït aquest llibre és la d'ésser abans que tot una lectura saborosa. Destaca tot seguit l'acurat estil de l'escriptor, que pren força en la descripció, quan s'oblida, gosariem dir, de l'argument que porta entre mans, el qual, de vegades, presenta en l'acció algunes revirades o entregiraments de concepte microscòpics i de psicologia poc profunda, que contrasten amb la ufanosa vena lírica que, a vegades, es desplega. Aquest estil, no podent encarnar-se bé en els arguments de poca monta que l'autor ha triat en "La noia de bronze", desborda en un altiplà líric. En aquesta novel·la, però, ens sembla notar un gran esforç de l'autor per no aturar-se i evolucionar en cerca de nous camins, després d'haver abastat joiells d'unitat d'acció i contingut, tals com "L'home del Fiscorn" i "El secret de les campanes", inclosos en el mateix llibre. D'altra banda, trobem característiques de l'autor l'entrellaçament curiós que fa de l'humorisme i dramatism; els personatges caminen vers la fatalitat, si bé en el seu camí de misèries ens ensenyen ara i adés, la faceta del còmic i el ridícul, i la faceta del dolor. En "La passió d'En Garneu", ens sembla recordar en l'autor la pruija de recerca de personatges extravagants, que ja desfilaren per "Facècies". És, però, d'un gran pintoresc.

Per fi i com a últim plat, ens ofereix un recull de retrats de personalitats prou conegudes, en els quals, partint de trets fisonòmics, prova de clavar-hi l'agulló psicològic, donant una síntesi de qualitat rara i concentrada.—GUILLEM MARAGALL.

EXCELSIOR, per *Marçal Trilla i Rostoll*. Edicions del "Diari de Mataró". 1927.

Marçal Trilla ens ofrena amb aquest llibre una primera novel·la. Les paraules inquietes de l'*Excelsior* de Maragall volen ésser-ne el tema; un fragment d'Amadeu Vives sobre la nostra dèria de rodmons, al final del llibre, sembla que acabi de concretar el disseny de l'autor. Una novel·la, doncs, d'aventures. Sinó que uns tocs de sentimentalisme al llarg de tota l'obra ens priven de donar-li aquell nom exclusivament.

Jaume, l'heroi, es veu portat, per l'amor a una princesa estrangera, a realitzar una sèrie d'actes que acaben amb la seva intervenció en les lluites d'un petit poble llunyà, sotraguejat per la gran guerra. Al volt d'això, un seguit d'escenes desenrotllades amb traça, sostenen l'interès del lector. L'acció, generalment ràpida, s'afeixuga en alguns indrets, com el de la narració autobiogràfica de la princesa Irma. Al final, els esdeveniments s'estalonen i es resolen en una solució que no deixa de tenir un cert encís.

Alguns caràcters, singularment el de Mundeta, són ben remarcables; d'altres, en canvi—i no dubtem d'assenyalar aquí el del mateix Jaume—, apareixen a es-

tones desdibuixats. Una excessiva atenció per als detalls ha fet oblidar sovint l'autor de profunditzar en l'ànima dels seus personatges. Així, els diàlegs interiors de Jaume són la cosa més fluixa de la novel·la.

Marçal Trilla escriu normalment, en un estil planer. El diàleg flueix naturalment entre els seus personatges, i àdhuc, a vegades, amb vivacitat. Algun moment eleva el to de la seva narració, com quan descriu els dies febrerosos de la guerra, a França. La mort tràgica de Mundeta i l'interès humaníssim de Jaume per a salvar-la, constitueixen un dels moments més purs d'emoció en la novel·la.

El llenguatge, correcte. No volem deixar d'anotar, però, algunes petites incorreccions, entre elles l'ús constant d'*adés* per *ara*, i el mal efecte que causa de veure que els personatges no catalans s'expressen els uns en la seva llengua pròpia i els altres, en canvi, en català. A més, la intervenció, per bé que breu, d'un andalús com a element pintoresc, no és pas recomanable ni de bon gust en una novel·la catalana.

En resum: Marçal Trilla ha escrit, malgrat tot, una obra discreta, una novel·la llegidora, un llibre dels que donen un to de normalitat en una literatura que ja comença d'ésser completa. Les bones qualitats que en *Excelsior* ha demostrat posseir, ens prometen, una vegada corregits els defectes que en aquesta producció es deixen entreveure, l'eclosió d'un bon novel·lista per a la nostra literatura.—R. A. i S.

EL PORQUE DE MI FE, conferències científico-religioses (segona edició), pel P. Víctor Güell, Sch. P. Barcelona, Editorial Poliglota. 1927.

És realment un fet encoratjador l'èxit editorial de l'obra del P. Güell, que fa tant de temps espera recensió damunt la nostra taula de treball. El Dr. Gomà, autor del pròleg, després d'afirmar que: "El libro que presentamos es digno de tener muchos lectores", expressa una temença: "Tal vez le reste algunos (lectores) la friolidad ambiente, porque, ¿quién se preocupa hoy de los problemas de la religión en lo que ésta tiene de elemental y fundamental al mismo tiempo que es su natural exigencia psicológico-social, el discernimiento de lo que en religión sea verdadero o falso, la invulnerabilidad de la religión verdadera ante los ataques del saber humano, vengan del lado que vinieren?".

La rapidesa edificant amb què hom va despatxant els exemplars de l'obra apologetica de l'il·lustre escolapi, ens podria indicar la importància que prenen a casa nostra, cada dia més, els estudis seriosos.

Diguem que un llibre presentat pel Dr. Gomà ja imposa força respecte. Respecte que pren un sentit de veneració quan després de la presentació digna, sòbria d'elogis, de l'actual Sr. Bisbe de Tاراçona, t'adones de les felicitacions de tants de prelats i crítiques favorables de les revistes més importants, que ha ocasionat al P. Güell la tasca noblement acomplerta.

Constitueixen el llibre el text de sis conferències que són un model del gènere oratori de *causerie* tan poc conreat entre nosaltres. Estem acostumats que els millors conferenciants d'entre nosaltres ens proposin la matèria o en una dissertació eixuta o en una peça oratòria que si pot tenir molts d'avantatges no deixa de tenir molts d'inconvenients quan té per matèria i assumpte una qüestió apologetica.

El P. Güell sempre és mestre de la paraula i demostra bé prou l'energia amb

què domina els recursos d'expressió, el verb interior de la qual és fidel trallat aquell llenguatge castellà gens turmentat i mai estrident. Això no vol pas dir que en determinades ocasions no sàpiga enlairar el to de veu, ans aquí està l'encís del seu estil, que tothom trobarà enraonats aquells passatges que per la seva importància només un augment d'intensitat de l'accent oratori podia subratllar. Així fuig de l'eixutesa d'una dissertació encarceradament científica; d'altra banda, tots sabem que els bons *causeurs* saben acudir a aquesta mena de recursos per a conservar deixondit l'auditori.

Pertocant al fons del llibre, el mèrit principal l'he trobat en el fet de proporcionar-nos l'exemple preclar d'un creient, d'un creient sincer, que ha pogut encarar-se amb els grans contradictors de la Religió Revelada sense reserves ni esporugüiments de cap mena. Home de ciència, no ha sentit ni un moment de la seva vida d'estudis que les seves creences li fossin un llast emperesidor.

Impossible en un llibre de poques planes tractar totes les qüestions relacionades amb els *praeambula fidei*, gairebé més impossible, tractar aquestes mateixes qüestions amb la mateixa profunditat, sobretot, a l'hora de tractar-los amb un públic no especialitzat en determinades disciplines científiques, però, aquest llibre, és d'aquells que fa agafar ganes de llegir i inspira simpaties per una classe d'estudis que, amb tot i ésser tan necessaris, no tothom en sent la urgència sinó és després d'haver oït o llegit treballs com els que ens ofrena el Rnd. P. Víctor Güell.—JOAQUIM SERRA, DE L'O.

LA CARIDAD CRISTIANA, pel Dr. *Francesc Nabot i Tomàs*. — Barcelona, 1927.

Es tracta d'un fullet el contingut del qual ja aparegué en l'excel·lent revista "La Academia Calasancia", i que conté un seguit de consideracions sobre la virtut fonamental de la caritat cristiana, descabdellades amb estil fluid. Hi són nombroses les al·lusions a aquell baró preclar qui fou arquebisbe de Tarragona, N'Antolí López Peláez. Un esperit dreturer i enamorat d'aquesta virtut cristiana traspuja per aquestes pàgines.—B.

L'ANELL I LA FÀBRICA, novel·la de *C. A. Jordana*. Biblioteca Literària. Llibreria Catalònia.

És positivament interessant el cas d'aquest escriptor, qui va revelant la seva maduresa i la seva fecunditat en un moment molt oportú de la nostra producció literària. Després d'"El collar de la Núria" i de "L'incest", obres d'un fumisme intel·ligent i d'una gràcia trapacera, la present novel·la significa ja una veritable superació dels seus llibres anteriors.

"L'anell i la fàbrica" és una novel·la perfectament construïda. No sols ho és per la seva estructura externa i per la forma sàvia amb què l'autor sap dur-ne i mesurar-ne el moviment, sinó perquè hi endevinem un secret ritme intern, no pas estrany a una autèntica modulació poemàtica, que de tant en tant visita amablement les seves pàgines.

"L'anell i la fàbrica" és una novel·la blanca. L'autor, en un assaig publicat

darrerament a la "Revista de Catalunya", venia a confessar-nos-hi la seva simpatia literària per la novel·la d'aquest to que és tan cultivada a Anglaterra. I en la present novel·la seva hi és certament trasplantada aquella influència, com adés ens havia resultat britànic el seu humorisme.

Tanmateix, tot i l'elegància irònica de C. A. Jordana, la seva obra, com a novel·la blanca, no pot sustreure's a l'inevitable sentimentalisme, tractat, això sí, amb exquisida sobrietat. Sigui per reacció deliberada contra el convencionalisme del mitjà, sigui per accentuar finament els contrastes psicològics, les preferències idil·liques dels protagonistes d'En Jordana voregen a vegades la inversemblança carrinçona. Tenen indubtablement més verisme, i més consistència psicològica i tot, moltes de les novel·les blanques catalanes de J. M. Folch i Torres, de qui el propi Jordana fou adés parodista sagnant.

Psicològicament, l'obra actual de C. A. Jordana és una estilització somrient. L'autor sap en veritat presentar els personatges, però no li n'interessa més que el pretext on gronxar els comentaris de l'acció. En canvi, dintre la manera personal com els veu i com els juga, Jordana fa troballes delicioses de detall, a vegades amb insistents repeticions, però sovint d'una qualitat decorativa adorable.

Un guany remarcable trobem en aquesta obra: i és una major agilitat. Jordana té un estil fred, àdhuc diríem deshumanitzat. La seva prosa, correcta, impecable gramaticalment, ultra no estar mancada de cacofonies escadusseres, d'expressions massa rígides, resulta en general desproveïda d'emoció estilística. És un estil que en ell mateix no és bell; per contra del que s'esdevé amb l'admirable estil de Joaquim Ruyra, per exemple. Però en el present llibre la passiva llisor de la prosa de Jordana ja es va tenyint de més matisos i variacions literàries, fins al punt que el lector segueix les pàgines amb gust, sense sentir-ne feixuguesa.

És curiós que fins ara Jordana ens hagi donat versions tan fidels i valuoses d'obres estrangeres cabdals, que ens semblen tenir la sabor d'una cosa original, i que, per contra, degut a aquella falla d'estil, les seves obres ens facin una mica l'efecte impersonal d'una traducció. Tanmateix, "L'anell i la fàbrica", repetim-ho, supera aquella impressió, i ens apar ja l'estadi immediat d'una novel·la definitiva, on la qualitat literària òptima es desprengui de l'obra com una síntesi total del contingut.—O. SALTOR.

PUTXINEL·LIS. Teatre de Pere Corominas. 1927.

La publicació de les dues obres contingudes en el present volum, constitueix un fet literari d'excepteional importància, no sols dintre la producció de Pere Corominas, sinó en relació amb la nostra perspectiva literària general. Cal fer-hi, doncs, les degudes honors.

És molt remarcable el cas d'un escriptor com aquest, doblat d'home de lleis i de filòsof, que en plena maduresa de la vida, ha encertat a donar un tal rejuveniment al seu estil i a emprendre temes i iniciatives literàries d'una poderosa originalitat i d'una gràcia de realització extraordinària. Amb la particularitat que aquest impuls creador, renovellador, ve enfortit precisament per aquella densa gravidesa que tenen les coses que estan realment *al punt*.

Això és el que s'esdevé amb la comèdia de marionetes i la tragèdia de titelles que constitueixen aquest llibre. L'autor ens les presenta escrites en un termini breu, com un exercici de facilitat. Tanmateix, ambdues suposen una plenitud li-

terària, una complexitat espiritual, un afinament de sensibilitat, una aristocràcia d'escriptor, una finor d'ironia, una comprensió passional, que no tenen parió.

I és que Pere Corominas és un dels nostres homes més ben formats i d'una manera més conscient, a través de la bona tradició humanística i literària universal. És, sobretot, un home format a través de la nostra millor tradició psicològica. És a dir, que Pere Corominas ha sabut recollir, assimilar i fer viure en les seves pàgines les manifestacions més profundes del nostre sentit de raça, en relació amb les grans creacions bastides damunt el fons moral de la humanitat.

Així, "L'amor traïdor" evoca tota la jerarquia dels nostres grans humoristes, de Joanot Martorell i Jaume Roig ençà. Pere Corominas hi demostra que, si hagués viscut en la nostra època d'or, ens hauria donat el teatre clàssic que avui ens manca. Mireu el perfil acabat de cada personatge d'aquesta comèdia deliciosa, i veureu de quina manera tan documentadament i perfectament nostra l'autor hi encarna les figuracions ancestrals del joc de l'amor.

Altament, en aquesta comèdia, d'acord amb l'ascendència il·lustre amb què ens hem permès emparentar-la, el picaresc hi és acollit amb una destra senyoria. L'autor hi tracta escenes, actituds i diàlegs d'un to pujat, eròtic o galant, sense rellicar mai en la grolleria. Només hem trobat una frase que podria interpretar-se com a xisto equivoc. I és que és difícilíssim de mantenir-se, tot al llarg d'una obra, dintre un domini tan perillós. Sols un gust i un sentit literari com els de Pere Corominas podien talment recibir-hi.

Com a realització artística acabada, com a peça decorativa, "L'amor traïdor" és d'una qualitat insuperable. Literàriament, és també en absolut perfecta. Els diversos actes que la integren es succeeixen amb un ritme i una harmonia ponderats i variats, sense que sigui fàcil preferir-ne cap de concret, sinó decantant-se per cada un. L'equilibri dels episodis i de les figures, dintre l'arbitrari de l'argument, és així mateix notable. L'autor sap menar-nos en la seva obra, amb una lògica molt bella, fins al final; i sols llavors és quan ens adonem—i no pas abans—que allò és deliberadament una comèdia de titelles a la manera clàssica. Podríem dir que, tot fent o volent fer una auca, a Pere Corominas li ha sortit un veritable poema.

"De plaer no n'hi ha mai prou", tragèdia de titelles, té tot un altre aspecte. L'estilització teatral ja no és en gràcia, sinó en força. El dramatisme esquemàtic i sobri s'hi fa punyent i emotiu en grau màxim. L'obra té, a més, una vera transcendència humana i simbòlica. Ens recorda alhora els mites grecs i la concepció goethiana.

En aquesta obra, enfondint ànima endins, els actes són més breus, les paraules les justes, les evocacions ràpides. Hi abunden les frases lapidàries, les expressions plenes de sentit psicològic, les síntesis interiors. Els protagonistes són també encarnacions eternes de la humanitat, però resoltes amb una originalitat i una grandesa puixants.

Entre nosaltres, "L'hereu Escampa" ens recorda especialment el "Marçal Prior" i sobretot "El mal caçador", d'En Sagarra. Adhuc, la comparació amb "Silvestre" vé refermada per les figures de "La Mare" i "L'Espigolaire", parelles de les d'"Elvira" i "Margarida". Sinó que en l'obra de Pere Corominas el personatge hi és resolt amb una profunditat simbòlica i colpidora, i amb una comprensió dramàtica suprasensible, transcendental i genèrica.

La tragèdia "De plaer no n'hi ha mai prou", revesteix una veritable catego-

ria arquetípica. La interpretació dels cors i dels personatges accidentals augmenta aquesta superior intensitat expressiva, i dóna verament a l'obra i al to amb què ha estat escrita, l'autèntic sentit del *tràgic*, en el millor i més elevat concepte de la paraula. Però també aquí, com ja hem dit, la psicologia de la tragèdia és lúcidament i magníficament pouada dintre l'essència ancestral del nostre temperament.

Ja confessa Pere Corominas que li ha plagut de beure en les fonts del nostre cançoner, per donar forma a aquestes figuracions de la seva imaginació, ensems dramàtica i poètica. Sabem que d'aquestes mateixes fonts, concretament, d'una de les nostres tonades populars més belles, Pere Corominas treurà el llevat del drama que li esperem per completar la inacabada trilogia del seu teatre literari, teatre *exemplar*, per tots conceptes, en l'accepció clàssica del mot.—O. SALTOR.

VIDA QUE PASSA (Impressions i notes), per *Josep M. Gich i Pi*, Doctor en Dret i Ciències Socials. 1927. Edicions "El Llamp".

Després de la publicació del primer llibre de poemes de Salvador Estrem i Fa, el poeta del Priorat, que una altra ploma més autoritzada ha de comentar encara en aquestes pàgines, els amics de Gandesa, amb el bataller i entusiasta Manuel Bardí a llur davant, ens donen com a segon volum de la sèrie d'edicions de llur diari, un aplec d'artistes del redactor de "Catalunya social", Josep M. Gich, lligat per molts vincles a aquelles terres de la Catalunya nova.

El títol del present recull dóna la sensació d'un dietari volander, escrit per un espectador ràpid. Tanmateix, en els articles de l'autor, tant com és important la transcendència dels temes que hi són tractats, hi és remarcable la suggestiva profunditat del seu fons, la seriositat de la documentació i la força doctrinal de tots els conceptes. Sociòleg notable, pensador pràctic, fa molt bé Ramon Rucabado, en el seu admirable pòrtic, d'evocar les figures de Jaume Balmes i el Dr. Torras i Bages, per establir la filiació filosòfica i polemística del nostre escriptor, amb el qual l'acció social de la ploma té un dels seus més brillants representants, al costat de Jaume Raventós, de Civera Sormaní, etc.

Josep M. Gich, però, ultra exposar amb claredat i simplicitat les seves idees, sap donar un veritable to a les seves pàgines, destinades a la revista adés esmentada. Aquest to, és un to periodístic i líric ensems. Les matèries i els objectius dels comentaris, es dignifiquen, prenen relleu i volum en aquestes ratlles, i l'autor ho matisa i valora tot amb un domini d'ampla perspectiva, d'home per al qual les inquietuds i trasbalsos del món i de la vida col·lectiva tenen sempre un sentit (crisi i providencial, no cal dir-ho), que aquell copsa amb una intuïció i un seny ponderats i segurs. A més a més, el coneixement dels fets i dels problemes que té l'autor, fa que ell els desenrotlli amb una elegància planera, que té la virtut d'acostar sense esforç el lector al nivell de les qüestions, i facilitar-li'n màximament la comprensió més afinada.

Bon llibre, aquest d'En Gich: bo pel fons i ensems de bon llegir, es fa generalment recomanable.—O. SALTOR.

LES ESTACIONS, poema de *Lluís Bertran i Pijoan*.

Aquest tercer llibre de poemes de Lluís Bertran i Pijoan, "Les Estacions", ve a afirmar d'una manera decisiva l'alta valor d'aquest poeta. La poesia de Bertran i

Pijoan té un to solemne i ponderat; els seus versos són ungits d'una clara serenor apostòlica, no davalla mai en un to fàcil i planer sinó que s'enlaira sempre a una altura infinita. La seva veu és greu i profunda, d'home que mira el món amb unes perspectives fonamentals i fermes. Res de vacil·lacions, res de neguits; cap recercament del seu propi esperit; més aviat una pau serena, una joia interior guia el poeta i li fa gustar els seus nobles anhels. L'instint de la possessió i el goig que dóna la possessió de la cosa amada, inspira al poeta moments de màxima intensitat i emoció. No ama la joia fugissera de l'instant, sinó la perennitat de l'amor i el desig de perdurar dintre el Temps en la vida del fill:

Jo no sóc jo; som jo i un altre ardit
que durà en ell la norma de ma casa.

Aquest desig de possessió, aquest domini absolut, no es traslluu solament en l'amor, sinó que informa tots els seus poemes. En la contemplació de la Natura, el poeta pren un to confidencial i planer, ple de sobrietat. No s'abandona a la Bellesa de la Natura per descobrir-hi nous aspectes i noves meravelles, sinó que en gusta la pau i la serenitat i es complau a enumerar i cantar-ne la veu joia:

Tarda morent, oh tarda que aixoplugues
la mort de tots els nostres pensaments.

Els seus versos destillen una serenor i una claredat, que són penyora d'harmonia interior; d'aquesta harmonia que dóna als seus poemes un to transcendental i madur, de noble elevació, d'amplitud i d'espai. Els dos poemes "Elegia" i especialment "El pas", que clouen el llibre, arriben al moment màxim d'aquestes qualitats que acabem d'assenyalar. Sobris i densos de pensament, de vasta perspectiva, aquests dos poemes indiscutiblement han de perdurar dintre la nostra poesia catalana.

Un lligam d'unitat acobla tots els poemes de "Les Estacions", llevat de la "Història d'un pescador de canya", composició irònica en la qual el sentit de la pietat i la caritat s'ajunten d'una manera inefables.—J. M. ROVIRA ARTIGUES.

SANTA CATARINA DE SIENA. Trad. i pròleg de T. Garcés. - Cartes i pen-
saments. - Col·lecció Sant Jordi. - Editorial Barcino. - Barcelona, 1927.

Sinceritat: heus aquí la primera paraula que hom veu amb els ulls de l'ànima després de llegir reflexivament aquest llibre.

Jo no vull fer gala de conèixer coses que desconec. No ésser sincer en qual-
que cosa que a aquest llibre fes referència seria una ofensa a la seva autora, que
mostra tothora la més gran i diàfana sinceritat, i per això tinc de començar
aquest breu comentari dient que si bé havia sentit a parlar dels escrits de Santa
Catarina de Siena, mai no havien arribat a les meves mans ni les circumstàn-
cies m'havien portat a llegir-los.

Això, si per una banda no em permet de comparar les qualitats de la present
traducció i edició amb les que puguin tenir les altres, em dóna tota la força d'ha-
ver rebut ara la primera impressió d'aquesta obra, impressió que a mi, per a in-

formar un comentari sobre una obra literària, em sembla sempre el millor per a donar al públic. Fonament la meua afirmació en dos motius: En primer lloc, quan una obra es coneix fa molt de temps, si bé és prova que té certs atractius, a còpia d'anar-la llegint la familiarització porta una predilecció per ella, manca ja de fonament i basada tan sols en circumstàncies personals del llegidor. Altrament, la majoria de les persones que busquin un comentari per saber que trobaran en una obra literària, no ho fan pas per llegir i rellegir el llibre, sinó per extraure'n aquesta emoció de la primera lectura, la que colpeix realment l'ànima imparcial. Tot això, naturalment, a base que la primera lectura sigui reflexiva, una veritable lectura, no una d'aquestes fullejades inqualificables que avui s'estilen per tal de veure únicament els punts forts i el final, com a les novel·les de mal gust...

Doncs bé; la meua primera impressió sobre la prosa de Santa Catarina, continguda en aquest llibre, es resumeix, a part de la sinceritat ja al·ludida, en aquestes paraules: oportunitat, senzilla delicadesa i energia.

En el segle XIV, en què visqué la santa, Europa era un niu de passions, passions que engendren els odis i les guerres. Santa Catarina predicà amb la seva paraula fàcil i vibrant i amb l'escriptura, tot l'equilibri espiritual, tota la pau i germanor externa que feien falta, tot l'amor, la fe i el misticisme i les grans virtuts que poden fer del món un paradís. No vivim ara també un cataclisme de passions i odi? No resulta d'oportunitat la veu celestial d'aquesta monja virtuosa que esdevingué molt d'hora l'heroïna del poble? Allà on hi havia baralles invocava la pau. Allà on hi havia dolor vessava la seva immensa caritat.

Tasca certament difícil és la de cridar contra els vicis, contra les passions i contra l'odi dels altres, sense perdre l'equanimitat, el domini d'un mateix i de les pròpies forces.

Catarina, senzilla d'ella mateixa i de dicció no pas gens rebuscada, mai no perd la delicadesa suprema d'expressió, i sense eufemismes diu, però diu sense mancar als respectes deguts a la persona amb qui parla... Una ànima majestuosament senzilla i delicada traspua a tot arreu del llibre.

Però no per falses delicadeses deixa la santa de dir les coses tal com són, no. La sinceritat, repetim que és el primer que encomana Santa Catarina. Diu la veritat tal com és i en forma enèrgica, sense dissimulació de cap mena...

Tomàs Garcés, en la traducció i molt especialment en el pròleg i notícia de la santa autora, mostra una gran pràctica en el maneig de la llengua, i la sensibilitat exquisida de la seva ànima de poeta, que no pot dissimular ni així escrivint en prosa...—JAUME MARXUACH.

L'AMOR AL LLIBRE I ELS GRANS AMICS DEL LLIBRE, per *Carles Rahola*.
Tallers Gràfics de la "Casa de Misericòrdia". Girona, 1928.

Heu's aquí que l'erudit amable i el prosador elegant que s'encarnen en la figura de Carles Rahola es complauen a aliar-se sovint; i d'aquesta avinença feliç n'ixen bells fruits. Articles, conferències, llibres, que els lectors o auditors reben amb fruïció i profit, van sortint de la pensa i de la ploma de l'historiador gironí, doblat de líric, amb la mateixa fluïdesa llisquent del seu estimable estil.

Carles Rahola esdevé, així, en la seva tasca estudiosa, una mena d'apòstol si-

lenciós de les belles i bones coses, de l'espiritualitat i de la tradició. Tantost el veiem al Camp de Tarragona com a l'Empordà, a Llevant o a Ponent, fent sentir la seva paraula allisonadora, sollicitada per diferents fogars culturals honoradors de la nostra terra. I les espurnes del seu comentari amant i oportú, troben espai també en un dels rotatius catalans.

Perquè cap aspecte de l'activitat de Carles Rahola no resti negligit, l'interès de les conferències del nostre autor suscita sempre un acolliment editorial. I això ens permet de delectar-nos amb el seu contingut als que no tinguérem la sort de poder-les escoltar dels llavis de l'escriptor gironí. Així, avui, acuradament publicada, a despeses de la Diputació de Girona, i exornada amb gravats selectes i adients, facilitats per l'Editorial Barcino, acaba d'aparèixer el parlament que Carles Rahola llegí el darrer novembre a la Biblioteca Popular de Figueres.

El present llibre és escrit amb aquella claredat, ponderació i amenitat que caracteritzen la producció de l'autor. És, a més, escrit també amb veritable amorosiment. No endebades Carles Rahola estima els llibres i els que n'han estat amics, com ell mateix. Dintre les pàgines d'aquesta conferència, l'autor ha sabut abocar-hi ensems un contingut explicatiu, anecdòtic i estimulants, i resoldre l'interès del seu tema dins una estructura harmònica, on el sentit pedagògic i el sentit d'humanitat convergeixen naturalment.

Ahora apologia i narració, aquests capítols de Carles Rahola es llegeixen amb plaer i afecte. Per això l'eficàcia de les idees que s'hi enclouen i de les conclusions que implícitament s'hi vénen a formular, és més remarcable. Indubtablement, doncs, que la seva difusió podrà fer molt de bé, de cara a accentuar en el poble i en els infants l'amor a la lectura i l'estimació als centres que la faciliten i divulguen.—O. SALTOR.

LES REVISTES

Les reproduccions i reduccions d'altri fetes en aquesta secció, tenen només caràcter documental; la inserció d'elles no implica, doncs, conformitat plena amb llur contingut.

LA CEGUERA MÉS TRÀGICA.—Això escriu Apostole Mameli, un metge cec d'Atenes, en la revista "Poesia", on A.-A. d'Yvermont en publica la traducció francesa. Diu:

Hom parla sovint del Gòlgota
i de les ofrenes d'un Crist
qui es revelà tot gemegant i s'esvai
com un meteor misteriós,
caigut a la volta dels cels.
I jo, el crucificat de cada dia, ai las!
quan mon ànima se'n va i el meu ésser s'esllangueix,
dalt de la meua creu clamo "era escrit"
sense mai vessà una llàgrima
i àdhuc sense confessar-te, o Crist, la meua dolor...

CONVERSANT AMB STRAWINSKY, per J. Farran i Mayoral, a "La Veu de Catalunya, 25 de març.

És un enterviu tingut amb el gran músic. Strawinsky parla, amb el nostre amic, de l'*Edipus rex*, i entorn de les obres *Petrouchka* i *Apòl Musageta* diu algunes coses de molt d'interès sobre les seves teories artístiques. "Strawinsky és un geni; posseeix, a més, una cultura vasta i sòlida; la seva penetració i agilitat de pensament, a cada pas causen meravella; vessen riquíssimament i joiosa les idees dels seus llavis. És un conversador inexhaurible." En el curs de la conversa, Strawinsky ha tingut un moment pel tema religiós. Amb ell comença l'enterviu. "Ens retrobem amb l'enyorat Mestre a una retirada saleta de l'Hotel Ritz; estrenyem la mà caríssima; i, mentre Igor Strawinsky posa per a un retrat que li va fent l'amic Callicó, les idees prenen tot seguit volada. Coneguda és la religiositat del gran músic; conversem, doncs, de religió. Ens diu el bé intel·lectual i espiritual que deu a Sant Tomàs d'Aquino. Ens parla dels seus amics Jean Cocteau i Jacques Maritain, el gran escolàstic francès, prou estimat i conegut entre nosaltres. Ara Strawinsky s'interessa vivament pels grans místics; ens parla de Sant Joan de la Creu, de Santa Teresa. De sobte, els seus grans ulls estranys

s'encenen més d'admiració i entusiasme: ha nomenat Santa Teresina de l'Infant Jesús. Es plany que la seva figura hagi estat deformada, empetidida, amanerada fins a fer-ne un cromo empalagós, quan la noia Santa és l'exemple més formidable d'heroica, fèrria voluntat en l'època nostra. Noms de Sants, Sant Jeroni per exemple, de filòsofs religiosos, Soloviev, entre altres, són pronunciats i comentats. Li parlem llargament de Ramon Llull. El Mestre s'interessa vivament pel gran místic nostre, el gran sedent d'intel·ligència i de santedat."

EL FALLIMENT D'UN POSTULAT, de Narcís Busquets-Mollera, a "El Bon Pastor", setembre de 1927.

En una obra que esdevingué clàssica, escriví un dia el fisiòleg Flourens: "Jo he posat a l'entorn d'un os d'un colom tendre un fil de plati, paulatinament l'anella de plati s'ha anat recobrint de capes ossíferes ben formades, al poc temps l'anella ja no ha estat a l'exterior sinó al bell mig de l'os, i a la fi, deixant passar més temps, he trobat el fil completament internat en l'os: en el mateix canal medullar. Com ha estat tot això? Com l'anella que cobria l'os es presenta després coberta pel mateix os? Com és que l'anella que al principi de l'experiència era forana es troba després interna? Això no té altra explicació sinó que l'os, de la part externa va adquirint noves capes que recobreixen l'anella de plati, mentre que de la part interna les capes que el formen són eliminades. En un mot: allò que abans era os s'és perdut, i tot allò que ara és os, tot allò que recobreix l'anella es deu a una "nova formació": tenim, doncs, que l'os primitiu s'és perdut durant l'experiència i ha estat substituït per nou material.

"També he provat—continua Flourens—de posar una fulla primíssima de plati dessota el periosti d'un os llarg, i esperant amb calma, he pogut comprovar que el plati es recobreix d'un crostisser calcinal d'os, igualment que en l'anella de l'altra experiència. Continuant les proves, he retrobat la fulla de plati inclosa en el canal medullar. Tinc, doncs, com a cosa certa que el fet de l'anella abans exterior i després interna es renovella igualment en aquest segon cas. L'os antic ha desaparegut i se n'és format un de nou. L'os que avui té existència no és el mateix que hi havia quan hi vaig posar la peça de plati. Tot l'os, i amb ell tota la matèria esquelètica, s'és canviada, mitjançant un fenomen compost de dos d'inversos i oposats: un de directe que tendeix a recollir molècules calcàries sense parar, un altre d'invers que escombra les velles existències. De manera que un os que es nodreix, no és pas un os, és un seguit d'ossos que es substitueixen més o menys ràpidament... Tota la matèria del vivent, tot aparell orgànic, apareix i desapareix, es fa i es desfà, una sola cosa resta: aquella que acobla i dispersa la matèria: això és, la força que viu entre la matèria orgànica i que la governa"¹.

L'apologeta (conferenciant, escriptor, catedràtic) presentant aquest aparell científic sol recalcar: el cos de l'home es comporta fisiològicament com els altres animals (cosa que talment és falsa, però, en fi, deixem-ho passar!), l'home cada set, trenta dies, cada vuit o deu anys segons l'edat, canvia per complet el seu cos. L'experiència ens diu que en nosaltres resta el jo, el jo que rememora els fets de la infantesa, els dels dies en què teníem un altre cos que no és el present... aquest jo és l'ànima!

¹ FLOURENS, *De la vie et de l'intelligence*, pàgs. 16 i 21. París, 1840.

Revisió científica de l'argument

a) És cert que el cos animal canvia tot? b) Les experiències de Flourens són demostratives d'això? c) Si subsisteix en el cos humà una partícula solament de matèria orgànica a través del canvi, tota la teoria fonamentada sobre el renovellament per a demostrar l'existència de l'ànima falla.

Admetia la fisiologia que "un animal, un home és en realitat una forma a través de la qual passa la matèria continuament. El cos recull el necessari i rebutja el sobrer, semblant a un riu, a una torrentada. Les partícules que el composaven fa un moment, són tot seguit disperses, i el cos no pot durar més que a condició de rebre'n i fixar-ne de novelles" ¹. Però d'ésser així, com s'explicaria la variació del procés assimilatiu de la infantesa a la senectut?

Estudiada que fou un dia l'activitat histològica pel mètode químic (Sheader, 1924), fins en l'embrió s'ha pogut comprovar la seva minva a mida que s'acosta el vivent a la naixença, i el retard que va sofrir després com un pèndol que acaba l'embranchida ².

Per què una molècula de nitrogen, de carbó, d'oxigen, arribada més tard a l'organisme no és justipreada com abans: en la juvenesa, per què aquesta depreciació? Perquè ara no serveix per al creixement. Però, com s'explica aquest fenomen? Serà que l'ànima envelleix?

Una altra qüestió. Hi ha malalties que són incurables, i ho són precisament perquè ataquen teixits malmesos que són incapaços de "nova formació". Tothom sap que en les persones velles les fractures femorals s'operen difícilment: perquè el periòsti ha esdevingut inactiu, i per altra part, els canals d'Havers i de Volkmann s'han obturat a causa de la mateixa edat.

Esdevenen en la natura les coses segons una "finalitat". De què serviria a un animal corpulent el canvi total de matèria que ara porta al damunt? Quina finalitat tindria aquest continu carregar i descarregar? Per què un cargol que ha gastat tantes energies en acumular les sals de la clova haurà de canviar-la completament? Està bé que la refaci, cas de malmetre-se-li, però no que tingui de renovar-la de cap i de nou tenint-la bé. A quin mestre d'obres se li acut, acabada una casa, que ha costat despeses, jornades de treball i carretades de materials, essent encara ben nova, per pur caprici, de treure rajol per rajol, peça per peça, per a tornar-la a fer de cap i de nou!

L'experiència mateixa ens ensenya que, entre els vegetals, un arbre format, tot i regat per un vertader torrent circulatori de saba, conserva el mateix fustam.

És cert que si privem una criatura de carbonats i fosfats de calç, el seu esquelet no es construirà i esdevindrà raquític, però hi haurà el mateix perill repetint l'experiència en un vell? L'esquelet d'una criatura augmenta ràpidament (pot comptar-se en un quilò per any, puix que fixa de quatre a cinc grams setmanalment); de seguir-se aquesta proporció en l'adult, tindriem que l'esquelet d'un home de setanta anys, completament descarnat, pesaria més de setanta quilos, i no és pas així.

"Podem concebre l'aliment com allò que conté principis nutritius: de manera

¹ DRAPER, *History of the conflict between religion and science*, 1875.

² VARIGNY, *La mort et la Biologie*, pàg. 27. París, 1926.

que l'aliment és el continent i el principi o els principis nutritius el contingut. Per la digestió, l'organisme pren dels aliments els principis nutritius, i els transforma fins a convertir-los en substància absorbible, això és, soluble i difusible. Aquests principis nutritius, ingerits en quantitat suficient, són els que han de reparar les pèrdues de l'organisme, i en certa edat augmentar la massa d'aquest, determinant el creixement" ⁴.

Tenim, doncs, diferències utilitàries dels aliments segons sigui l'edat del vivent, com en tenim també segons l'espècie i el sexe: un ocell menja sorres calcinats, si és jove assimilarà la calç per a l'ossada; si és vell, sols retindrà alguns grans en l'aparell digestiu per facilitar la trituració dels aliments; si es tracta d'un gall, n'ingerirà menys, si d'una gallina, en necessitarà més per a la construcció de les cloves dels ous.

Un cargol menja, i en la seva ingesta troba la calç en una o altra forma. Ja té la clova feta, és vell, què en farà de la calç que amb els aliments prendrà? Evidentment, tindrà de desassimilar-la tota com a producte sobrer.

L'home mateix: jove, construirà l'esquelet amb les sals calcinats de la pròpia ingesta; a mida d'anar-se fent vell, anirà perdent de mica en mica el poder desassimilatriu de la calç, aquesta es depositarà en els ossos, tendrums i vasos, preparant-li la mort.

Cal diferenciar. 1) Fenòmens biològics constructius (formació de l'organisme). 2) Fenòmens biològics de manteniment (que es verifiquen acabat el procés de creixement). Solament així és possible d'aclarir conceptes sobre la qüestió del renovellament vital que un examen superficial ha generalitzat sense mesura en tots els éssers vivents.

Recordem que el cos humà per vies eliminatòries (orina, defecació, escatament, respiració, etc.), perd al dia uns 3.000 grams d'aigua, 300 d'àcid carbònic, 20 de nitrogen, 25 de sals minerals. És, doncs, necessari, per a mantenir en bon estat l'organisme, de refer aquestes quantitats mitjançant la presa d'aliments. Però els aliments, uns es fixen en lloc d'altres que llisquen en el canviar de la vida, mentre que els altres són transeünts; els que es fixen, en certa època: quan el vivent ha arribat al màxim de la creixença, es declaren immòbils i romanen estatuaris fins a la mort.

No es retreguin els processos de regeneració com a contraprova; perquè si bé és veritat que en alguns animals (amfibis, crustacis, etc.) llurs òrgans musculars es regeneren fàcilment per un procés autòcton a càrrec de teixits no diferenciats ⁵, aquesta meravellosa facultat degenera amb l'edat, fins a anular-se ⁶; i si ascendim en l'escala zoològica superior, la trobem completament negativa, de manera que és impossible de refer un peu, un pulmó, ni tan sols una falange; més encara, les cicatrius i tatuatges fets a l'epidermis resten visibles tota la vida.

Referent als tatuatges, la matèria colorant posada en la reguera oberta en la pell, en cas de certitud de la teoria del renovellament vital, no hauria d'ésser eliminada com a sobrera i nociva al vivent? Si no desapareix el mapat sobre la pell, és evident perquè a certa edat la dermis no es canvia més.

En els paratges de la Groenlàndia, fou capturada per l'expedició del Wind-

⁴ PUJULÀ, *Biologia Moderna*, pàg. 245. Barcelona, 1927.

⁵ EMMEL, *Study of the Regeneration of tissues*, Amer. Jour., Anat., X, 109-158.

⁶ SCHENEIDER, *Historia amphibiorum naturalis et litteraria*, Iena, 1881.

wart (Th. Southwell, 1889) una balena que portava endinsat un arpó amb la data de 1850, resultant que feia vint anys que la portava dintre la conca: els anys de la seva senectut.

S'ha experimentat en els casos d'hemiplexia, deguts, com se sap, a la ruptura d'un capillar del cervell, que si l'accident es verifica en l'hemisferi esquerre, s'esdevé una afàsia (pèrdua de la paraula articulada); llavors no hi ha més remei, en la impossibilitat de refer la lesió orgànica, que reeducar en el sentit de la paraula altres centres cerebrals, i sols així pot tornar el pacient a la normalitat.⁷ Contra aquesta teoria, podrien presentar-se alguns casos de curació completa de l'hemiplexia; però cal aquí, sense negar el fet, distingir. Si es tracta d'un adult, senyal que no hi ha hagut lesió, sinó sols compressió de la matèria cerebral per la sang escampada, la qual, reabsorta pel metabolisme vital, cessa de produir l'espitjament i les funcions es normalitzen; si es tracta de subjectes joves, la cosa és ben clara: ha pogut haver-hi curació per ésser organismes en "via constructiva".⁸

Les recerques més modernes ensenyen que una part dels teixits, els més elementals, sofreixen un renovellament seguit (un glòbul vermell de la sang humana viu el més dues o tres setmanes i alguns de blancs potser sols algunes hores: Dr. Ona, 1924), això és, que són destruïdes unes cèl·lules vitals per a ésser substituïdes per altres de similars. Però hi ha altres teixits que no presenten tal renovació: la fibra muscular estriada i particularment la cèl·lula nerviosa. Nosaltres pensem a seixanta anys amb les mateixes cèl·lules que a sis mesos, nosaltres fem treballar les mateixes fibres musculars.⁹

S. Minot es dedicà a estudiar "l'index mitòtic", això és, el percentatge de cèl·lules que es multipliquen en els teixits en les fases embrionàries i en les èpoques immediates a la naixença. Per a les cèl·lules nervioses, aquest index esdevé zero ja abans del naixement; de manera que en néixer el vivent, totes les cèl·lules nervioses existeixen de fet o de potència, realment, sota la forma de gèrmens especials capaços de desenrotllar-se més tard; les nostres cèl·lules, les més importants, no coneixen el renovellament.¹⁰

Podem afirmar-nos que nosaltres, en el transcurs de la nostra vida, usem d'innombrables generacions de cèl·lules, de certes cèl·lules almenys, perquè de les més elevades, nosaltres en rebre en néixer un nombre limitat que no pot pas sofrir augment.¹¹

Morpurgo, biòleg italià, admetent que la fibra estriada es multiplicava numèricament i en volum, dirigí les recerques personals a la fibra estriada del ca. Deixà durant trenta dies un ca en repòs, i comptà les fibres estriades de determinats muscles; després d'una cursa de 3,218 quilòmetres, que durà vuitanta dies, recomptà les fibres del ca, i trobà un engruiximent dels feixos musculars, però no un augment d'unitats, puix el nombre de fibres resultà invarià.

Cal remarcar—diu Gley, el docte professor de la Facultat de Medicina de París—"que contràriament al que creien els fisiòlegs dels temps de Cuvier, no és pas la substància pròpiament viva: el protoplasma cel·lular el que és arrossegat

⁷ ELDER, *Aphasia and the cerebral speech mechanism*, London, 1897.

⁸ KUSSMAUL, *Les troubles de la parole*, c. XXXI.

⁹ VARIGNI, *La prise de vie*, pàg. 22. París, 1926.

¹⁰ VARIGNI, *La prise de vie*, pàg. 25. París, 1926.

¹¹ VARIGNI, *La prise de vie*, pàg. 25. París, 1926.

en el remolí vital, sinó que són les matèries elaborades pel protoplasma i incloses en ell en forma de grasses i de glicogen, les que són així continuament destruïdes i renovellades" ¹².

El protoplasma viu té la facultat, mitjançant la inclusió dintre la seva massa d'elements nutritius, de produir més quantitat de protoplasma d'identiques propietats: en això es fonamenta la perduració dels vivents ¹³. Un vivent o bé prové d'una sola cèl·lula (generació agàmica), o bé procedeix de la conjugació de dues cèl·lules específiques (animals sexuals). En un i altre cas, el protoplasma de la cèl·lula o cèl·lules ontogèniques, és la "base de la formació del nou protoplasma". Ara, el protoplasma o els protoplasmes de la cèl·lula o cèl·lules primordials desapareix en el desenrotllament embrionari o en les èpoques successives de la creixença? Qüestió és aquesta no prou aclarida, i si bé alguns la fan immortal, aquesta porció de matèria viva, fins a una generació insospitada (3.000.^a generació) ¹⁴; d'altres en restrenyen la immortalitat a poques, segons sigui l'espècie ¹⁵. Prescindint, però, de les exageracions assenyalades, podem fonamentar-nos en un estudi seriós de Moenkhaus sobre la persistència dels cromosomes de les cèl·lules ontogèniques en les citomorfosis d'alguns vivents, comprovada precisament en els híbrids dels peixos *Menidia* i *Fundulus* ¹⁶. Per tant, tenim quelcom de més persistent, científicament provat.

Fem una hipòtesi: No podria persistir el protoplasma (sense necessitat de fer-lo immortal) no fins al terme de la vida, sinó solament fins al límit del creixement? Llavors tindríem matèria viva inicial (cromosomes, protoplasma) amb persistència fins al terme del creixement, després substàncies calcínals i elements fibrosos, ambdós incanviabls, fins al terme de la mort.

Finalment, recordem la composició del cos humà: teixits làbils (fàcilment canviabls en tota època de la vida), sang, epiteli mucós, etc.; i teixits fermes (elements estables) trames que es multipliquen numèricament sols abans de la naixença o ben poc després: cèl·lules nervioses, fibres musculars estriades... Si n'hi ha, doncs, de coses persistents!

Les experiències de Flourens proven que els ossos són canviats amb "finalitat" ¹⁷; per causa del creixement, en certa època de la vida... i res més! I d'altres estudis proven que havent-hi molt de persistent en el cos humà, de la naixença a la mort, hi ha un argument de base biològica que ha de retirar-se serenament del camp de l'apologètica.

¹² GLEY, *Physiologie*, pàg. 656. París, 1910.

¹³ S. MINOT, III^a Conferència de Jena, edit. Barcelona, 1914; GLEY, *Physiologie*, pàg. 657.

¹⁴ WOODRUFF, *Proceeding of the National Academy of Sciences*, Washington, 1915; MÉTALNIKOFF, *Ann. Pasteur*, nov., 1919; MÉTALNIKOFF, *Immortalité et rajeunissement*, París, 1924.

¹⁵ VARIGNI, *Les organismes immortels*, París, 1926.

¹⁶ MOENKAUS, *The development of Hybrids*, Amer. Jour. Anat., III, 39-65. 1907.

¹⁷ MARTINEZ, *La finalidad en la ciencia*, Madrid, 1907.

LES IDEES I ELS FETS

VIDA RELIGIOSA I MORAL

EL CINQUANTE ANIVERSARI DE LA MORT DE PIUS IX.—Amb ocasió del cinquantè cap d'any de la mort del darrer Papa que tingué dominis temporals, el corresponsal a Roma de "La Vie Catholique", la simpàtica i valenta revista parisenca, publica sengles entrevistes amb alguns dels pocs servidors del gran Papa que viuen encara. En traduïm la narració que ens dóna Mons. Longhi, el qual fou secretari particular seu, dels darrers moments del Pontífex:

"Durant els mesos de desembre de 1877 i gener de 1878, la malaltia que anava a finir la vida temporal de Pius IX l'havia aturmentat bastant, però ell no deixà de concedir audiència als cardenals i d'ocupar-se en els afers importants. El 75è. aniversari de la seva Primera Comunió—com ell mateix havia recordat pocs dies abans al Bisbe d'Antun, Mons. Perraud—es sentí encara prou fort per a presidir del seu tron estant la benedicció i ofrena dels ciris, i amb ocasió de tal festivitat adreçà una allocució als curats de Roma, en la qual insistia en la importància de l'ensenyament del catecisme. Els dos dies següents els passà bastant bé, però el 5 de febrer el Papa es sentí novament de la bronquitis que l'oprimia, i l'endemà augmentà la febre d'una manera alarmant.

"El dia 7—parla Mons. Zonghi—l'estat era desesperant. El Sant Pare, que conservava del tot el coneixement, demanà ell mateix el Sant Viàtic. Durant el matí tots els cardenals presents a Roma feren cap al Vaticà. El cardenal Pecci—el futur Lleó XIII—, a qui el càrrec de camarleng anava a imposar greus responsabilitats, demanà al morent que beneís el Sagrat Col·legi. "Sí, de molt bon grat—digué Pius IX—, beneixo tot el Sagrat Col·legi, i prego a Déu que l'ajudi a fer una bona elecció, i a l'ensens beneixo tot el món catòlic...". I, en adreçant aquestes paraules al Cardenal damunt del qual precisament anava a recaure l'elecció del Sagrat Col·legi, el Papa féu el senyal de la creu amb la mà dreta, en la qual tenia un crucifix que guardava una relíquia de la Vera Creu.

"Malgrat trobar-se cada vegada més aplanat pels sofriments que l'afeixugaven, Pius IX conservava una perfecta lucidesa, i aquell matí mateix tingué cura encara de fer arribar socorsos a una obra per la qual s'interessava. Al cap d'una hora la mort semblava imminent i el cardenal Bilio, Penitenciari major, començà la recitació de les pregàries dels agonitzants. Pius IX hi responia a costa de grans esforços, però mostrant que les entenia perfectament i que s'hi associava de tot cor. Hom el veié, per exemple, trobar gust sobretot a repetir els mots: *col*

vostro santo aiuto..., “amb el vostre sant ajut”, en l'Acte de Contrició. El moribund digué tot seguit: *In domum Domini ibimus...*, després, com fos que el cardenal Bilio es deturés abans de dir les paraules: *Proficiscere...*, “Surt, ànima cristiana”, el Papa li donà pressa: *Sí, sí, proficiscere...*, demostrant així que estava a punt per al gran viatge. Poc després perdé el coneixement: l'agonia es perllongà qualche temps encara, i un xic abans de les sis, quan assenyalaven l'*Ave-Maria*, Pius IX lliurava la seva gran ànima a Déu... Fou aquesta, verament, la mort d'un sant”, acaba Mons. Zonghi.

LA SENTENCIA D'UN TRIBUNAL LUTERA.—Un procés únic en els anys de la justícia noruega s'ha desenrotllat de poc davant el tribunal de Cristiansand, ciutat de 20,000 habitants, al sud del país. És sabut que el protestantisme luterà és religió d'Estat en els tres pobles escandinaus; però a Noruega una llei de 1845 establia la llibertat de cultes dissidents i així fou com el sacerdot catòlic hi va reaparèixer després de tres segles d'exili. Amb tot, restava prohibida l'entrada per als religiosos; fins que una llei de 1897 tragué la interdicció, llevat per als jesuïtes. L'any 1925 fou adreçada una petició al parlament en vistes a l'abrogació d'aqueixa excepció; però va ésser refusada.

En aqueixa avinentesa, durant molts mesos, els periòdics publicaven a dojo articles hostils o simpàtics devés el catolicisme. L'*Aftenposten*, d'Oslo, en va dur de virulents, amb la signatura de Martha Steinsvik, coneguda en alguns medis literaris i polítics, però sobretot en els cercles religiosos radicals de luteranisme. Aquests articles van ésser reproduïts en els diaris de província, singularment en un diari de Cristiansand. El sacerdot catòlic, M. Riesterer, va respondre a Martha Steinsvik. M. Riesterer és un vell de barba blanca qui treballa a Noruega de quaranta anys ençà; la seva ploma és sempre alerta, de vegades incisiva. És el cas que M. Riesterer va qualificar de mentides les afirmacions de Martha Steinsvik i va acusar-la d'haver falsificat els textos. Ella el va citar davant la justícia i no va dissimular pas que ho feia amb l'objecte d'illustrar l'opinió sobre la propaganda catòlica i d'assenyalar el perill que fan córrer a Noruega les doctrines perverses de la moral de l'Església romana.

El judici va durar cinc dies. Una de les sessions va celebrar-se a porta tancada i tot: quines coses gruixudes no s'hi degueren sentir pertocant al sacerdot en el confessional! Penseu només que la Martha Steinsvik va demanar de no llegir ella mateixa certes pàgines de la seva memòria!

I va venir la sentència. La sentència va recaure per unanimitat: M. Riesterer havia de retirar les seves expressions massa vives. Quant a Martha, fou condemnada a pagar les despeses. I qui ha de pagar les despeses és qui perd, oi?

Però la cosa que és més interessant que aqueixa anècdota, és l'afirmació que es feia en un dels “considerant” de la sentència memorable, que ha fet gran impressió a tot el país. Diu així:

"Atès que no convé d'atacar, amb les paraules i en la forma de què s'ha servit Martha Steinsvik, a menys que l'atac no tingui fonaments altrament establerts, la més gran Església del món..."

La més gran Església del món és proclamada per un tribunal compost de tots tres membres luterans, en un país com Noruega, en què sobre una població de 2.650.000 habitants no es compten més que 3.000 catòlics.

Aquest fet, que reportem d'una crònica que signa Fr. H.-D. Béchiaux, O. P., d'Oslo estant, a la *Revue des Jeunes*, és d'una simptomacitat remarcable.—L.

EL JOVENT D'AVUI.—Hom ha volgut veure una gran diferència entre la societat d'abans de la guerra i la de després de la guerra. Era Émile Faguet qui trobava més diferència entre el temps de Napoleó i aquell en què ell vivia, és a dir de 1800 a 1900, que no pas entre els temps dels sàtrapes perses i el de Napoleó. Però de 1914 a 1928, no hi ha una diferència més pregonada encara que del 1800 al 1900? Henri Fordeaux, sobre aquest tema, escriu una sèrie de consideracions, amb un to de bonhomia comprensiva, a *La Revue Universelle*.

D'on ve que els joves i les noies d'avui siguin tan diferents dels d'abans?

Vegeu ell. La cara tota afaitada, sense barret; i això li estalvia d'haver de saludar i li minva les ocasions de conflictes d'urbanitat, de cortesia, de protocol. Totes aqueixes coses són coses passades de moda, són un perdre temps (i això hom diu per excusa). Ah, són coses que exigeixen finor i delicadesa, atenció d'esperit.

Després, coll fluix, en comptes de coll planxat i emmidonat, que obliga a mantenir-se en un cert aire, en un cert to. Encara el pull-over, que pot estalviar el bon compte per la corbata.

Res de to, res de solemnitat; ans gran lleugeresa de moviments; el gest, net i brutal, com si encara conduís l'auto o com si calculés el lloc disposador per al passatge. La paraula, ràpida, estalviant el subjecte i el verb per acontentar-se amb l'atribut i amb l'epítet que el situa o el subratlla; preocupat no dels sistemes, de les idees, de les teories, ni de l'invisible, ni del més enllà, sinó de la cosa immediata i pràctica. Hom es àvid de reeixir en els negocis no per economitjar, no per a més grans esforços, sinó per despendre. S'interessa per a tots els perfeccionaments materials, i és ràpid a conèixer i utilitzar les màquines; és clarividient, però no cercant els horitzons i les vistes llunyanes; poc deferent envers un passat qui, segons ell, ha fet fallida.

Ella, la noia, es presenta amb els cabells curts, i la faldilla també curta; això relega a la cambra dels mals endreços aquelles frases sabudes com la de Schopenhauer: "Les dones tenen els cabells llargs i les idees curtes", i com la de Dumas fill: "El vestit curt de les filles fa la juvenesa llarga de les mares". Cabells curts, vestits curts, barret xic i breu, enfonsat d'un cop de mà fins a les orelles. La noia d'ara es posa el barret amb una facilitat gran, no cal que se'n preocupi, cau bé si-

gui com sigui, no té necessitat ni de mirall. Un barret que es fa anar de mil maneres i que segons la seva posició us indica pla bé els sentiments de la qui el porta. Que té calor, se'l tira enrera, com si res. Que l'amoïnes o la molestes, et fa igualment un gest de barret displicent, cap enrera. Aleshores va al despatx, a l'oficina, o àdhuc a dinar a casa d'algué que l'ha convidada, es treu el barret i el deixa al penjador, ni més ni menys que un home. Si ve a tomb, a l'andana, en marxar el tren, es treu el barret i el branda en la seva mà, en senyal d'acomiadament i "bon viatge!". El barret que abans era molts cops la tortura del marit que es despacientava a última hora, en havent de sortir amb ella, avui ja no fa despacientar; en un obrir i tancar d'ulls se'l deixa caure al cap i ja està bé! El que diem del barret, podríem dir de la resta del vestit. Avui, ella està més aviat llesta per sortir al carrer que no pas ell. Avui són elles, moltes vegades, qui s'han d'esperar; i també es despacienten, com abans es despacientaven els homes. Ella va tant o més de pressa que ell: als esports, a l'oficina, als estudis. També sofreixen exàmens: de Facultat, de xòfers, de comptabilitat, de taquimecanografia. En trobareu de bibliotecàries, arxiveres, paleògrafes, etc.

Tot va de pressa, de pressa. Massa de pressa! Tot massa esport. L'esport és bo, certament. Però hi ha dos grans perills a tenir en compte i a evitar. Hi ha, en els esports, l'excés físic i l'excés moral.

L'abús de l'esport pot ésser tant o més perjudicial que l'absència mateixa de l'esport. Quants no en coneixeu que no havent practicat en la seva vida cap esport, àdhuc en carreres o oficis més aviat sedentaris, es conserven bé; i quants no en coneixeu que per abús d'esport es troben fets malbé? No és rar de veure, per exemple en còssos de ciclistes, tipus de joves enfonsats de pit, cama-dèbils, com esgotats. I és que l'abús de l'esport els ha produït un desgast, han obligat el cor a treballar d'una manera cruel, han dut l'organisme a un esgotament.

L'excés moral de l'esport no és una cosa tan precisa, si voleu, com l'anterior, no és tan evident a primer cop d'ull. Però no és menys perniciós. Conta Henri Bordeaux que en un viatge per Anglaterra va visitar la Universitat d'Oxford, amb un estudiant del Maddalen-College o del New-College, que li feia de guia. Aquest estudiant li ensenyava aquells tennis a la darrera paraula, els terrenys de golf pulquerrims, les flotilles sobre el riu, tota una sèrie d'instal·lacions d'esport que fan de la vella ciutat universitària un admirable centre esportiu. Quan hagueren acabat aqueixa visita, diu Henri Bordeaux que va preguntar a l'acompanyant això:

—Tot està molt bé, féu uns esports esplèndids; però quan estudeu?

—Durant les vacances—diu que li va respondre bo i rient.

Heus ací una resposta que no és pas del tot una paradoxa. Heus ací l'esport esdevingut una carrera, una cosa definitiva. S'ha convertit de mitjà en fi. L'accessori ha passat a principal. Pregunteu el funcionari, l'home de banca, de comerç, d'indústria, l'advocat, el metge, àdhuc l'home d'Estat: sota les seves respostes més o menys terminants, hàbils o evasives, trobareu el fons de la realitat, la veritat. Tota aques-

ta gent es mou i treballa en vistes a la realització d'una idea: alliberar-se com més aviat millor del treball per córrer a l'esport.

Resultats generals: la baixa de nivell dels estudis, en primer lloc. Ara, per més que hom ho vulgui o no, per més que hom proclami la superioritat del treball manual, un país, una nació, una societat, no avancen i no es mantenen més que per l'"élite". Quan aquesta minva, tot el cos social se'n ressent. La intel·ligència és assumpte primordial. Tot el que atempta al seu descabdellament és nefast. No podria atribuir hom la penúria d'homes d'Estat que en moltes bandes s'assenyala per la davallada de nivell dels estudis, provocada per l'abús de l'esport?

A Anglaterra mateix, a començos del segle XIX hi havia una cohort de grans homes polítics: els dos Pitt, Robert Walpole, i oradors com Fox, Sheridan, Burke. Aquests homes de la Gran Bretanya d'ahir tenien una formació intel·lectual doble: l'una, teòrica, vinguda del col·legi, de la universitat; l'altra, pràctica, vinguda les més vegades de viatges fets en la joventesa, del contacte dels homes i de les civilitzacions, del tracte dels homes de vàlua. Aquesta formació doble—la dels llibres i la de la vida—els dreçava aviat en el desplegament dels afers, els posava a l'abast el passat i el present, els inspirava la recerca d'una política tradicional i avançada.

Heus ací el que cal sempre tenir molt en compte. I Henri Bordeaux en acabant s'expressa en tònics optimistes i diu que cal obrir un crèdit de confiança al jovent d'ara, que sabrà veure el que és més convenient per al progrés veritable.—L.

MODUS VIVENDI ENTRE LA SANTA SEU I TXECOSLOVAQUIA.—La república Txecoslovaca és un dels Estats constituïts a conseqüència de la gran guerra i la major part del seu territori actual pertanyia a l'Imperi austro-hongarès. L'Església, junyida a l'Estat per un règim concordatori que li donava el dret de nomenar Bisbes, canonges i rectors, li estava completament supeditada, i aquest, no poques vegades, la feia servir d'instrument d'assimilació de les poblacions no alemanyes, cosa que va produir en la clerecia i els fidels un estat de protesta contra les autoritats eclesiàstiques imposades per l'Imperi.

En proclamar-se la independència (28 d'octubre de 1918) esclatà la revolta d'una part de la clerecia txeca contra l'Arquebisbe de Praga, que era alemany, i es va veure obligat a refugiar-se a Suïssa; el Sant Pare li acceptà la dimissió i a 16 de setembre de l'any següent anomena per a substituir-lo Mons. Fordae, professor de Teologia de la Universitat de Praga. Mentrestant, la protesta nacionalista d'una fracció de la clerecia txeca, menada per uns quants caps calents, havia degenerat en un cisma afavorit de sota mà pel Govern txecoslovac, de tendències esquerranes.

El cisma fou condemnat pel Sant Ofici en decret de 15 de gener de 1920, i anà perdent importància; però les relacions entre el Govern txecoslovac i la Santa Seu restaren molt tívants. En juliol de 1925, el Govern prengué part oficialment en les festes del cinquè centenari de

l'heresiarca Joan Hus; per la qual cosa, el Sant Pare retirà de Praga el Nunci Mgr. Marmaggi.

Els darrers mesos de l'any passat, es reprengueren les converses entre ambdues potestats i s'anaven ablanint les diferències. El Govern txecoslovac trameté, com enviat extraordinari, Mr. Krofta que arribà a Roma el dia 6 de desembre i procedí amb tanta rapidesa que el dia 17 del mateix mes signava un *modus vivendi*, que, aprovat per la Santa Seu i el Govern, començà de regir el dia 2 de febrer d'enguany.

Els punts concordats són els següents: a) Es farà una nova divisió eclesiàstica del territori txecoslovac per tal que cap part d'ell no depengui d'un bisbe estranger ni viceversa; b) Les Ordres religioses no dependran de superiors provincials estrangers; les que no puguin constituir província a part dependran directament del General de l'Ordre; c) El Sant Pare nomenarà lliurement els Bisbes, però abans comunicarà confidencialment al Govern el nom del candidat per si hi ha alguna raó de caràcter polític que s'oposi a la designació; d) Els Bisbes, abans de començar d'exercir llurs funcions prestaran jurament de fidelitat a l'Estat.

L'any vinent s'escau el mil·lenari del martiri de Sant Wenceslau: el Govern txecoslovac pendrà part oficialment en les solemníssimes festes que es preparen amb aquesta ocasió i d'aquesta manera desgreujarà l'Església de la seva participació en el cinquè centenari de Joan Hus.

EL SANT PARE I LES OBRES DE D'ANNUNZIO.—Abans de començar la Quaresma, acostuma el Sant Pare de rebre solemnement els predicadors quaresmals i els rectors de les parròquies de Roma per tal de donar-los la benedicció i algunes instruccions sobre la predicació, entre les quals hi ha sempre qualche nota interessant per a tot el món catòlic. Enguany es celebrà aquest acte el dia 20 de febrer, a la sala del Tron del Vaticà. I el Sant Pare, contestant uns mots de presentació del Cardenal Vicari pronuncià un bellíssim discurs ple de doctrina, l'extracte del qual publica l'*Osservatore Romano* del dia 22. Després de manifestar la satisfacció que tenia de veure reunits els rectors i els predicadors que representen la predicació ordinària i quotidiana i l'extraordinària i excepcional els va recomanar el foment de les vocacions sacerdotals i que prenguessin per tema de llurs sermons la doctrina de Jesucrist i la pràctica de la virtut cristiana. Acabà encarregant-los que dediquessin algun sermó a les lectures, i d'aquí prengué peu per alludir palesament l'escriptor conegut amb el renom de *D'Annunzio*. Malgrat ésser a l'Índex moltes de les seves obres, se'n fa ara, sota els auspicis del Rei d'Itàlia i del *Duce*, una nova edició completa i il·lustrada, a les despeses de la qual contribueix l'Estat, això és, el Feixisme que es vol fer passar per protector de l'ordre i la moral. Heus ací les paraules del Sant Pare tretes de la recensió de l'acte publicada en l'*Osservatore Romano* del dia 22 de febrer.

"Aquesta paraula, la creu el Papa més que mai necessària ara que es fa l'apoteosi editorial d'un autor del qui tants llibres són expressa-

ment prohibits per l'Església, i tants d'altres són condemnats per ells mateixos; i d'un autor que, trist és dir-ho (tan més trist com menys pot negar-se que realment ha estat afavorit per Déu amb tants dots d'esperit, de fantasia, de facultat creadora) ha passat per tants camps i ha tocat tantes matèries deixant sempre un rastre brut d'impietat, de blasfèmia, de profanació de les coses més sagrades, potser de vegades sense donar-se'n prou compte (cosa que volem creure per rebaixar la seva responsabilitat) o d'una sensualitat revoltant. I fins quan no fa ni l'una cosa ni l'altre, quan no ofèn una determinada categoria de moralitat soscava la mateixa base de la moralitat predicant aquella doctrina—si així pot qualificar-se—de superhomenia, de superhumanitat que deixa la moralitat per patrimoni dels petits mortals, dels homes comuns, per a reservar als superhomes el dret de crear-se una moralitat que respongui a la seva superhomenia.”

La premsa feixista comentà llargament el discurs pontifici. Per mostra del to de dits comentaris vegi's aquest paràgraf de *La Tribuna*: “A més del Sant Ofici i dels Bisbes, el mateix Papa en persona ha volgut engegar el seu llamp contra el Poeta... No manca qui troba tot això un xic exagerat i més a propòsit per fer un colossal reclam editorial i teatral de les obres damnades que per produir llur eliminació. Això no exclou que la immoralitat hagi estat declarada des de l'Altíssima Càtedra infal·lible que té el ministeri de defensar, costi el que costi, la puresa dels costums.”

INSTRUCCIONS PONTIFÍCIES ALS CATÒLICS FRANCESOS.—Amb motiu de les pròximes eleccions generals franceses, el Cardenal Dubois, Arquebisbe de París, ha publicat una nota dient que les normes donades als catòlics per Pius XI no han modificat les de Lleó XIII, que no val a distingir dues menes d'adhesió (*ralliement*) a la República, una que impliqui una lleial acceptació del règim republicà, i una altra que es limiti al reconeixement purament extern del mateix règim, i que el Cardenal Gasparri, Secretari d'Estat del Vaticà ha respost en aquest sentit.

Transcriu a continuació l'extensa resposta del susdit Cardenal. Diu que Lleó XIII “no parla de l'acceptació *externa* del règim republicà, sinó de l'acceptació sense reserves, amb la perfecta lleialtat que escau a un cristià, i no sols com a mitjà d'assegurar la unió dels catòlics, sinó principalment com un deure”. Que cal distingir entre el règim i la legislació i que tots els catòlics s'han d'unir per combatre les lleis dolentes, però aquesta unió “ha d'adreçar-se a modificar la legislació, no a enderrocar el règim, que és en si mateix indiferent des del punt de vista dels interesos religiosos”.

Segueix dient que, en general, els catòlics francesos no han obeït les normes de Lleó XIII i, dispersats en diferents partits polítics han perseguit en primer terme el triomf de llurs programes particulars en comptes de procurar el triomf del programa religiós. Cal fer, però, una excepció respecte de l'*Action liberale populaire* dirigida per M. Jacques Piou que ha donat l'exemple d'obediència absoluta i constant a les instruccions del Sant Pare.

Pius XI digué en la lletra al Cardenal Andrieu: "En les qüestions purament polítiques, per exemple, quant a la forma de govern, l'Església deixa a cadascú la *justa llibertat*"; però això s'ha d'entendre en l'ordre purament especulatiu, puix com l'Església mai no ha condemnat ni la forma republicana ni la forma monàrquica, cada ciutadà pot tenir preferències per l'una forma o per l'altra i àdhuc procurar pràcticament el triomf de l'un o de l'altre ideal polític mentre es valgui de mitjans legals i honestos. Per això diu el Sant Pare *justa llibertat*, això, és, llibertat conforme a la justícia que posa el bé comú per damunt de tot conforme a les lleis de Déu i de l'Església.

El Cardenal Gasparri posa punt final a les seves instruccions amb el paràgraf següent: "De totes maneres, encara que l'Església deixi als catòlics la *justa llibertat*, entesa en aquesta forma, àdhuc quant a la forma de govern, té el dret de defensar-se dels partits que reclamen l'ajut dels catòlics en interès—diuen ells—de l'Església, però que en realitat cerquen de recolzar en l'Església per fer passar (segons frase de Lleó XIII) "la política que divideix al davant de la religió que uneix". Quant a la resta, l'Església té el dret de demanar als catòlics, que volen ésser-ho sincerament, de deixar de banda llurs preferències personals per tal o tal forma de govern, i d'unir-se en la defensa de la religió per tal de combatre la legislació atea i fer triomfar l'ideal cristià que és el be suprem de la societat."

CULTURA GENERAL

EL PRIMER BLASCO IBÁÑEZ I EL SEGON BLASCO IBÁÑEZ.—A judici de Gines Ganga, expressat en la revista "Europe", de París, la mort de Blasco Ibáñez ha de comportar una revisió de la seva producció vasta i en aquest cas s'ha d'esperar que la seva figura minvarà fort com a escriptor "mundial" i restarà circumscrita al títol que li correspon de narrador de costums espanyols, més concretament de la seva regió valenciana.

La seva obra té dues cares. L'una la de les novel·les primeres, la del color i sabor terral, la dels paisatges i tipus de València. Però aquest primer cicle de producció ja no és tot "pur" tampoc—parlem situats en una concepció de tècnica novellística—. Ja hi ha la novel·la "Sonnicla la Cortesana", en què la seva ploma indecisa no sap evolucionar i en què el lector es perd en evocacions arqueològiques buides de precisió i de bellesa emotiva. Després es fica en una altra sèrie d'obres, vers la defensa de tesis socials i polítiques, on l'autor—diu Gines Ganga—es nega en tot de digressions insípides que no són ni novel·la, ni argumentació científica, sinó *farrula* "democràtica". Aquell tipus de Gabriel Luna que veiem agitar-se en la catedral de Toledo, manca de caràcter; els

seus llargs discursos sobre el socialisme i altres qüestions similars no tenen força convincent ni emoció novellística. Sanabra i Aresti de Bilbao, en "El Intruso", ofereixen potser un perfil més concret; però d'aquesta obra la cosa que resta són únicament les escenes en què es pinta la lluita angoixosa del pagès andalús.

Després, Blasco Ibáñez diu adéu a ço que era ell mateix, per a llançar-se a empreses a les quals el seu temperament d'escriptor no el destinava. Heus ací el Blasco Ibáñez segon.

En l'escriptor, diu Gines Ganga, es desplega un apetit de notorietat que li fa perdre la possessió de la seva personalitat. Grans viatges a través de l'Europa i l'Amèrica li han fet concebre l'ambició d'esdevenir el novellista "mundial". I li mancava l'estil i la nedetat d'observació. Les seves negligències, que es fan oblidadores, quan la seva prosa és plena de vida i de color, esdevenen imperdonables en el curs de pàgines superficials de les quals tota humanitat és absent.

Quan Blasco Ibáñez va publicar "Los cuatro ginetes del Apocalipsis", "Mare Nostrum", "Los Argonautas", el món intel·lectual a Espanya no pogué fer sinó constatar la seva caiguda ràpida. Els ambiciosos termes de l'assumpte, la mentida estètica de la trama van fer aparèixer més la pobresa de l'estil.

Es lamentable, diu, que mentre d'altres escriptors de vàlua han romàs gairebé cenyits dins els límits de les fronteres d'Espanya, Blasco Ibáñez fos el novellista espanyol més estès per l'estranger. Dins la nota naturalista, adoptada per Blasco Ibáñez en la seva primera època—diríem el primer Blasco Ibáñez—les pintures que dona Pereda, de la muntanya, o Pardo Bazán, de Galícia, són tant de debò com les de València de Blasco Ibáñez i tenen l'avantatge d'ésser expressades en una forma més pura, més espanyola.

Gines Ganga té una frase dura, diu: "En Los cuatro ginetes del Apocalipsis" i "Mare Nostrum", novel·les sense consistència, escrites per a la defensa d'una causa, la de la Guerra dels Aliats, s'igualen a un fabricant de fulletons a tant la línia". Veieu, el judici no és pas sense duresa.

Però, si no en la forma, en el fons és el judici arreu dominant.—J. M. B.

EL PROBLEMA DE JESÚS.—La controvèrsia que s'ha armat entorn del problema de l'existència històrica de Jesús, escriu P.-L. Couchoud en el seu comentari de la revista "Europe" sobre "Les Judas de Jésus", obra d'Enric Barbusse, acaba d'entrar en una fase novella i molt paradoxal.

Dujardin, en el seu llibre "El déu Jesús", exposa que aquest déu no ha tingut mai, a través de la història, més que una existència espiritual en el cervell i en el cor dels homes; que materialment, no ha existit mai, i que, per tant, no és un personatge històric. No gens menys, Dujardin s'expressa com a home convençut de la bona fe dels autors del Nou Testament.

Per contra, Barbusse no és d'aquest parer. I Barbusse vol posar

sobre el tapet "les grans impostures consagrades"; desenmascarar la falsificació eclesiàstica, conseqüència lògica de la redacció fraudulenta dels llibres i preceptes que es diuen revelats, i per això compta amb les falles, diem amb les "distraccions dels falsificadors".

Heus aquí un tema d'aquells que un hom creuria destinat a repetir-se incessantment, perpètuament. Sempre és partint d'una base gratuita i falsa, és a dir la "impossibilitat" del miracle i del sobrenatural, que hom impugna adés l'autenticitat dels textos evangèlics, adés la mateixa historicitat de Jesús.

Però Barbusse, que es creu en el cas d'haver de posar a la pública vindicta la "impostura" dels evangelis, admet, amb tot, la historicitat de Jesús, és a dir, l'existència real i física del fundador del Cristianisme, al contrari del que sustenta Dujardin, el qual, en canvi, creu en la bona fe dels redactors dels llibres del Nou Testament.

Ara diu P.-L. Couchoud: "Si jo fos d'aquells qui pretenen fonamentar en l'autoritat dels Evangelis la certitud de l'existència històrica de Jesús, n'estaria desconcertat!".

Perquè els llibres sagrats contenen certs textos qui refereixen la vida d'un personatge històric anomenat Jesús, i d'altres qui testimonien l'existència espiritual d'un déu Jesús. El deure del creient, diu, és d'acceptar a la vegada tots dos.

Però això, no és complicar els termes i posar en renou paraules de massa? Els creients creiem en un sol Jesús, el qual és Déu alhora i home; i aquest home i Déu alhora és un "fet", és a dir, una realitat.

Ara, afegeix el comentarista, que si la raó s'inquieta, el creient s'ha de fer callar. De tota manera, no tant com es pensa, diem; millor: no l'ha de fer callar per res, només ensenderar-la. És que per ventura la raó no s'inquieta davant tants de "fets" del món físic, experimental, històric?

Però els orígens del cristianisme són també un fet històric; cauen sota l'objectiu de l'historiador, encara que sigui de l'historiador profà, "natural", qui no essent guiat per la llum de dalt, no té per a guiar-se més que el llantionet de la raó i de la ciència humana.

Es tracta de discernir entre els textos "contradictoris", quins són els més antics. El problema de Jesús és, abans que tot, el problema de l'ordre cronològic dels textos.

Per a l'estudi dels documents profans, la ciència ha elaborat mètodes d'anàlisi històric i filològic que permeten de discernir quines són les relacions de dependència dels textos. Sembla, a primera vista, que només cal aplicar aquests mateixos mètodes als Evangelis. Però el problema de Jesús és, fins i tot per a l'home profà, un tema tan cremant que a aquests mètodes d'anàlisi freda es substitueix automàticament, i sense adonar-se'n l'investigador, la idea preconcebuda que es temia de la persona de Jesús. Precisament els Evangelis són compostos d'elements tan diversos, que sempre és possible, sigui la que es vulgui aqueixa idea preconcebuda, de trobar textos que li facin de suport.

Així procedeix, diu P.-L. Couchoud, la teologia liberal. Aquesta teologia veu en Jesús el geni religiós més profund que mai hagi existit.

Els textos qui semblen confirmar aqueixa opinió són declarats primitius, els qui la contradiuen en certa manera, sobretot els textos qui posen l'accent sobre el caràcter diví de Jesús, són atribuïts a una època posterior.

Però resta una dificultat. Certs textos que és difícil d'atribuir a una època més evolucionada de la religió cristiana, posen al compte de Jesús una noció de Déu d'un realisme qui-sap-lo ingenu. Això desconcerta aquests teòlegs de pretensions científiques, que es pensen d'atènyer els cims més alts de l'espiritualitat, fent-se de Déu una idea tan etèria i exagüe com possible sigui. Però la teologia ha estat sempre l'art de conciliar l'inconciliable (aquesta és la idea "sui generis" que en té P.-L. Couchoud). Hom suposarà, doncs, que Jesús feia concessions als qui el voltaven, és a dir, s'acomodava al miracle intel·lectual dels qui el sentien i seguien; però ell mateix, en el seu fur intern, tenia bé prou de la divinitat, una idea infinitament més espiritual, corresponent a la que pot tenir-ne—dit sigui amb ironia, per part de P.-L. Couchoud—un teòleg liberal, lector assidu de Kant i de Boutroux.

I diu el mateix comentarista, que Barbusse ha sentit profundament tot el que d'incompatible amb la recerca sincera de la veritat, té un un mètode qui, concentrant-se amb tota possibilitat històrica, transposa en l'Evangeli el tipus de teòleg liberal de la nostra època.

Però hom és decepcionat de constatar que els mètodes exegetics de Barbusse tenen més d'una torbadora analogia amb aquelles mateixes que ell retreu als anomenats teòlegs liberals.

Barbusse és un escriptor socialista que veu en la idea de Déu l'obstacle principal per a l'alliberament de les masses. Inconscientment, projecta en els Evangelis el tipus modern de socialista ateu.

La missió vertadera del Fill de l'Home, Jesús, ha estat—diu Barbusse—de trencar els ídols.

Jesús era, doncs, sobretot un debellador d'ídols. Ara, l'ídel suprem, l'ídel dels ídols, segons Barbusse, és Déu. Per tant, Jesús el que volgué era aterrar l'ídel, és a dir, la idea de Déu, Déu. Oh, filigranes de la literatura.

P.-L. Couchoud acaba el seu comentari a l'obra de Barbusse dient que tot i trobar-se als antípodes respecte d'aquest, en la qüestió de la historicitat de Jesús, creu que pot ésser un col·laborador en les recerques sobre els orígens cristians, i accepta de molt bona gana la definició que el mateix Barbusse fa de la tasca, dient que: "El desentrellament del procés d'idolatria té una importància tal que es pot proclamar que aquesta obra aprofundida de crítica conté la regeneració i la salvació de l'espècie humana".

És molt dir. Perquè, no és això precisament el que ha fet Jesús?—L.

LA CRISI DE LES ARTS MODERNES.—Pertot hom troba senyals d'una inquietud de malestar, d'"insatisfacció", de desorientació, diuen molts, que delata un estat de crisi pertocant l'art modern. René Schwob publica a la *Revue des Jeunes* un estudi sobre la personalitat d'Henri Charlier, el gran escultor, i en el curs d'aqueix estudi assenyala algu-

nes consideracions que ens semblen singularment avinents, en aquestes hores de confusióisme.

Charlier, gran artista, era un catòlic de zel. I l'art de Charlier, realista i místic, no es pot justificar més que per la fe en una religió que té compte de la realitat sensible per a superar-la. El catolicisme no constitueix per a Charlier un teixit de sentimentalismes vagarosos, una filosofia abstracta, ans una explicació del món.

Tota l'estètica de Charlier es conté en aqueixa fórmula de Sant Tomàs: "L'ànima és la forma del cos". D'on la necessitat doble de manifestar l'esperit de les coses per la imatge més exacta de llur forma. Diu el mateix Charlier: "Per la naturalesa del tacte, i per la seva estabilitat relativa, és, en les arts plàstiques, la forma que és lligada al temps, a la duració. Totes les arts, per a donar una idea justa del món han de situar-se al cor d'aquesta relació del temps i de l'espai... car el pensament que nosaltres tenim és el de llur relació; la color no donant sinó una idea insuficient de l'espai, dóna per això mateix una idea del temps imprecisa. És per això que, quan la pintura ha negligit la forma, ha esdevingut impressionista, és a dir no ha donat ja del temps més que la imatge de moments sense lligams entre ells."

Charlier és un místic. Però la seva mística no li proporciona solament el mitjà de destacar Déu del desordre de les aparences. Encara li imposa la base d'una veritat rigorosa. D'això pervé necessàriament una probitat en el mester, una intel·ligència en la concepció que no deixa res a l'atzar i davant l'objecte, un esborronament gràcies al qual l'originalitat efímera de l'obrer desapareix.

D'ací ve aqueixa impersonalitat que és l'essència de tot art clàssic.

Així, lluny de totes les extravagàncies "modernes", Charlier reprèn la gran tradició de l'escultura anònima. I això no vol dir pas que el seu esperit sigui absent de la seva obra. Però, com ell mateix ho diu, "tenir un estil és tenir un pensament sobre l'art, tenir un pensament sobre l'art és tenir-ne sobre el món i sobre Déu." Com que ell cerca ço que hi ha de més universal en els éssers, no s'expressa més que per allò que hi ha de més general en ell. Havent aprofundit els problemes de l'art i del pensament, sap com expressar-se per a ésser allò més verader.

La cosa que un artista místic ha de preferir serà un art d'harmonia en què la creació es reflecteix. No hi ha diferència entre els camins que segueix l'ànima per a perfeccionar-se i els de l'artista en el seu art. Tal és la raó essencial que fa coincidir les grans èpoques de l'art i les èpoques de fe gran. Tota l'ànima d'un poble ajuda als esforços de l'artista a qui és suficient d'expressar-se per trobar els mots d'una veritat harmoniosa, natural i general; però l'art, essent una imitació de l'ordre de les coses, "tal o tal tècnica no és més que el senyal d'una manera de pensar. Hom pertany a dues famílies d'esperit, segons que hom ami de barrejar la terra o bé de tallar estàtues. El primer, per tal com parteix d'un simple esquema lineal, procedeix per detalls. Cerca de realitzar els grans plans de la figura tenint cura que cada detall hi entri bé. A la fi del treball, el pla existeix. El segon, al contrari, de bon començ-

ha de conduir els grans plans, els detalls s'hi arranjaran per si mateixos. Abans de començar la seva obra, ha de tenir una idea exacta del que són les lleis generals de la figura que esculpeix. El primer mètode és un mètode de recerca, el segon és un mètode d'exposició. Però l'obra d'art no és un estudi, és l'exposició d'una idea del món. La tècnica de l'escultor no és, doncs, independent del seu pensament".

Charlier estima que la base de tota composició és arquitectura; per això, la base de tot art plàstic, la seva raó d'ésser i el seu fi serà igualment l'edifici.

Ara, si el lloc de les estàtues és sobretot en el monument, perquè en la creació no hi ha res isolat i tots els detalls contribueixen a manifestar la unitat del conjunt, Charlier creu que el lloc dels artistes és en un taller comú (comú espiritualment, si més no).

El sant es limita a les obres del cor. L'artista a les de la imaginació; no pas més a l'un que a l'altre, però, les virtuts individuals no són suficients. L'un i l'altre tenen menester d'un ajut col·lectiu. Posseint una humil noció dels límits de cadascú i el desig de la perfecció, els cal, per a menar llur obra a la plenitud, la col·laboració dels altres companys.

Una tradició de lloances no podria improvisar-se. La grandesa no pot venir més que d'un esforç col·lectiu dels esperits; i Charlier, desitjant que aqueix esforç es realitzi, n'indica el mitjà. Fora d'ell, no hi ha sinó inquietuds personals, a penes atraients i estèrils.

Car tal és la vertadera raó de la inferioritat de totes les arts modernes: els manca d'antuvi un esperit col·lectiu, una religió. A causa d'aquest defecte, tots els altres se segueixen. La tècnica que hom s'esforça a descobrir directament, no pot ésser més que el mitjà d'una intel·ligència inicial; no pot ésser un fi en si mateixa. "Si les mans, diu Charlier, no van ensems als mateixos treballs, els artistes patiran en llur art o en llur vida espiritual."—B.

MOVIMENT PEDAGOGIC

"Jordi"

ESCRIVIM del "Jordi" sota la impressió dels sis primers números. Quan apareguin aquestes ratlles n'hauran sortit alguns números més, però com que el periòdic ja ha pres una fesomia, pensem que l'orientació està ja donada i que per tant hom pot parlar amb coneixement de causa de la nova publicació infantil.

Apressem-nos a dir que el "Jordi" és un setmanari infantil més, que ha vingut a sumar-se als ja existents guanyant-los en alguns dels aspectes peculiars d'aquestes publicacions, però sense complir el paper que n'esperàvem, el d'ésser el setmanari infantil per excel·lència, el que trencant els motllos que s'han fet vells a casa nostra, portés aires de renovació i

fonamentant-se en els progressos de la ciència del coneixement de l'infant, amb el que avui són ja axiomes de la ciència de l'educació, i amb totes les possibilitats racials, inclosos els vicis i els defectes, fos l'auxiliar i el col·laborador indispensable de la família i de l'educador.

Els guanys a què hem alludit són: una major pulcritud tipogràfica i un acurament en la presentació; una puresa de llenguatge i una correcció gramatical (que hem de reconèixer que els altres periòdics també accentuen); i un bandejament de la sensibleria. D'aquests tres guanys, el primer, essent un bon guany, és el que menys constitueix una glòria per al "Jordi", car és la continuació de l'ambient, de l'esperit i de l'obra començada en publicacions pretèrites, no precisament per a infants. El segon guany no és altra cosa que situar-se dintre la normalitat; què hi ha d'extraordinari que una publicació feta per pulcres literats sigui escrita amb correcció lingüística i gramatical? El fet extraordinari seria que no fos així, i dol de pensar que la correcció literària encara l'hàgim de considerar com un mèrit. El tercer guany sí que és un encert i una glòria per als directors del setmanari. S'ha abusat tant de la tendresa de cor dels infants i dels jovenets, s'ha excitat tant la seva sensibilitat, se l'ha feta treballar tan desmesuradament, explotant-la, conreant el mal gust i desenvolupant-la morbosament, que l'haver prescindit per complet d'aquest element—altament element d'èxit—constitueix una orientació encertadíssima. No n'hi ha prou, però, de bandejar la sensibleria, cal substituir-la avantatjosament, no per un infantilisme, sinó cercant la virtut contrària, o sigui desenrotllant l'esperit de treball, d'heroisme, de fortitud, de serenitat, d'empresa, que tan beneficis ha d'ésser a la generació jove.

Si l'eclosió del "Jordi" hagués estat humil, en mig d'un ambient exempt de presumpcions, aquests guanys haurien estat prou per avalorar-lo notablement davant els ulls d'aquells que sense passió ni partit pres miren amb simpatia tot allò que fa referència a l'educació i al millorament dels infants i dels joves, però la seva aparició va ésser precedida d'un seguit de focs artificials, de lloances, de projectes, de paraules ditiràmiques, de belles prometes que cadascú de nosaltres va creure arribada l'hora de veure a la llum el periòdic infantil perfecte que, com els jueus el Messies, tant de temps ha que esperem, i en trobar-nos davant la migradesa i la poca originalitat del setmanari, la decepció ha estat tan grossa, que no ha pogut ésser compensada per les qualitats que suara esmentàvem.

Quan en la llista dels redactors únics que ens anunciaren, veiérem al costat de finíssims literats encara inèdits en el ram de la literatura infantil els noms d'En Riba, d'En Carner, d'En Soldevila, de seguida associàrem aquests noms al "Perot Marrasquí" del primer, als deliciosos contes populars que el segon transcriví per a la casa Muntanyola i al "Lau o les aventures d'un aprenent de pilot" del tercer i ens prometérem veure en el "Jordi" la publicació d'històries i contes germans dels esmentats que no tan sols serien una festa per als petits llegidors, sinó que constituïrien un exemple per als companys no versats en aquesta mena de literatura, però fins avui no hi hem sabut desentrellar cap plana que reveli l'esperit que dictava aquelles obres, i en canvi, n'hi hem trobat d'insubstancials, de conceptuoses i de poc adequades, com aquell teatre de titelles que no produeix

cap reacció als infants de tipus normal que s'hi encaren. Hom ens va prometre amb dos mesos d'anticipació un esplèndid festí espiritual, i després de tant d'esperar i d'haver-nos emmelat el paladar, sols ens ha servit un simple menú de dia feiner.

I encara una observació sobre una errada que al nostre veure és capital. Ens referim al bell dibuix de l'Obiols personificant la figura del Jordi. Entengui's que no discutim el dibuix. Obiols té una traça extraordinària per dibuixar infants i potser com deia Rovira Virgili podrem anomenar els marrecs sortits del llapis d'aquest artista "un Obiol", així com els francesos diuen "un Poulbot" dels deliciosos infants germans de Poil de Carotte. Nosaltres çò que creiem és que aquest dibuix no és psicològicament encertat. El mateix Rovira i Virgili, en un de tants articles i notes laudatòries que s'escriviren abans de la seva aparició, ens el presentava i definia amb una gran exactitud: "Sembla un homenet" deia, i glossava el seu posat, seriós, l'una mà damunt de l'altra. Aquest "sembla un homenet" tan exacte, és tota una revelació i si els dirigents del nou setmanari han adoptat aquest dibuix és que deuen estar-hi conformes. Però no és dir res de nou per als que s'interessen per les coses dels infants—i entre aquests comptem els que fan el "Jordi"—que actualment la ciència rebutja que un infant hagi de semblar un homenet; hem sortit ja del temps en què la psicologia infantil no era sinó un capítol, una branca de la psicologia de l'ànima de l'adult, i que en l'infant no es veia sinó el futur home, per dir-ho més vulgarment, un home en petit, al qual convenien en petit totes les coses dels homes. El nostre segle ens ha dut l'estudi del noi en ell mateix, considerant-li una personalitat i un món distints dels de l'home fet. Les seves característiques no són les mateixes i la seva potencialitat i els seus trets són molt diversos; el noi i l'home són dos éssers totalment distints i l'obra educativa (el diari, el llibre, el joc, l'escola) ha de respectar i desenvolupar la personalitat del primer, tot preparant-li el pas a la seva nova personalitat, de manera que el canvi no sigui brusc i produeixi efectes i reaccions que porten ben sovint pertorbacions a l'ànima dels entrats de nou en el món dels homes. Obiols, que ha creat infants tan infants com el del cartell de la Protectora i els de les fulles pedagògiques i altres publicacions de la mateixa entitat, hauria sabut trobar—n'estem segurs—, si l'orientació li hagués estat donada, la veritable encarnació del noi que convé a una publicació infantil informada dels corrents moderns de la psicologia del noi.

Una experiència decrolyniana

A la *Revista de Pedagogia* del mes de febrer d'enguany, la culta mestra nacional d'aquesta ciutat, senyoreta Anna Rubies i Monjonès, publica un article bellíssim pel seu to de simplicitat i sinceritat, on ressenya el treball d'un curs-assaig del mètode Decroly fet a la seva escola de nenes.

En la nostra manera de veure, el treball de la senyoreta Rubies té un mèrit extraordinari; tant en el sentit de renovació de la tasca escolar i de la concepció de l'escola, com en l'alta valor humana i d'exemple que el seu esforç representa.

La concepció errònia que fa de l'escola el temple de la ciència, on un gran sacerdot guarda el foc sagrat i l'administra a dosis regulars i cronomètricament als infants que respectuosos reben el pa intel·lectual com a simples aparells receptors, encara perdura i perdurarà llarg temps en la pràctica, malgrat dels estudis i experiències que ens han fornit la pedagogia i la psicologia modernes. El considerar el mestre com una enciclopèdia vivent que ha de proporcionar als seus deixebles tot el saber humà ordenat i classificat a la manera dels savis, ha portat a l'escola el cúmul enorme d'assignatures—fragmentacions arbitràries dels fets vius—i ha carregat d'una manera aclaparadora els programes escolars. Tots ho veiem, tots ho sentim, però l'escola continua momificada i presonera de les assignatures i atenent més—per a no dir en absolut—al desenvolupament de la ciència, o potser millor, a encabir dintre la guardiola cranial dels deixebles la restellera innúmera i ben sovint inútil dels coneixements més o menys científics arrencats en els programes, que no pas el desenvolupament de l'ànima del noi per a posar-lo en condicions de poder utilitzar els seus sentits i les seves facultats per tal de copsar, quan sigui hora, la veritable ciència. Els coneixements avui encara són un fi, quan fa molt de temps que ens han dit que sols han d'ésser un mitjà. Molts mestres ens excusen en la falta d'ambient, per sortir de la situació actual; en l'hostilitat de les famílies a tot el que representi una innovació escolar, i a un seu conformisme i desinteressament de l'*statu quo* de l'ensenyament dels fills llurs. En part és veritat, però és culpa nostra si els errors no s'esvaeixen, car és tasca nostra i en el nostre interès, de treballar per fer la família addicta al pensar modern.

Vet aquí un dels mèrits que nosaltres trobem al treball de la senyoreta Rubies. Ella s'ha enamorat del mètode Decroly, com tants d'altres se n'han enamorat, perquè respon a la idea de considerar l'infant amb una personalitat pròpia que cal vigilar, guiar, desvetllar, però deixant gairebé tota la feina a ell, limitant-se el mestre—i això és difícilíssim—a aplanar-li el camí, a preparar-li la feina, sense que ell n'hegui esment, semblant-li que tot és obra pròpia, i utilitzant per aconseguir el seu fi la ciència en bloc, estructurada, i integrada en la vida que enreda l'infant. Però la seva amor no ha estat platònica, sinó que s'ha traduït en una renovació del treball de la seva escola, escola humil d'una barriada d'obriers, els quals, com ella ens diu, li han proporcionat el major goig i el major triomf amb la cooperació que li han prestat i amb l'interès que han demostrat per la seva tasca.

La senyoreta Rubies en aquest any ha assajat del mètode Decroly l'aspecte de la concentració de tota l'actuació de l'escola a l'entorn dels típics centres d'interès i ella en resta satisfeta i entusiasmada i en les senzilles i clares paraules del seu treball endevinem l'alegria de la seva escola, filla sobretot de l'activitat de les seves deixebles i de la llibertat del mètode.

Diu també la senyoreta Rubies: "Un altre dels avantatges que trobem en el mètode és el de bandejar la "pressa", aquesta mena de febre de *fer i dir* que els mestres portem a dins, acostumats a atendre a moltes coses alhora; "pressa" que ens fa esdernegar a cada instant la llibertat de l'infant, que ens priva de deixar-lo que reflexioni, que observi, que faci, que

és ço que realment interessa; "pressa" que ens condueix a una carrera desenfrenada per acabar cada dia la tasca assenyalada en l'horari; "pressa" que ens fa autoritaris i absoluts, quan l'escola ha d'ésser tranquil·la, serena, quieta".

Ha fet un gran bé la senyoreta Rubies publicant el resultat del seu assaig. Altres mestres que també miren d'infondre en les seves escoles l'esperit nou farien bé de donar a la llum els seus treballs, potser així la consciència col·lectiva s'aniria polint i cada dia seria més fàcil la transformació de l'escola i més difícil la continuació del divorci entre les concepcions noves i les pràctiques velles.

Alexandre Galí, conferenciant

En el saló d'actes de l'Ateneu Barcelonès, Alexandre Galí donà una conferència exposant el resultat dels experiments de J. Saer sobre les relacions entre la llengua i la intel·ligència verificades en el país de Galles amb subjectes bilingües i monolingües des de l'escola primària fins als estudis universitaris. Aquests experiments interessantíssims, sobre repetició de ritmes, ambidextria, llenguatge, mesura de la intel·ligència, donen els resultats que hom preveia, però tenen la importància de confirmar-los objectivament traduint-los en els números concrets que ha publicat tota la premsa.

Abans d'entrar en l'explanació del tema de la conferència, Galí féu un preàmbul ple d'interès, en el qual situà el problema de la llengua en el seu punt just. Digué com es tracta d'una qüestió que no s'ha plantejat fins als nostres dies, car els clàssics de la Pedagogia, per més que haguessin establert com a principi bàsic de l'educació, el respecte a la manera d'ésser de l'infant i l'adaptació a les seves necessitats, no havien sentit aquest problema, i si algun d'ells l'havia anomenat en les seves obres, ho féu incidentalment, sense endinsar-s'hi, per tal com, no havent encara cristallitzat l'organització de l'ensenyament per l'estat ni l'expansió de la llengua per l'escola, la seva situació era molt altra que l'actual, i el problema es plantejava en termes diferents. En el temps de Pestalozzi, de Montaigne, del Pare Girard, o de Locke, no hi havia altre problema de llengua que el que es derivava de l'ensenyament del llatí, i quan aquests escriptors parlaven de la llengua materna, ho feien en contraposició al llatí com a llengua vehicular per a l'ensenyament.

Però ve el moment en què l'ensenyament s'organitza com a funció d'estat i que hom sent l'imperialisme dels idiomes; i que l'expansió de les llengües, que sols s'havia fet per via comercial i com a conseqüència d'aquesta manifestació de la vida dels pobles, pren nous viarany i és confiada especialment a la funció docent. Llavors els pedagogs, de tan a prop que tenen el problema, no el veuen i donen la sensació de no saber què vol dir l'ensenyament en la llengua materna. Compayré mateix, autor que arribà a la llinda de la pedagogia moderna, fins al final de la seva carrera no arriba a adonar-se'n, però acota el cap com davant un mal inevitable i no fa més que condoldre's de la situació dels infants que es troben en aquest cas.

És la ciència moderna la que fixa la seva atenció en aquesta qüestió, i són els anglesos i els belgues especialment qui, per resoldre els problemes plantejats en els territoris llurs i en les colònies llunyanes, dediquen el seu esforç a l'estudi concret d'aquest aspecte de l'educació. Els primers són els que amb més precisió científica l'han estudiat i és en el país de Galles, en l'Índia i en el Sud d'Àfrica on les seves experiències i enquestes han permès de formular la conclusió que els monoglots tenen superioritat intel·lectual sobre els bilingües, la qual perdura en tot el període universitari.

Aquesta part de la conferència d'En Galí, que fou molt concisa i condensada, situà la qüestió en el veritable camí que pot conduir al seu estudi rigorós i científic entre nosaltres.—A. MARTORELL.

MOVIMENT SOCIAL

La important revista *Renovación Social*, òrgan dels elements que integren el grup selecte de democràcia cristiana de Madrid, ha tingut la gentilesa de reproduir el primer article que vàrem publicar damunt d'aquestes planes. Per tal que vegin els temorencs que no tots els catòlics s'espanten quan algú parla amb sinceritat, reproduïm les paraules encoratjadores que ens adreça l'esmentada revista. Heus ací el que diu:

"Tal se han puesto las cosas o tal las han puesto los interesados en llegar a semejantes resultados, que ya es cuestión de batir palmas y hasta de asombrarse cuando oímos hablar en España el lenguaje que fuera de aquí vienen hablando todos los buenos católicos, empezando por los Papas, desde hace medio siglo. LA PARAULA CRISTIANA, esa gran revista barcelonesa, que es una gran pena verla redactada en catalán, pues merece tener el público innumerable que le proporcionaría la lengua castellana, anuncia en su último número una nueva Sección que se titulará "Movimiento social. De la vida del trabajo" y que redactará el señor Civera y Sormani. Para anunciarla firma este ilustre escritor unas pocas líneas que valen por un grueso volumen: vamos a traducirlas para que las saboreen los lectores de *Renovación Social*."

Després de reproduir el nostre modest article, diu la prestigiosa revista: "Como se vé, ni el señor Civera ni la grande y autorizadísima Revista andan con paños calientes ni con remilgos y rodeos de quien camina medroso y temiendo molestar a los Aristarcos y Torquemadas que sestean perezosamente al borde del sendero... ¡Con qué certera exactitud, y con qué valentía inusitada por estas tierras, señala el autor la causa verdadera, el origen único de lo absurdamente desmedrada que se halla entre nosotros la sindicación obrera en sentido católico o "de inspiración cristiana"! ¡Cuán dignas de ser meditadas son sus candentes

expresiones todas! Los que viven de tiempo atrás más o menos en el intento, sin duda laudable y generoso, pero siempre fracasado, de poner en práctica las tan repetidas y urgentes recomendaciones de los Papas, que nos mandan syndicar cristianamente a los trabajadores y empleados para impedir que los syndiquen socialistas y comunistas, leerán con emoción y agradecimiento las gravísimas pero exactísimas afirmaciones del señor Civera..."

El comentarista de *Renovación Social* ens diu que no tots els sindicats que s'han fundat a Espanya han tingut per objecte lligar de peus i mans els obrers. Completament d'acord. Reconeix la sinceritat de les personalitats que esmenta. Quan el P. Gerard va venir a Barcelona era jo molt jove, però encara ressona dintre meu la seva paraula càlida i vibrant. Si els elements ultraconservadors i els que no són gaire amics de la sinceritat no haguessin alçat un mur entre el P. Gerard i el poble, avui no hi hauria una corrua tan llarga d'obers darrera la bandera socialista. La majoria dels nostres catòlics són tan amics de l'ordre que prefereixen el quietisme a les activitats dels homes inquiets. Haurien, però, de dir-nos què entenen per ordre. La pau dels cementiris no és la pau cristiana que necessita el món. No creiem que sigui completament inútil la gent decorativa, perquè en certs moments fa bonic la seva indumentària, però cal que deixin el pas lliure als que volen treballar i porten alguna cosa dintre.

* * *

Abans de la guerra europea, les qüestions socials interessaven únicament a un petit nucli d'estudiosos. Avui cap poble pot prescindir d'estudiar-les detingudament. Els obrers d'arreu del món s'han organitzat i lluiten aferrissadament perquè siguin respectats llurs drets. Els governs es veuen obligats a fixar les condicions del treball.

La Cambra dels Diputats de l'Argentina acaba d'aprovar una llei sobre l'aplicació de la legislació del treball. El Govern argentí ha volgut unificar els procediments per a fer efectives les sancions imposades als que infringeixin les lleis socials actualment en vigor, com així també les que es dictin en l'esdevenidor.

El partit socialista argentí ha redactat un programa en el qual es fan les següents peticions:

Control nacional de la legislació relativa a les condicions del treball.
Jornada de vuit hores per a tots els obrers i funcionaris.

Salari mínim:

a) Fixació d'un salari mínim per als funcionaris de l'Estat, de les províncies, dels Municipis, per als contractistes d'obres públiques i els funcionaris d'empreses que explotin serveis públics;

b) Fixació d'un salari mínim per als joves i les dones, segons les indústries i les localitats, en harmonia amb les condicions fixades per a cada localitat;

c) Fixació d'un salari mínim per als altres obrers adults, salari basat en el cost de la vida, segons la naturalesa del treball i de la locali-

tat, per comissions mixtes de funcionaris i d'obers controlades per l'Estat.

Assegurances nacionals (assegurances sobre la vida, els accidents del treball, la malaltia i la vellesa).

Prohibició d'entrar al país als obrers contractats a l'estranger.

A Colòmbia ha estat aprovada la llei del descans setmanal. En l'article primer es prohibeix el treball en diumenge a tots aquells que presten servei a les fàbriques, tallers o cases de comerç. Els treballs que no es poden interrompre perquè són necessaris a la societat, seran executats pel nombre d'obers exstrictament necessari, i tindran els que treballin un dia de festa dintre la setmana següent.

En els articles 7 i 8 es detallen quins són els treballs que no es poden interrompre. Si els obrers no volen fer un dia de festa, el diumenge que treballin per necessitat forçosa cobraran un jornal doble.

Els obrers ocupats en la navegació fluvial o marítima, en arribar a terra, descansaran tants dies com diumenges hagin passat a bord. Si no solliciten el descans, podran percebre un jornal doble.

Per tal que els obrers tinguin dret als beneficis del descans remunerat, cal que hagin treballat consecutivament tots els dies feiners.

A Xile s'ha emprès també una gran campanya a favor del descans dominical. S'ha arribat a un acord entre dependents i patrons per a observar aquest descans. Diu *El Mercurio* de Santiago de Xile, que la majoria dels patrons accepten de bon grat aquesta millora, perquè ells també podran descansar.

A casa nostra són molts els que encara no es volen sotmetre a la llei del descans dominical. Especialment els pobres aprenents es veuen obligats a passar al taller el matí del diumenge. Algun dia parlarem de les injustícies que es cometen amb aquests pobres infants. Alguns patrons fins els fan servir de mainadera. Veure un infant esclavitzat és una de les coses més tristes del món.

Hem d'aprendre moltes coses de les Repúbliques americanes. Aquí trobaríem molta gent que es declaren enemics de les lleis socials, perquè ells ja saben el que s'ha de fer a casa seva. Ho saben tan bé que pobres d'aquells que cauen a les seves mans!—J. CIVERA I SORMANI.

MOVIMENT INTERNACIONAL

POLÒNIA I LITUANIA.—Als nostres ulls, els països veïns de la mar Bàltica no es distingeixen, o a penes, els uns dels altres. Tot fa l'efecte d'una monotonia extrema; escriu Pierre Deffontaines en la *Revue des Jeunes...* Colpidora monotonia física, tan diferent de la nostra Mediterrània. Però, oh, sorpresa: una monotonia com aqueixa enclou una

varietat humana extraordinària, un abigarrament de races com la nostra Mediterrània no en coneix de semblant: allí podríem assenyalar un dels grans llocs com si diguéssim de reunió ètnics de l'Europa. Tots els problemes de la Bàltica deriven d'aqueix contrast entre la diversitat humana i la uniformitat física. Allí es colzegeu tres grans mons europeus: món eslau, món germànic, món escandinau. Per a aquests tres grans mons, les costes de la Bàltica són un lloc de cita; però també són un refugi.

Pel cantó de la Bàltica, Polònia té sobretot la preocupació d'obtenir comunicacions fàcils i obertes. La part occidental del país té una finestra sobre la mar per Gdansk o Dantzig i pel port novell que ha obert a Gdinya. La part oriental, la que voreja les riberes del Niemen, no pot atènyer la mar sinó a través del país lituanià. Així es posen nement les relacions entre Polònia i Lituània, que són, en primer terme, un problema de comunicació: pas fàcil i comunicació oberta, tal seria la situació reclamada per una vida normal.

I hom és ben lluny d'aquesta vida normal. Aquí s'estén la frontera més tancada que existeix actualment a Europa, més tancada que no la dels països soviètics: una frontera amb filferros punxosos, amb tropes en peu de guerra; cap via fèrrea no pot passar, els rails mateixos han estat desenganxats, les travesses tretes, la circulació de mercaderies és inexistent i el passatge d'homes és gairebé clandestí. Quan hom vol anar de Polònia a Lituània, cal fer una gran marrada per un Estat intermediari. Cap correspondència postal no passa directament de Lituània a Polònia.

Enlloc les fronteres no són tancades, i amb tot, enlloc potser no haurien d'ésser més suaus. La geografia física no assenyala fronteres; la història tampoc no en dicta... La moneda nacional mostra llarg temps les armes de Polònia per l'una banda, per l'altra banda les armes de Lituània. Mai potser dos Estats no es trobaren tan units. Empobririen singularment l'un i l'altre de llur glòria si suprimien les que els són comunes.

I aqueixa llarga entesa no recolza en semblances, en fraternitats ètniques. Els lituanians no pertanyen, com els polonesos, a la gran família eslava. Vénen d'una raça completament isolada a Europa, una de les races més antigues de l'Europa que parla una llengua semblant a la que han parlat els indo-europeus, els avantpassats de quasi tots nosaltres, habitants d'Europa. Així, una curiositat i un respecte especial es deu a Lituània, el respecte de les tradicions més llunyanes i de la més vella història, quasi de la prehistòria.

La guerra, sobretot, ha posat de relleu el mosaic de pobles de la Bàltica. I no ens hem d'enutjar de veure multiplicada així la marquetaria dels Estats d'Europa. Al costat de la uniformitat de les Amèriques o de la imprecisió de l'Àsia, l'Europa dona la seva nota especial de varietat; i cal que la doni plenament, bo i respectant cada unitat. Concert de veus múltiples que reclama una harmonia.

És un condol que les relacions entre Polònia i Lituània es mantinguin tan extremosament tivals. La Polònia manca de finestres marí-

times que Lituània podria donar-li. Però Lituània ha d'ésser alguna cosa més que una façana sense interior, com si diguéssim; i aquest interior, de comunicació i vinculament amb Europa, el pot tenir per Polònia.

Encara hi ha una altra consideració: els interessos religiosos. No-més cal recordar que Polònia i Lituània són els dos pobles catòlics de l'Est europeu. I es troben en situació com de tancats en un estret, entre els pobles protestants a l'Oest i els pobles ortodoxos russos a l'Est. Punta extrema del catolicisme, Lituània és l'únic indret per on la religió catòlica toca la Bàltica.

Per això és tant més lamentable que dos pobles així no es reconciliïn en una llarga abraçada de germanor.—L.